

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas

Magistro baigiamasis projektas

Lina Mačekonienė

Projekto autorė

Doc. Viktorija Varaniūtė

Vadovė

Kaunas, 2026

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas

Magistro baigiamasis projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Lina Mačekonienė

Projekto autorė

Doc. Viktorija Varaniūtė

Vadovė

Doc. Kristina Kundelienė

Recenzentė

Kaunas, 2026

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Lina Mačekonienė

Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Lina Mačekonienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Mačekonienė Lina. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas. Magistro baigiamasis projektas / vadovė doc. Viktorija Varaniūtė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): Apskaita, Verslas ir viešoji vadyba.

Reikšminiai žodžiai: internal control, financial performance, capital adequacy, key financial indicators, financial statement analysis, compliance, corporate governance, fintech.

Kaunas, 2026. 81 p.

Santrauka

Moksliniuose šaltiniuose pastebima, jog įstaigose, kurių pagrindinė veikla yra klientų aptarnavimas inicijuojant pavedimus, vidaus kontrolės struktūros išskirtinumas ir nuoseklumas turi būti užtikrintas kasdienėje veikloje. Tačiau elektroninių pinigų įstaigos ir mokėjimo įstaigos susiduria su klausimais dėl Lietuvos banko ataskaitų EM007 ir EM008 pildymo. LB puslapyje finansų rinkos dalyvių „poveikio priemonės“ skiltyje viešai pateikiama informacija apie pažeidimus, tokius kaip: neaudituos ataskaitos arba jos nepateikiamos laiku, nuosavo kapitalo pakankamumo užtikrinimo nesilaikymas ir kiti pažeidimai. Tai glaudžiai susiję su vidaus kontrolės užtikrinimu, kuris gerina finansinių ataskaitų kokybę ir užtikrina veiklos efektyvumą. Tačiau nedaug atlikta tyrimų apie pačios vidaus kontrolės sistemos poveikį atitikties rezultatams, kurių pagalba galima suvaldyti rizikas ir išvengti baudų. Tyrimo objektas – elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemos, kurios siejasi su teikiamų LB ataskaitų kokybe ir veiklos rodiklių patikimumu. Tyrimo tikslas – išanalizuoti kokias ir kaip vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigos, jog būtų užtikrinta teikiamų LB ataskaitų kokybė ir veiklos rodiklių patikimumas.

Tyrimo uždaviniai:

1. išanalizuoti elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos teisinį ir institucinį reglamentavimą bei vidaus kontrolės sistemos ir atitikties užtikrinimo vaidmenį ataskaitų rengimo procese;
2. įvertinus elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo sąsają su veiksmingomis vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemomis, jų sąsają su LB ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimu bei įvertinus LB keliamus reikalavimus elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitoms ir jų kontrolės mechanizmams, parengti conceptualų modelį;
3. parengti tyrimo metodologiją, leidžiančią nustatyti kokias vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja įmonės ir jų sąsajas su LB teikiamų ataskaitų kokybe ir veiklos rodiklių patikimumu;
4. atlikus empirinių duomenų analizę ir įvertinus sąsają tarp vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemų ir LB ataskaitų kokybės, taip pat nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio ir pelningumo rodiklio užtikrinimo, pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemų praktinio taikymo, siekiant didesnio ataskaitų kokybės ir patikimumo.

Pirmoje darbo dalyje išanalizavus elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms skiriamų baudų ar įspėjimų problematiškumą, nustatyta, kad vidaus kontrolės įgyvendinimas ir užtikrinimas yra būtinas, o besikeičiantis įstatymams turi būti peržiūrimos vidaus kontrolės politikos. Vienas iš vidaus kontrolės tikslų yra užtikrinti atitiktį, t. y. pirmiausia užtikrinti įstatymų sekimą ir jų vykdymą, tuo pačiu ir suvaldyti rizikas. Tai įtakoja finansinių ataskaitų kokybę ir vieną iš pagrindinių šioms

įmonėms aktualiausia – nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklį. Neturint teisingų duomenų, įmonės negali užtikrinti LB ataskaitų kokybės. Antroje darbo dalyje išnagrinėjus teorinius vidaus kontrolės ir atitikties aspektus pastebėta, jog COSO sistemos elementai ir atitikties užtikrinimo funkcijos siejamos su finansinių ataskaitų kokybe ir atitinkamai su veiklos rodiklių užtikrinimu. Taip pat besikeičiantis reglamentavimui, nauji pakeitimai turėjo įtakos ir valdymo sistemai, kuri glaudžiai siejama su vidaus kontrole ir atitiktimi. Pagal tai sudarytas konceptualus modelis, kuris leidžia ištirti sąveikas tarp visų konceptualaus modelio dalių ir nustatyti keliamas problematikas. Trečioje darbo dalyje parengta Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo empirinio tyrimo metodologija, remiantis, kokybinio tyrimo strategija. Pasirinktas tyrimo metodas – pusiau struktūrizuotas interviu su ekspertais bei su įmonių atstovais. Remiantis konceptualių modelių, buvo sukurti 2 atskiri klausimynai – ekspertams ir įmonėms, išlaikant konceptualaus modelio struktūrą. Interviu dalyvavo iš viso 11 respondentų: 7 ekspertai ir 4 elektroninių pinigų / mokėjimo įmonių atstovai. Duomenų analizė atlikta taikant turinio analizės metodą. Ketvirtoje darbo dalyje ištyrus empirinį pasiūlytą konceptualų modelį pažymima, kad vidaus kontrolės elementai ir atitikties funkcijos skirtingai veikia finansinių ataskaitų ir rodiklių kokybę, bei jų užtikrinimą. Gauti rezultatai parodė, tam tikrus iššūkius su kuriais susiduriama finansinių paslaugų sektoriuje.

Mačekonienė Lina. An Analysis of the Quality and Reliability of Reports Submitted to the Bank of Lithuania by Electronic Money and Payment Institutions. The Master's Final Degree Project / supervisor Assoc. Prof. Viktorija Varaniūtė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting, Business and Public Management.

Keywords: internal control, financial performance, capital adequacy, key financial indicators, financial statement analysis, compliance, corporate governance, fintech.

Kaunas, 2026. 81 pages.

Summary

Scientific sources indicate that in institutions whose primary activity is customer service through the initiation of transactions, the distinctiveness and consistency of the internal control structures must be ensured in daily operations. However, electronic money institutions and payment institutions challenges related to the completion of Bank of Lithuania reports EM007 and EM008. On the Bank of Lithuania's website, in the section dedicated "Enforcement Measures" for financial market participants, information is publicly available regarding violations such as unaudited reports or reports submitted late, failure to ensure capital adequacy, and other breaches. This is closely related to the assurance of internal controls, which improves the quality of financial statements and ensures operational efficiency. However, limited research have been conducted on the impact of the internal control system itself on compliance outcomes, which can help manage risks and avoid penalties. The object of the research is the internal control and compliance assurance systems of electronic money institutions and payment institutions, which are related to the quality of reports submitted to the Bank of Lithuania and the reliability of operational indicators. The aim of the research is to analyze what types of internal control and compliance assurance systems are used by electronic money and payment institutions, and how these systems ensure the quality of reports submitted to the Bank of Lithuania and the reliability of operational indicators.

Research objectives:

1. to analyze the legal and institutional regulation of the activities of electronic money institutions and payment institutions, as well as the role of internal control systems and compliance assurance in the reporting process;
2. to evaluate the relationship between the governance of electronic money institutions and payment institutions and effective internal control and compliance assurance systems, their relationship with ensuring the quality and reliability of reports submitted to the Bank of Lithuania, and the requirements imposed by the Bank of Lithuania on reporting and control mechanisms, and based on this, to develop a conceptual model;
3. to develop a research methodology enabling the identification of the internal control and compliance assurance systems used by companies and their relationship with the quality of reports submitted to the Bank of Lithuania and the reliability of operational indicators;
4. following the analysis of empirical data and the evaluation of the relationship between internal control and compliance systems and the quality of Bank of Lithuania reports, as well as the assurance of capital adequacy and profitability ratios, to provide conclusions and recommendations regarding

the practical application of internal control and compliance assurance systems, in order to improve the quality and reliability of reporting.

In the first part of the thesis, after analyzing the issues related to fines and warnings imposed on electronic money and payment institutions, it was determined that the implementation and maintenance of internal controls are essential, and that internal control policies must be reviewed in response to changing legislation. One of the objectives of internal control is to ensure compliance, primarily by ensuring adherence to laws and regulations and thereby managing risks. This directly affects the quality of financial statements and one of the most important indicators for these companies – the capital adequacy ratio. Without accurate data, companies cannot ensure the quality of reports submitted to the Bank of Lithuania. In the second part of the thesis, after examining the theoretical aspects of internal control and compliance, it was observed that the elements of the COSO framework and compliance functions are associated with the quality of financial statements and, accordingly, with the assurance of operational indicators. Furthermore, changes in regulation have also influenced governance systems, which are closely linked to internal control and compliance. Based on this, a conceptual model was developed, allowing for investigation of the interactions between all components of the conceptual model and the identification of emerging issues. In the third part of the thesis, an empirical research methodology was developed for assessing the quality and reliability of reports submitted by electronic money institutions and payment institutions to the Bank of Lithuania, based on a qualitative research strategy. The chosen research method was semi-structured interviews with experts and company representatives. Based on the conceptual model, two separate questionnaires were developed – one for experts and one for companies – while maintaining the structure of the conceptual model. A total of 11 respondents participated in the interviews: 7 experts and 4 representatives of electronic money / payment institutions. Data analysis was conducted using the content analysis method. In the fourth part of the thesis, after examining the proposed conceptual model empirically, it was noted that internal control elements and compliance functions effect the quality of financial statements and indicators in different ways. The results revealed certain challenges faced within the financial services sector.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Santrumpų ir terminų sąrašas	10
Įvadas.....	11
1. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, problemos analizė	13
1.1. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos pobūdis, veiklos teisinis ir institucinis reglamentavimas	13
1.2. Vidaus kontrolės sistemų kokybė ir jų trūkumų sąsaja su ataskaitų patikimumu	17
1.3. Atitikties užtikrinimo sistemos kokybė ir jų trūkumų sąsaja su ataskaitų patikimumu ir veiklos rodiklių užtikrinimu.....	18
2. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, teoriniai sprendimai	21
2.1. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų valdymo teoriniai aspektai	21
2.2. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų vidaus kontrolės sistemos teoriniai aspektai	26
2.3. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų atitikties užtikrinimo sistemos teoriniai aspektai	30
2.4. Ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimo teoriniai aspektai.....	34
2.4.1. Lietuvos banko vaidmuo užtikrinant finansų rinkos skaidrumą.....	34
2.4.2. Ataskaitų kokybės ir patikimumo samprata	34
2.4.3. Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų kapitalo pakankamumo 2020 – 2025 m. analizė	35
2.4.4. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų rodiklių patikimumas	38
2.5. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo sąsaja su vidaus kontrolės ir atitikties sistemomis, konceptualus modelis	39
3. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, tyrimo metodologija	44
4. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, rezultatų analizė.....	49
4.1. Respondentų charakteristikos analizė.....	49
4.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	49
4.3. Diskusija.....	65
Išvados	68
Rekomendacijos	69
Literatūros sąrašas	71
Informacijos šaltinių sąrašas	79
Priedai.....	82
1 priedas. Įstatymai skirti EPĮ ir MĮ įmonių veiklai	82
2 priedas. COSO sistemos	83
3 priedas. COSO sistemos 17 principų.....	84
4 priedas. Klausimynas apklausti ekspertus (išorės auditoriai, audito grupės / skyriaus vadovai, vidaus auditoriai, priežiūros institucijos atstovai, MLRO specialistai, atitikties specialistai)	85
5 priedas. Klausimynas apklausti EPĮ / MĮ įmonių atstovus	88
6 priedas. Interviu sutikimo forma	90
7 priedas. MAXQDA kodavimo medis	91

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Europos centrinio banko statistika	17
2 lentelė. Trijų linijų modelio funkcijų pasiskirstymas.....	21
3 lentelė. Įmonių valdymo sistemos sampratos	22
4 lentelė. Valdymo sistemos įgyvendinimo sampratos	25
5 lentelė. Vidaus kontrolės sampratos.....	26
6 lentelė. Vidaus kontrolės kokybės sampratos	27
7 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos tikslų sampratos	28
8 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos struktūros sampratos.....	30
9 lentelė. Atitikties funkcijos sampratos	32
10 lentelė. EPĮ ir MĮ kapitalo rodikliai 2020 – 2025 laikotarpyje	36
11 lentelė. EPĮ kapitalo rodikliai 2024 – 2025 ketvirtinėse ataskaitose	37
12 lentelė. EPĮ ir MĮ pelningumo rodikliai 2023 – 2024 m duomenys.....	38
13 lentelė. Klausimynas ekspertams, pagrindiniai klausimai	44
14 lentelė. Klausimynas su pagrindiniais klausimais EPĮ ir MĮ įmonėms.....	45
15 lentelė. Respondentų sąrašas	46
16 lentelė. Interviu vykdymo suvestinė	47
17 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos elementai.....	57

Paveikslų sąrašas

1 pav. EPI rekomendacinė veiklos schema	15
2 pav. MI rekomendacinė veiklos schema	15
3 pav. COSO sistema (adaptuota remiantis Graham, 2015, p. 20)	29
4 pav. Konceptualus modelis (sudarytas autoriaus)	42
5 pav. EPI / MI reglamentavimo samprata	51
6 pav. EPI / MI valdymo samprata	52
7 pav. EPI / MI atitikties užtikrinimas	54
8 pav. EPI / MI vidaus kontrolės elementai	58
9 pav. EPI / MI finansinių ataskaitų kokybinės užtikrinimo charakteristikos	60
10 pav. EPI / MI veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimas	61
11 pav. LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MI veiklos vykdymo / peržiūros.....	63

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

LB – Lietuvos bankas,

EPI – elektroninių pinigų įstaiga,

MĮ – mokėjimo įstaiga,

TFAS – tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai,

VAS – verslo apskaitos standartai.

Įvadas

Temos aktualumas. Elektroninių pinigų įstaigos (toliau – EPI) ir mokėjimo įstaigos (toliau – MĮ) teikia Lietuvos bankui (toliau – LB) ketvirtines ataskaitas, o pasibaigus metams per 3 mėnesius turi pateikti audituotas finansines ataskaitas, tačiau terminas negali būti ilgesnis negu 15 dienų iki eilinio visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo datos (LR bankų įstatymas, 2004 m. kovo 30 d. Nr. IX-2085, suvestinės redakcija (nuo 2025-07-01), 2004, 61 str. 4 dalis). Pagrindinės ataskaitos, kurios nagrinėjamos tyrime (EM007 – apie nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimą ir EM008 – finansinių ir veiklos ataskaitų rinkinys) yra svarbios įvertinti įmonių veiklos rezultatus ir finansinę padėtį už pateiktus laikotarpius (Biehl et al., 2024). EPI ir MĮ turi užtikrinti aukštą kapitalo pakankamumo rodiklį, kuris įtakoja įmonės didesnę finansinę stabilumą (Klein & Turk-Ariss, 2022). Taip pat finansų įstaigų veiklos efektyvumas gali būti matuojamas pelningumo rodikliu (Valencia, 2025). Kad būtų užtikrintas finansinių ataskaitų patikimumas įmonės turi turėti veiksmingą vidaus kontrolę (Biehl et al., 2024), kitaip tariant vidaus kontrolės sistema įtakoja finansinių ataskaitų kokybę (Wang et al., 2021). LB vertina gautas ketvirtines ataskaitas, kurias įmonės privalo pateikti laiku ir teisingai atskleidžiant finansinius duomenis. „Reguliavimo institucijos visada siekia gerinti finansinių ataskaitų kokybę, naudodamos įvairias priemones, keisdamos sistemą, modifikuodamos standartus, nustatydamos naujas taisykles ir tobulindamos valdymo kodeksus“ (Yamen et al., 2023, p. 1), todėl LB internetiniame puslapyje pateikiamas įstatymų sąrašas EPI ir MĮ įmonėms ir tuo pačiu gairės tam tikrais klausimais (pvz. licencijavimo reikalavimai, pradinio kapitalo, nuosavo kapitalo ir finansinės atskaitomybės reikalavimai, vidinė kontrolė, rizikų valdymas, valdymo sistema ir kita informacija). Tačiau vis tiek EPI ir MĮ įmonės susiduria su klausimais dėl ataskaitų pildymo, jau pateiktų ataskaitų neteisingų duomenų tikslinimo, tuo tarpu LB turi tikrinti keletą kartų ataskaitas ir tai didina jų patiriamus kaštus. Kiekvienais metais LB puslapyje yra skelbiamas sąrašas kokias EPI ir MĮ įmones tikrins, todėl LB vertindamas vidaus kontrolės, tikrina ir kitus procesus susijusius su ataskaitomis, todėl dažnu atveju vertina įmonių nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimą. LB puslapyje finansų rinkos dalyvių „poveikio priemonės“ skiltyje viešai skelbiami įmonių sąrašai, kam buvo skiriamos baudos arba įspėjimai už įstatymų nesilaikymą atlikus patikrinimą, kaip pavyzdžiui – ataskaitos nepateikiamos laiku, neauditutos ataskaitos, nuosavo kapitalo pakankamumo užtikrinimo nesilaikymas, netinkamo naudos gavėjo, pačio kliento tapatybės nustatymo tvarkos pažeidimai ir kiti. Vykdomi LB patikrinimai ir taikomos prudencinės priemonės neišvengiamai yra svarbios užtikrinti įstaigų stabilumą, patikimumą ir atsakingą rizikos valdymą. Todėl „mikroprudenciniai reglamentai, tokie kaip reguliavimo kapitalo reikalavimų griežtinimas, turi norimą poveikį – stabilizuoja ekonomiką, sumažindami joje esančio likvidumo lygį“ (Piper, 2025, p. 19) ir tai tik patvirtina, koks svarbus LB vaidmuo šiame sektoriuje. Mokslinėje literatūroje vidaus kontrolės įtaka įmonių finansinių ataskaitų kokybei yra plačiai analizuojama. Naujausi 2020 – 2026 metų tyrimai rodo, kad vidaus kontrolės sistemos poveikis veiklos efektyvumui yra aukštas (Johri, 2025; Wang et al., 2021), o pati vidaus kontrolė apibrėžiama kaip procesų rinkinys, kurį įmonės apsirašę ir praktiškai įgyvendinę gali užtikrinti finansinių ataskaitų patikimumą ir tikslumą (Nasir et al., 2021; He et al., 2023). Sahi's ir kt. (2022) teigia, kad nėra įrodymų, jog veiklos rezultatų gerinimą ir vertinimą įtakotų laiku pateiktos aukštos kokybės finansinė informacija. Reikia pabrėžti, kad vidaus valdymas atlieka svarbų vaidmenį didinant finansinių ataskaitų patikimumą ir ilgalaikę įmonės vertę (Dao et al., 2023). Koutoupis ir Malisiovas (2021) išskiria COSO sistemos tam tikrus elementus, kurie daro įtaką pelningumui ir nuosavo kapitalo pakankamumo rodikliui. Vis dėlto dauguma tyrimų orientuojasi į bankų sektorių ar kitas paslaugas teikiančias įmones, tačiau EPI ir MĮ įstaigų vidaus kontrolei ir reguliacinių ataskaitų (šiuo atveju LB – priežiūros institucijai) kokybei ir patikimumui

užtikrinti analizuojami tyrimai yra reti. Norint įvertinti šį ryšį, reikalinga išanalizuoti, kaip įmonės įgyvendina vidaus kontrolę ir atitiktį, su kokiais iššūkiais susiduria, ar ataskaitos yra aiškos, kad būtų užtikrinta jų kokybė ir patikimumas. Ekspertų įžvalgos apie vidaus kontrolės ir atitikties svarbą bei įgyvendinimą įmonės viduje, pasidalijimas praktiniais pavyzdžiais, iššūkiais, siūlymais dėl tobulinimo, papildytų nagrinėjamą problemą. Atliktas tyrimas papildytų paslaugų sektoriaus licencijuotų įmonių tyrimo rezultatais, kurie galėtų būti naudingi praktikoje tiek įmonėms, tiek LB.

Temos naujumas ir originalumas. Vidaus kontrolė yra glaudžiai susijusi su finansinių ataskaitų kokybe, kurią vertina LB ataskaitų (EM007 ir EM008) lygmeniu. Nuo 2026 m. sausio 1 dienos yra naujas nutarimas (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 25 d. Nr. 03-83, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2018), kuriame yra pateikti paaiškinimai EPI įstaigoms dėl teikiamų paslaugų taikymo ir atitinkamai nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio skaičiavimo metodo. Todėl tai dar vienas faktorius, kodėl šis tyrimas aktualus, nes EPI gali susidurti su iššūkiais nuosavo kapitalo poreikiui skaičiuoti.

Tyrimo problema – kokia vidaus kontrolės sistema reikalinga elektroninių pinigų įstaigose ir mokėjimo įstaigose siekiant palaikyti LB reikalaujamus veiklos rodiklius ir užtikrinti reikiamą ataskaitų kokybę?

Tyrimo objektas – elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemos, kurios siejasi su teikiamų LB ataskaitų kokybe ir veiklos rodiklių patikimumu.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kokias ir kaip vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigos, jog būtų užtikrinta teikiamų LB ataskaitų kokybė ir veiklos rodiklių patikimumas.

Tyrimo uždaviniai:

1. išanalizuoti elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos teisinį ir institucinį reglamentavimą bei vidaus kontrolės sistemos ir atitikties užtikrinimo vaidmenį ataskaitų rengimo procese;
2. įvertinus elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo sąsają su veiksmingomis vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemomis, jų sąsają su LB ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimu bei įvertinus LB keliamus reikalavimus elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitoms ir jų kontrolės mechanizmams, parengti konceptualų modelį;
3. parengti tyrimo metodologiją, leidžiančią nustatyti kokias vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja įmonės ir jų sąsajas su LB teikiamų ataskaitų kokybe ir veiklos rodiklių patikimumu;
4. atlikus empirinių duomenų analizę ir įvertinus sąsają tarp vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemų ir LB ataskaitų kokybės, taip pat nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio ir pelningumo rodiklio užtikrinimo, pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemų praktinio taikymo, siekiant didesnio ataskaitų kokybės ir patikimumo.

1. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, problemos analizė

LB yra institucija, kuri atsakinga už Lietuvos pinigų politiką, už finansų sistemos stabilumą ir atlieka priežiūros funkcijas. Viena iš pagrindinių veiklų yra licencijų suteikimas, finansines paslaugas teikiantiems ir Lietuvoje registruotiems dalyviams. Lietuvoje išduodamų licencijų tipai: elektroninių pinigų įstaigos licencija, mokėjimo įstaigos licencija, draudimo veiklos licencija, centrinės kredito unijos licencija, reguliuojamos rinkos licencija, elektroninių pinigų įstaigos ribotos veiklos licencija, kriptoturto paslaugų teikėjo licencija, banko licencija, finansų patarėjo įmonės licencija, sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjo licencija ir kitos.

Šiame darbe nagrinėjamos EPI ir MI įmonės, jų atitikties funkcijų ir vidaus kontrolės sistemos elementų sąsaja su LB teikiamų ataskaitų kokybe ir patikimumo užtikrinimu. Bus siekiama atskleisti EPI ir MI reglamentavimą ir vidaus kontrolės sistemą, atitikties užtikrinimą, sudaryti rekomendacines EPI ir MI veiklos schemas, jog suprasti veiklos, valdymo ir kontrolės procesą ir aptarti šių įmonių reguliavimą, kurį atlieka LB.

1.1. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos pobūdis, veiklos teisinis ir institucinis reglamentavimas

Uždarnosios akcinės bendrovės arba akcinės bendrovės laikomos EPI, jeigu joms yra „išduota elektroninių pinigų įstaigos licencija ar elektroninių pinigų įstaigos ribotos veiklos licencija, kuria suteikiama teisė leisti elektroninius pinigus, įskaitant elektroninių pinigų žetonus“ (LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011, 2 str. 2 dalis). Kaip apibrėžta įstatyme elektroniniai pinigai – „elektroninių pinigų leidėjams gavus lėšų iš fizinių arba juridinių asmenų į apyvartą išleidžiama piniginė vertė, išreikšta kaip reikalavimas jos leidėjui ir turinti šiuos požymius: yra laikoma elektroninėse, įskaitant magnetines, laikmenose; skirta mokėjimo operacijoms atlikti; priimama asmenų, kurie nėra tų elektroninių pinigų leidėjai“ (LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011, 2 str. 1 dalis).

Norėdama gauti elektroninių pinigų licenciją, įmonė turi pateikti dokumentus, kurie apibrėžti įstatyme (Dėl LB valdybos 2009 m. gruodžio 24 d. Nutarimo nr. 238 „Dėl LB išduodamų leidimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms“ pakeitimo, 2025 m. liepos 9 d. Nr. 03-98, suvestinės redakcija (nėra), 2025) ir atlikti nustatytus reikalavimus nurodytus LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme (LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011):

- EPI nuosavas kapitalas turi būti $\geq 350\,000$ eurų (išskyrus ribotos veiklos EPI), ribotos veiklos EPI turi užtikrinti kad neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkis per 6 mėn. arba planuojamas būtų mažesnis negu 900 000 eurų per mėnesį;
- EPI turi turėti įstatus, verslo planą ir planuojamą veiklos modelį;
- LB vertina vadovų, valdybos ir stebėtojų tarybos narių kvalifikaciją ir reputaciją, duoda sutikimą EPI ir MI įmonėms turėti šiuos darbuotojus įmonėje;
- EPI turi turėti aiškų nuosavybės struktūros aprašą;
- įmonė turi užtikrinti, kad klientų lėšos būtų apsaugotos;

- aiškiai apsirrašyti vidaus tvarkas – vidaus kontrolės, rizikų valdymo, pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos;
- įvykdyti kitus teisės aktų nustatytus reikalavimus.

MĮ – tai juridinis asmuo, turintis mokėjimo įstaigos licenciją, teikti tik sąskaitos informacijos paslaugas licenciją arba mokėjimo įstaigos turinčios ribotos veiklos licenciją (LR mokėjimo įstaigų įstatymas, 2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2009). Norėdama gauti mokėjimo įstaigos licenciją, įmonė turi pateikti dokumentus, kurie apibrėžti įstatyme (LR mokėjimo įstaigų įstatymas, 2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinės redakcija (nuo 2025-07-01), 2009):

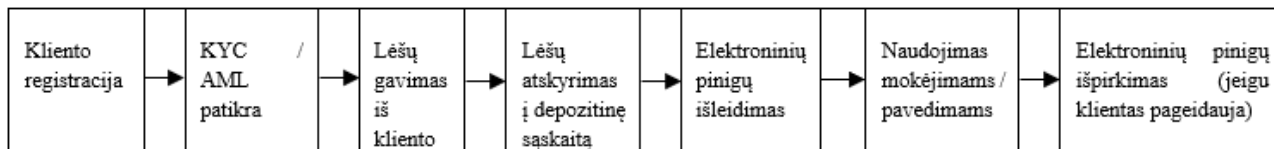
- įstatus, buveinės adresą, organizacijos struktūrą, veiklos programą, verslo planą su 3-ju finansinių metų biudžeto projektu;
- dokumentus, kurie patvirtintų jog pradinis kapitalas yra ne mažesnis negu vienas iš trijų variantų:
 - 20 000 eurų teikiant tik nurodytas mokėjimo paslaugas – „pinigų perlaidos“ (LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999, 5 str. 6 punktas);
 - 50 000 eurų teikiant tik nurodytas mokėjimo paslaugas – „mokėjimo inicijavimo paslaugos“ (LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999, 5 str. 7 punkte));
 - arba 125 000 eurų (LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999, 5 str. 1–5 punktai) kitas mokėjimo paslaugas;
- priemonių aprašą, įvardijant, kaip bus apsaugotos mokėjimo paslaugų vartotojų lėšos;
- aiškiai apsirrašyti vidaus tvarkas – valdymo, vidaus kontrolės sistemos ir vidaus kontrolės procedūrų aprašymą, veiklos tęstinumo proceso aprašymą ir kitas šiame įstatyme numatytas tvarkas;
- vadovų, auditoriaus tapatybės duomenis.

LB puslapyje yra pateikiami įstatymai (žr. 1 priedas), skirti EPĮ ir MĮ bendrai arba atskirai, kurie nustato vidaus kontrolės tvarkų ir taisyklių parengimą, kapitalo pakankamumo reikalavimų laikymąsi, klientų lėšų apsaugą, skaidrumo užtikrinimą ir pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą, tuo pačiu ir tinkamą valdymo sistemos sudarymą, kuris aiškiau yra apibrėžtas LB nutarime (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos, vidaus kontrolės sistemos ir klientų lėšų apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010). EPĮ pagrindinė veikla yra leisti elektroninius pinigus, taip pat jos gali teikti mokėjimo paslaugas (pvz. tarptautinius pavedimus, grynųjų pinigų įnešimą / išėmimą bankomate, išduoti mokėjimo korteles, atidaryti sąskaitą klientui) bei atlikti kitas funkcijas (pvz. atlikti valiutos keitimą kliento sąskaitoje), apibrėžtas įstatyme (LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999, 5 str.) mokėjimo paslaugas. Tuo tarpu, MĮ pagrindinė veikla yra mokėjimo paslaugų teikimas, pinigų perlaidos ir visos kitos veiklos, apibrėžtos įstatyme (LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999, 5 str. 1-5 punktai).

Kalbant apie EPĮ ir MĮ įmones, jos privalo nusistatyti aiškias tvarkas ir taisykles, su kuriomis turi susipažinti įmonės darbuotojai, be to viešai skelbti internetinėje svetainėje apie teikiamas paslaugas

ir parengti taisykles klientams, su kuriomis klientai turi sutikti dar prieš pradėdant dalykinius santykius.

EPĮ įstaigos turi vykdyti pagrindinius veiklos proceso etapus kaip tai numato įstatymai. Žemiau pateikta rekomendacinė schema (žr. 1 pav.) yra parengta vadovaujantis įstatymais, tačiau kiekviena EPĮ turi apsirašyti veiksmų seką pagal savo įmonės veiklos modelį.

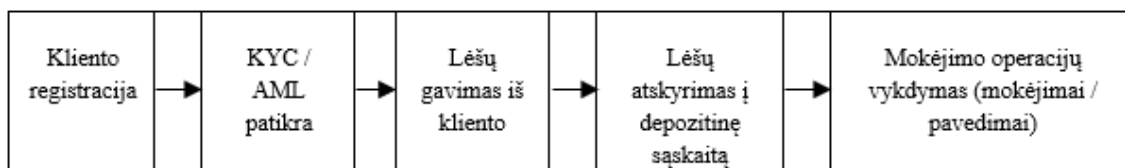

1 pav. EPĮ rekomendacinė veiklos schema

EPĮ rekomendacinės veiklos schemas detalizavimas, kuris padės labiau suprasti EPĮ veiklą:

- kliento registracija: klientas pateikia reikalaujamą informaciją (vardą, pavardę, el. pašto adresą, telefono numerį, adresą, gimimo datą, pilietybę, galiojantį asmens dokumentą). EPĮ privalo identifikuoti klientą, todėl klientas turi pasidaryti savo asmens nuotrauką, pateikti galiojančio paso / tapatybės kortelės ar kito dokumento, kuris leidžiamas pagal rezidavimo šalies įstatymus, nuotrauką;
- kliento patikrinimas: klientas turi užpildyti KYC („Pažink savo klientą“) anketą, EPĮ prašymu pateikti papildomus dokumentus. Pagal pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją (AML) EPĮ įmonė tuomet nustato kliento rizikos lygį, tapatybę, patikrina ar klientas nėra įtrauktas į tarptautinius sankcijų sąrašus, politiškai pažeidžiamų asmenų (PEP) sąrašus, patikrina neigiamos žiniasklaidos šaltinius ir kitus šaltinius, leidžiančius identifikuoti su klientu susijusias rizikas;
- sutarties sudarymas / sąskaitos atidarymas: EPĮ įmonei atlikus kliento patikrą, klientas tampa EPĮ klientu, jam atidaroma sąskaita ir suteikiama galimybė atlikti pavedimus;
- klientų lėšų apsauga: gautos lėšos iš kliento yra perkeliamos į depozitinę sąskaitą (tai yra atskira sąskaita, apsauganti kliento lėšas, kurioje negali būti laikomos įmonės nuosavos lėšos) arba apsaugotos kitais teisės aktuose numatytais būdais;
- elektroninių pinigų išleidimas: įmonė išleidžia pinigus, kurie atitinka iš kliento gautą sumą ir valiutą;
- elektroninių pinigų naudojimas: klientas gali naudoti elektroninius pinigus atsiskaitymams už prekes ar paslaugas bei kitiems savo poreikiams;
- elektroninių pinigų išpirkimas: klientas gali pareikšti norą išpirkti elektroninius pinigus, todėl EPĮ juos konvertuoja atgal į pinigus ir grąžina klientui.

MĮ veiklos procesas kaip rekomendacinis pavyzdys galėtų atrodyti taip, atsižvelgiant į įstatymus (žr. 2 pav.).

2 pav. MĮ rekomendacinė veiklos schema

MĮ rekomendacinės veiklos schemos detalizavimas, kuris taip pat padės suprasti šios įmonės veiklą:

- kliento registracija: klientas pateikia reikaujamą informaciją (vardą, pavardę, el. pašto adresą, telefono numerį, adresą, gimimo datą, pilietybę, galiojantį asmens dokumentą). MĮ privalo identifikuoti klientą, todėl klientas turi pasidaryti savo asmens nuotrauką, pateikti galiojančio paso / tapatybės kortelės ar kito dokumento, kuris leidžiamas pagal rezidavimo šalies įstatymus, nuotrauką;
- kliento patikrinimas: klientas užpildo KYC („Pažink savo klientą“) anketą ir pateikia kitus privalomus dokumentus, kurių prašo MĮ įmonė. Pagal pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją (AML), MĮ nustato kliento rizikos lygį, tapatybę, patikrina ar klientas nėra įtrauktas į tarptautinius sankcijų sąrašus, politiškai pažeidžiamų asmenų (PEP) sąrašus, patikrina neigiamos žiniasklaidos šaltinius ir kitus šaltinius;
- lėšų gavimas iš kliento: sėkmingai atlikus kliento patikrą ir patvirtinus tapatybę, klientas gali pervesti lėšas į jam priskirtą mokėjimo sąskaitą mokėjimo įstaigoje;
- klientų lėšų apsauga: mokėjimo įstaiga gautas lėšas iš kliento perkelia į depozitinę sąskaitą (tai yra atskira sąskaita, apsauganti kliento lėšas, kurioje negali būti laikomos įmonės nuosavos lėšos) arba apsaugo kitais teisės aktuose numatytais būdais, kol nėra pilnai įvykdytas kliento pateiktas užsakymas;
- mokėjimo operacijų vykdymas: klientui pateikus mokėjimo nurodymą, mokėjimo įstaiga inicijuoja ir įvykdo pavedimą nurodytam gavėjui.

Kaip minėta anksčiau, LB užtikrina licencijuotų įmonių reguliavimą, todėl joms suteikiama prieiga prie LB ataskaitų priėmimo sistemos, kurioje yra teikiamos ataskaitos pagal numatytą kalendorių, skelbiamą LB internetiniame puslapyje. Taip pat LB kasmet metų pradžioje paskelbia einamųjų metų priežiūros prioritetus, tai viena iš reguliavimo sudedamųjų dalių. Atsižvelgiant į 5 metų statistinius duomenis, pateikiamus LB internetiniame puslapio skiltyje „poveikio priemonės“, EPĮ ir MĮ patikrinimo metu vis tik randami vidaus kontrolės pažeidimai bei skiriamos baudos.

2024 m. gruodžio 31 dienos duomenimis Lietuvoje įregistruotų elektroninių pinigų įstaigų buvo 76 įmonės, iš kurių 2 turinčios ribotą veiklos licenciją, o mokėjimo įstaigų – 43 įmonės, iš jų 11 MĮ turėjo ribotos veiklos licenciją. Remiantis 2025 m. II ketvirčio EPĮ ir MĮ veiklos apžvalga (Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos apžvalga. 2025 m. II ketvirtis, 2025), EPĮ ir MĮ bendras įmonių skaičius sudarė 116 (EPĮ – 75 (iš kurių 2 ribotos veiklos licencijos) ir MĮ – 41 (iš kurių 11 ribotos veiklos licencijos)), tai šiek tiek mažesnis lyginant su 2024 m. gruodžio 31 dienos duomenimis.

LB kiekvienų metų veiklos apžvalgose elektroninių pinigų ir mokėjimų įstaigų skaičius palaipsniui yra mažėjantis nuo 2021 metų, kadangi licencijos panaikinamos pačių įstaigų prašymu arba pritaikius poveikio priemones. Tačiau šio sektoriaus pajamos ir mokėjimo operacijų sumos yra augančios. Tai parodo šio sektoriaus brandos etapą, kai kiekybinis licencijų skaičius keičiamas kokybinio augimo, t. y. klientų didėjantis pasitikėjimas ir naudojimosi paslaugų augimas, tačiau reikia atsižvelgti ir į galimas sukčiavimo rizikas. Europos centrinis bankas skelbia statistiką apie mokėjimų sektorių euro zonoje. Vertinant 2024 ir 2023 metų, 2024 ir 2025 metų pusmečių skelbiamus duomenis, matoma, kad EPĮ ir MĮ sektorius išlieka aktualus ir augantis (žr. 1 lentelė).

Atsižvelgus į EPĮ ir MĮ sektoriaus elektroninių pinigų mokėjimo operacijų augimą (operacijų suma, operacijų skaičius) ir pačio sektoriaus brandos augimą, LB priežiūros vaidmuo yra labai svarbus, todėl pateikiama informacija LB puslapyje yra labai vertinga įmonėms.

1 lentelė. Europos centrinio banko statistika

	2025 m. I pusmetis / 2024 m. I pusmetis	2024 m. II pusmetis / 2023 m. II pusmetis	2024 m. I pusmetis / 2023 m. I pusmetis
Bendras mokėjimų ne grynaisiais pinigais (operacijų skaičius)	+7,7 %	+8,6 %	+7,4 %
Bendras mokėjimų ne grynaisiais pinigais (operacijų suma)	+2,3 %	+3,6 %	+1,9 %
Mokėjimai elektroniniais pinigais (operacijų skaičius)	+10,7 %	+2,6 %	-2,7 %
Mokėjimai elektroniniais pinigais (operacijų suma)	+13,2 %	+15,8 %	+6,6 %

Visi įstatymų pakeitimai, įžvalgos teikiamos LB puslapyje, inicijuojami susitikimai su EPI ir MI aptariant rezultatus duoda naudą EPI ir MI įmonėms. Tačiau vis tik norint užtikrinti LB ataskaitų kokybę, reikia įvertinti:

- vidaus kontrolės sistemos elementų sąsaja su LB ataskaitomis, kapitalo pakankamumo ir pelningumo rodikliais;
- atitikties užtikrinimo sąsają su LB ataskaitomis, kapitalo pakankamumo ir pelningumo rodikliais.

1.2. Vidaus kontrolės sistemų kokybė ir jų trūkumų sąsaja su ataskaitų patikimumu

Vidaus kontrolės sistema yra viena iš svarbiausių organizacijos sudedamųjų dalių, padedanti užtikrinti informacijos patikimumą, veiklos efektyvumą ir finansinių ataskaitų teisingumą. LB skiria didelį dėmesį tam, jog prižiūrimos finansų įstaigos laikytųsi galiojančių teisės aktų ir užtikrintų veiksmingą vidaus kontrolės sistemos palaikymą. Kiekvienais metais LB puslapyje yra skelbiamos įmonės, kurioms bus vykdomi patikrinimai. Atsižvelgiant į patikrinimo pobūdį (tikslinis, vertinamasis, bendrasis) ir tikrinimo sritis, tikrinimo laikotarpį, įmonės gali pasiruošti iš anksto sklandžiam patikrinimo užtikrinimui. Nepaisant to, vykstant patikrinimui EPI ar MI įmonėse, įmonės privalo laikytis įstatymų ir užtikrinti kasdienę veiklą bei LB ataskaitų pateikimą laiku.

Vidaus kontrolės sistemos struktūra susideda iš 5 pagrindinių elementų: „kontrolės aplinka, rizikos vertinimas, kontrolės veikla, informacija ir komunikacija, stebėseną“ (Graham, 2015, p. 18). Vidaus kontrolės struktūros išskirtinumas ir nuoseklumo laikymasis kasdienėje įmonės veikloje (Hoai et al., 2022) parodo, kaip EPI ir MI įmonėms pavyksta suderinti 5 pagrindinius COSO sistemos elementus ir juos įgyvendinti praktiškai.

Vertinant, Lietuvos banko platformoje, EPI ir MI teikiamų finansinių ataskaitų ir nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio duomenis, reiktų atkreipti dėmesį į Sahi'o ir kt. nuomonę (2022), jog nėra įrodymų patvirtinančių aukštos kokybės, laiku pateikiamos finansinės informacijos įtakos veiklos rezultatų gerinimui ir vertinimui. Tačiau EPI ir MI vadovaujantis įstatymais privalo teikti Lietuvos bankui patikimas ir tikslas ataskaitas per 20 kalendorinių dienų, kiekvienam ketvirčiui pasibaigus, kuomet ataskaitų vertinimas parodo esamą EPI ir MI veiklos dabartinę situaciją. Kitų autorių nuomonėmis vidaus kontrolės sistema užtikrina veiklos efektyvumą ir veiksmingumą (Johri, 2025; Wang et al., 2021; Hamed, 2023), tuo pačiu gerina finansinių ataskaitų kokybę (Wang et al., 2021). Biehl'as ir kt. (2024) teigia jog „veiksminga vidaus kontrolė gali padidinti finansinių ataskaitų patikimumą“, tai yra aukštesnė vidaus kontrolės kokybė įtakoja finansinių ataskaitų kokybę. Pham'as

ir kt. (2023) teigia, jog finansinės atskaitomybės kokybė apibrėžiama kokybinėmis charakteristikomis (aktualumas ir tikslus pateikimas) ir gerinančiomis charakteristikomis (palyginimumas, patikrinamumas, savalaikiškumas, suprantamumas). Šios charakteristikos yra pagrindas LB ataskaitų patikimumui ir kokybei užtikrinti, tačiau be vidaus kontrolės to padaryti neįmanoma.

Vidaus kontrolės sistemos pagalba galima stebėti ir identifikuoti grėsmes, sušvelninti galimas neigiamas pasekmes įmonės tikslams pasiekti (Santoso, 2025), todėl svarbu vadovams nusistatyti priimtina rizikos lygį ir jį integruoti į veiksmingą vidaus kontrolės sistemą (Chen et al., 2020). Todėl EPĮ ir MĮ turi turėti aiškius vidaus kontrolės sistemos tikslus – veiklos, informacijos ir atitikties, remiantis COSO modeliu, kadangi būtent tų tikslų pagalba gali būti užkertamas kelias sukčiavimui finansinėse ataskaitose (Novatiani et al., 2024). Vertinant vidaus kontrolės įtaką finansinėms ataskaitoms, vidaus kontrolė apibrėžiama kaip pirmos gynybos linija nuo finansinės atskaitomybės sukeltų rizikų (Kabuye et al., 2021). Darbuotojų nuomonė apie vidaus kontrolės svarbą yra aktuali kiekvienai finansų įstaigai, nepriklausomai nuo šalies, kadangi vadovams atsižvelgiant į jų nuomonę galima sustiprinti vidaus kontrolę ir užtikrinti sklandžią įmonės veiklą, valdyti rizikas.

LB kiekvienais metais pateikdamas EPĮ ir MĮ rezultatų apžvalgą, nurodo ir pelningumo rodiklio rezultatus pagal įmones, kurių šis rodiklis teigiamas ir kurių ne, vertindamas tai kaip mažų pajamų ir per didelių sąnaudų riziką. Kaip Vu's ir Nga's (2022) teigia, jog vidaus kontrolė daro didelį poveikį skatinant įmonių pelningumą. Koutoupis ir Malisiovas (2021) nusako, jog banko pelningumui turi įtakos visi vidaus kontrolės elementai, išskyrus rizikos vertinimą, o nuosavo kapitalo pakankamumo rodikliui didžiulę ir neigiamą įtaką daro kontrolės veikla, informacija ir komunikacija. Kadangi buvo atlikta regresinė analizė, mūsų atveju pasirenkant kokybinį metodą įdomi ekspertų nuomonė šiuo klausimu EPĮ ir MĮ įmonių pritaikymui bei pačių įmonių nuomonė apie tai.

Kaip aukščiau buvo minėta pagal galiojančius įstatymus EPĮ ir MĮ privalo pateikti LB audituotas finansines ataskaitas, todėl išorinio auditoriaus nuomonė yra neigiama, jeigu vidaus kontrolės sistema yra neveiksminga, ir atvirkščiai (Elsayed & Elshandidy, 2021). Kaip apibrėžiama 315-ame tarptautiniam audito standarte (315-asis tarptautinis audito standartas, reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas, 2019) auditorius turi įvertinti audituojamos įmonės vidaus kontrolės sistemos veikimą, kad galėtų nustatyti, ar finansinės ataskaitos metams pasibaigus yra teisingai parengtos, todėl „subjekto vidaus kontrolės supratimas yra svarbus auditoriaus pagrindas planuojant auditą ir vertinant kontrolės riziką“ (Pham et al., 2022, p. 7).

Apibendrinant vidaus kontrolę yra svarbi įmonės veikloje ir ji turi būti veiksmingai įgyvendinama ir nuolat stebima. Besikeičiant rinkai, turi būti peržiūrimos tvarkos, supažindinami darbuotojai ir užtikrintas šių tvarkų laikymasis. Todėl labai svarbu vadovybei nusistatyti priimtinas rizikas, integruoti į vidaus kontrolę ir atitinkamai užtikrinti jos veiksmingumą kartu su darbuotojų įsitraukimu.

1.3. Atitikties užtikrinimo sistemos kokybė ir jų trūkumų sąsaja su ataskaitų patikimumu ir veiklos rodiklių užtikrinimu

Aptarta 1.2 dalyje EPĮ ir MĮ įmonių vidaus kontrolė ir vienas iš vidaus kontrolės sistemos tikslų yra užtikrinti atitiktį teisės aktams. Vidaus kontrolės rizikos vertinimo ir stebėsenos komponentai, pagal COSO sistemos modelį, turi reikšmingą poveikį reikalavimų užtikrinimui, t. y. atitikčiai (Koutoupis & Malisiovas, 2021). Pasak Chen'o ir kt. (2025), nedaug atliktų tyrimų yra būtent apie vidaus kontrolės poveikį atitikties rezultatams, kadangi daugelis autorių nagrinėja valdymo mechanizmų

sąsajas su atitikties įgyvendinimu. Atitikties užtikrinimo sistema, turinti aiškius procesus ir priemones, padeda įmonėms užtikrinti veiklos procesų ir operacijų veikimą kasdienėje veikloje (Seyffarth & Kuehnel, 2020), kitaip tariant atitiktis yra įmonės apsaugos ir stabilumo veiksnys (Teichmann et al., 2023).

Valdybos nariai, turėtų išmanyti įstatymus arba turėti teisinės patirties (Prescott & Sparger, 2025), nes tai EPĮ ir MĮ įmonėms leidžia greičiau ir lengviau vertinti įstatymų pasikeitimus ir juos pritaikyti įmonės procesuose. Be to, reikia turėti ir kompetentingus darbuotojus (Msechu et al., 2024), kurie laikytųsi įstatymų ir užtikrintų sklandų įmonės veiklos vykdymą. Tvarkų ir politikų sudarymas tai formalus dalykas įmonėje, tačiau jas būtina įgyvendinti ir be specialistų pagalbos to padaryti įmonėms tiesiog neįmanoma.

Pareigų atskyrimas pasak Eulerich'o ir kt. (2025) yra vienas iš esminių vidaus kontrolės elementų, norint užtikrinti vidaus kontrolės veiksmingumą. LB nutarimai ir kiti įstatymai aiškiai apibrėžę, kokių valdymo organų reikia EPĮ ir MĮ įmonėse, būtent atitikties specialistas yra vienas iš valdymo organų, kuris pasak Keller'io ir Kokkinis'io (2022) nuomone, turi turėti vertybes, suderintas su visuomenės interesais ir reguliavimo institucijų tikslais, atsispiriant vadovybės spaudimui ir užtikrinant vidinę įmonės kultūrą. Atitikties specialistas teikdamas ataskaitas ir rekomendacijas valdybai ir vadovybei, turi užtikrinti skaidrumą.

EPĮ ir MĮ įmonės remiantis įstatymais ir LB nutarimais, turi susikurti pačios politikas, pritaikytas pagal savo verslo modelius. Deja, pasitaiko atvejų, kuomet EPĮ ir MĮ įmonės neatsinaujina tvarkų arba jas turi, bet neįgyvendina praktikoje. Walker'is ir McGrath'as (2023) teigia, jog plačiai žinomas „reguliavimo metodas“ numato būtent įmonių savarankiškumą pačiai susikurti tokią vidaus valdymo sistemą, kuri užtikrintų įstatymų laikymąsi, valdytų rizikas ir užtikrintų reguliuotojų tikslų pasiekimą. Kaip minėta anksčiau pagrindinė EPĮ veikla susijusi su elektroninių pinigų leidimu ir mokėjimo paslaugomis, kurias taip pat teikia ir MĮ įmonės. Skaiciuodamos pagrindinį nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklį EPĮ ir MĮ įmonės turi iš savo sistemos duomenų naudoti teisingą informaciją, todėl Zhu'is ir Song'as (2021) teigia, kad įmonės turinčios gerą informacijos perdavimo kanalą, užtikrina aukštą ataskaitų kokybę. Todėl įmonės turinčios aiškų suvokimą, kaip svarbu nepraleisti įstatymų pasikeitimų ir valdyti iškilusias rizikas, gali išvengti neigiamų pasekmių ir baudų.

EPĮ ir MĮ įmonės neišvengiamai susiduriama su išoriniais ir vidiniais iššūkiais – technologijų inovacijų keliamos rizikos, suinteresuotųjų šalių lūkesčių augimas, priežiūros institucijų spaudimas, darbdavių ir darbuotojų santykiai, besikeičianti reguliavimo ir teisinė aplinka, atitikties strategijos apibrėžimas ir įgyvendinimas, išteklių atitiktčiai užtikrinti, vidinio atitikties lygio stebėseną, atitikties ataskaitos suinteresuotosioms šalims teikimas (Haelterman, 2022), kovai su pinigų plovimu (Rafiq & Sohail, 2025), dirbtinio intelekto diegimas (Horobets et al., 2025), minimalios informacijos atskleidimas ataskaitose (Ab Ghani et al., 2024), atitikties išlaidos (Dempere et al., 2024).

EPĮ ir MĮ teikdamos LB ataskaitas EM007 ir EM008, kuriose pateikiami finansinio laikotarpio duomenys ir rodikliai, turi užtikrinti duomenų teisingumą. Pagal 2025 m. lapkričio 27 dienos LB skelbiamas prudencines aktualijas, vis tik išlieka duomenų teikimo kokybės problema, kada rodikliai apskaičiuojami neteisingai. Kaip buvo minėta anksčiau, LB patikrinimo metu peržiūri tvarkas, o pagal jose nurodytus įstatymus gali vertinti taisyklių pakeitimų būtinumą.

Apibendrinant atitiktis tai vienas vidaus kontrolės sistemos tikslų, jo įgyvendinimas yra svarbus ir aktualus įmonės veikloje. Reglamentų pasikeitimų stebėseną, rizikos valdymas, ataskaitų formavimas

ir informavimas valdybą ir vadovybę, konsultavimas – tai pagrindinės atitikties funkcijos, kurios padeda įmonėms vykdyti kasdienę veiklą, nepatirti nuostolių ir išvengti bėdų. Darbuotojai privalo laikytis tvarkų, įstatymų, valdyti rizikas ir taip prisidėti prie įmonės vertės kūrimo. Taip pat svarbu turėti kompetetingus darbuotojus, kurie padėtų užtikrinti tinkamą įmonės procesų vykdymą ir jų priežiūrą.

2. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, teoriniai sprendimai

Šioje darbo dalyje nagrinėjami EPĮ ir MĮ įmonių valdymo, vidaus kontrolės sistemos, atitikties užtikrinimo, ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimo teoriniai aspektai, apibendrinant Lietuvos banko ataskaitas, ypatingą dėmesį skiriant nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio skaičiavimui ir papildomai pelningumo rodiklio užtikrinimui.

2.1. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų valdymo teoriniai aspektai

Šiame skyriuje analizuojama EPĮ ir MĮ įmonių valdymo sistemos samprata, struktūra, valdymo sistemos užtikrinimas, kurios skiriasi nuo kitų uždarytų akcinių bendrovių. Analizuojami valdymo teoriniai aspektai, kadangi jie glaudžiai susiję su vidaus kontrole ir atitiktimi.

Įmonių valdymo sistemos samprata. Tarptautinis vidaus auditorių institutas 2020 metais atnaujino trijų linijų modelį (The Institute of Internal Auditors, 2020), kurio pagalba organizacijoms lengviau yra nustatyti struktūras, procesus, kurie stiprintų organizacijos ir rizikų valdymą, siekti užsibrėžtų tikslų. Trijų linijų modelio funkcijos yra šios:

- pirmosios linijos funkcijos – rizikos valdymas, paslaugų tiekimas klientams;
- antrosios linijos funkcijos – kompetencija, rizikos palaikymas, rizikos stebėjimas ir iššūkiai;
- trečiosios linijos funkcijos – objektyvus, nepriklausomas užtikrinimas, konsultavimas tikslų įgyvendinimo klausimais.

Žemiau pateikiama lentelė, kurioje nurodomi įmonių organų vaidmenys, atskiriant atsakomybes kiekviename trijų linijų modelio lygmenyje (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Trijų linijų modelio funkcijų pasiskirstymas

	I linija	II linija	III linija
Funkcijų vykdytojai	Vadovybė, padalinių vadovai	Darbuotojai (rizikos, atitikties, AML ir kiti specialistai)	Vidaus auditas
Atsakingi asmenys	Vadovybė	Vadovybė	Vadovybė, priežiūros funkcijos vykdytojai

Pastebėta, kad trijose linijose svarbus tiek funkcijų vykdymas, tiek jų priežiūra ir kontrolė. Pasak Bantleon'o ir kt. (2020) nuomone, finansų sektoriaus valdymo vaidmuo daro didelę įtaką trijų linijų modelio įgyvendinimui, kadangi susiduriama su įvairiomis problemomis, susijusiomis su atitikties funkcijos įgyvendinimu, reguliavimo institucijos priežiūra ir išorinių auditorių vaidmeniu reguliuojamame sektoriuje. Problemos yra įvairios, kaip pavyzdžiui – „dviprasmiškos pareigos, pirmosios linijos atskaitomybės stoka, izoliuotos linijos, atsvaros stoka ir statiškas modelis dinamiškoje aplinkoje“ (Bantleon et al., 2020, p. 61). Norint išvengti šių problemų, remiantis EPĮ ir MĮ įmonių verslo modeliu, jos turi turėti patikimą valdymo sistemą (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos, vidaus kontrolės sistemos ir klientų lėšų apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010), kuri leistų efektyviai valdyti rizikas, turėtų aiškią organizacinę struktūrą, kurioje būtų aiškiai apibrėžtos priežiūros ir valdymo pozicijos, darbuotojų kompetencijos ir atsakomybės.

Pagal trijų linijų modelį ir remiantis kitais įstatymais nustatyta, jog pati valdymo sistema apibrėžiama kaip bendroji samprata, kuri apima procesus, IT, rizikos, atitikties, vidaus kontrolės užtikrinimo

priemonės. Pastebėta, kad visi EPI ir MI darbuotojai turi aiškiai žinoti savo pareigybės, procesus, funkcijas ir jas atlikti atsakingai bei valdyti iškilusias rizikas kasdienėje veikloje. Įmonės turi integruotas įmonių valdymo sistemas, kurios apima valdymo sistemos sudedamąsias dalis (procesų, politikų, kontrolės mechanizmų praktinio įgyvendinimo ir kitų funkcijų užtikrinimą), bet tuo pačiu didelis dėmesys skiriamas valdysenai. Remiantis autorių nuomonėmis apie įmonių valdymo sistemą (žr. 3 lentelė), bus išsigryninta įmonių valdymo sistemos samprata ir jai užtikrinti skirtos priemonės.

3 lentelė. Įmonių valdymo sistemos sampratos

Autorius	Įmonių valdymo sistemos samprata
Ispas et al. (2025)	Integruota valdymo sistema (IVS) – tai atskiras tarpusavyje susijusių procesų rinkinys, turintis bendrą žmogiškųjų, informacinių, materialinių, infrastruktūros ir finansinių išteklių telkinį
Kijkasiwat et al. (2022)	Įmonių valdymas (IV) apima santykius tarp įmonės vadovybės, jos valdybos, akcininkų ir kitų suinteresuotųjų šalių
Caluwe et al. (2024)	Įmonių valdymas daugiausia dėmesio skiria vyresniosios vadovybės sąveikai organizacijose ir valdybos vaidmenims, susijusiems su organizacijos veiklos nukreipimu, stebėseną ir vertinimu
Komath et al. (2023)	Įmonių valdymas apima santykius tarp įmonės vadovybės, valdybos, akcininkų ir kitų suinteresuotųjų šalių. Įmonių valdymas taip pat suteikia struktūrą, pagal kurią nustatomi įmonės tikslai, priemonės šiems tikslams pasiekti ir veiklos stebėseną
Abudu & Salman (2025)	Įmonių valdymas yra gyvybiškai svarbus skatinant geriausią verslo praktiką, nustatant tvirtus procesus, kurie suteikia strateginę kryptį, veiksmingą politiką ir veiksmingas procedūras, kurios yra būtinos siekiant padėti organizacijoms pasiekti savo tikslus

Atlikta analizė parodė (žr. 3 lentelė), jog dalis autorių (Kijkasiwat et al., 2022; Caluwe et al., 2024; Komath et al., 2023) mano, jog santykiai tarp vadovybės, valdybos ir suinteresuotųjų šalių yra viena iš pagrindinių sudedamųjų dalių įmonių valdymo sistemoje, kadangi būtent jie atlieka pagrindinį vaidmenį stebėsenos, vertinimo, tikslų apibrėžimo procesuose. Ispas’as ir kt. (2025) apibūdina įmonių valdymo sistemą plačiau – kaip žmogiškuosius išteklius, t. y. įmonės darbuotojai, tuo pačiu ir valdybos, vadovybės ir suinteresuotųjų šalių nariai, visų darbuotojų kompetencijos ir žinios. Todėl daugumos autorių (Kijkasiwat et al., 2022; Caluwe et al., 2024; Komath et al., 2023; Ispas et al., 2025) nuomonės sutampa apie darbuotojų svarbą įmonių valdymo sistemoje, kurioje svarbus faktorius yra procesai ir jų valdymas, stebėseną ir vertinimas, nors Kijkasiwat’as ir kt. (2022) šio faktoriaus neišskiria ir vertina tik žmogiškaisiais ištekliais. EPI ir MI valdymo sistema be veikiančių procesų negalėtų užtikrinti tikslų pasiekimo, kaip Komath’as ir kt. (2023) mano, jog įmonių valdymas – tai struktūra ir jos priemonės, įmonės išsikeltiems tikslams pasiekti. Kiekviena įmonė kuria strategijas, vertina galimybes, siekia tikslų, todėl vertinant valdymo sistemą, svarbu atsižvelgti į vieną iš faktorių – tikslą. Abudu ir Salman’o (2025) nuomone, priemonės, kurios gali padėti pasiekti būtent užsibrėžtų įmonės tikslų, yra apsirašytos politikos, procedūros, strategijos. Tačiau Ispas ir kt. (2025) vis dėlto įmonės valdymo sistemą apibendrina plačiau įvardydamis išteklius (IT, materialiuosius, infrastruktūros ir kt.), kurie, jų manymu, tarpusavyje sąveikauja.

Valdymo struktūra. Kaip apibrėžia LR akcinių bendrovių įstatymas (2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835, suvestinė redakcija (2025-07-01 - 2026-06-30), 2000), uždarnosios akcinės bendrovės privalo turėti vadovą, visuotinį akcininkų susirinkimą, o valdyba ir stebėtojų taryba sudaroma pasirinktinai. EPI įmonės privalo vadovautis tiek aukščiau paminėtu įstatymu ir turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vadovą, bet tuo pačiu ir valdybą, kadangi tai apibrėžia LR elektroninių pinigų ir

elektroninių pinigų įstaigų įstatymas (2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011). Atitinkamai ir MĮ įmonės vadovaudamosis LR mokėjimo įstaigų įstatymu (2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2009), turi turėti visuotinį akcininkų susirinkimą, vadovą ir valdybą.

LB patvirtintame EPĮ ir MĮ valdymo tvarkos, vidaus kontrolės sistemos ir klientų lėšų apsaugos reikalavimų apraše (2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010) yra apibrėžiamas tinkamos valdymo sistemos užtikrinimas, o pati valdymo sistema kaip patikimai įgyvendinta ir grįsta rizikos valdymo principais ir jų ribojimu, turinti aiškią organizacinę struktūrą, kurioje aiškiai apibrėžti valdymo organai, priežiūros organai, darbuotojai ir jų atsakomybės. Nuo 2026 m. sausio 1 dienos įsigaliojus LB nutarimui (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos [...] aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010), EPĮ ir MĮ įmonės turi turėti aiškią, dokumentuotą ir veiksmingą įmonės valdymo struktūrą, kurioje būtų atskirtos valdymo ir priežiūros funkcijos, t. y. kokie asmenys bus atsakingi už riziką, atitiktį ir vidaus kontrolę, kadangi tas pats asmuo negali priiminėti sprendimų ir tuo pačiu juos kontroliuoti. Visos EPĮ ir MĮ sritys (pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencija, kitų rizikų valdymas, klientų lėšų apsaugos užtikrinimas, nuosavo kapitalo laikymasis, vidaus auditas, apskaitos klausimai, atitiktis ir kiti) turi būti užtikrintos, o kolegialaus valdymo organas (valdyba, jei tokia sudaryta) priimti esminius strateginius ir priežiūros sprendimus, susijusius su EPĮ ir MĮ veikla bei kiekvienas narys turi išmanyti ir kuruoti kiekvieną sritį pagal aiškiai atskirtą atsakomybę. Remiantis LB nutarimu (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos [...] aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010) EPĮ ir MĮ turi užtikrinti atitinkamas sritis, todėl įmonės struktūra atrodytų taip, tačiau verta paminėti jog gali skirtis pagal įmonių sudėtingumą, darbuotojų skaičių ir kitus faktorius:

- vadovybė;
- valdyba;
- rizikos valdymo pareigūnas;
- atitikties specialistas;
- pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos specialistas;
- asmuo, atsakingas už klientų lėšų apsaugos reikalavimų laikymosi stebėseną, kontrolę ir užtikrinimą;
- asmuo, atsakingas už kapitalo reikalavimų laikymosi stebėseną ir užtikrinimą;
- vidaus auditorius ir kt. specialistai.

Vadovas ir valdyba yra du pagrindiniai valdymo organai. Boadi's ir kt. (2023) teigia, jog valdybos narių patirtis yra svarbus faktorius, kuris svarbus stiprinant rizikos valdymo ir veiklos tarpusavio ryšį bei lemia veiklos rezultatų gerinimą. Uyar'o ir kt. (2022) nuomone valdybos narių išsilavinimas ir patirtis pagerina valdybos sprendimų priėmimą. Vertinant atitikties rizikos priežiūrą bankų sektoriuje, yra steigiami rizikos komitetai, jog vadovai laikytųsi teisės aktų, akcininkų reikalavimų (Nguyen, 2022). Šiuo atveju EPĮ ir MĮ įmonėse šią funkciją atlieka valdyba, o už pačios rizikos valdymą atsakingas rizikos specialistas. Castro'as ir kt. (2025) mano, jog atitiktis yra vienas iš pagrindinių kriterijų, priimant organizacinius sprendimus ir derinant verslo tikslus su rizikos kontrole, užtikrinant kapitalo stabilumą. EPĮ ir MĮ įmonėse rizikos specialistai kiekvienam ketvirčiui pasibaigus turi pateikti valdybai ataskaitą, kuriose yra apibrėžtas rizikų žemėlapis, reikšmingi rizikos pokyčiai, įvykę per analizuojamąjį ketvirtį ir metinę rizikų ataskaitą. Atitikties specialistai teikia taip pat ataskaitas, kuriose apibrėžia rizikos vertinimo, reglamentų pokyčius ir kitas atitikties specialistui priskirtas sritis.

Valdyba tuo tarpu turi vertinti ir tobulinti valdymo sistemą, tvirtinti rizikų mažinimo planą, atsižvelgiant į įstatymų įtaką.

EPI ir MI valdymo struktūros gali būti skirtingos, priklausomai nuo įmonių dydžio, padalinių skaičiaus, darbuotojų skaičiaus, verslo modelio ir priimtą rizikos valdymo, o praktinis valdymo struktūros įgyvendinimas yra laikantis vidaus politikų, kurios palengvina kasdienę valdyseną ir vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimą. Priklausomai nuo įmonių valdymo struktūros ir sistemų veiksmingumo, subjektas gali užtikrinti veiksmingą vidaus kontrolės sistemą (Musah et al., 2022). Vidaus kontrolė yra vidaus valdymą palaikanti sistema, kuri būtent ir padeda vykdyti veiksmingą kasdienę veiklą ir jos turi laikytis visos įmonės darbuotojai. Neturint įmonei aiškos ir veiksmingos valdymo struktūros, tai pasunkintų įmonei kurti ir priimti numatytą strategiją, kuri lemia skirtingų vertės kūrimo aspektų integraciją organizacijoje (Cooray et al., 2020). EPI ir MI strategijos yra skirtingos, atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių požiūrį ir polinkį rizikuoti, o pats rizikų valdymas yra svarbus faktorius ir tai kuria vertę pačioje organizacijoje. Chen'o (2025) nuomone, teisinės rizikos ir finansavimo efektyvumo santykis priklauso nuo įmonių valdymo struktūros.

Atlikta analizė parodė, jog valdyba yra viena iš svarbių sudedamųjų dalių įmonės valdymo struktūroje (Boardi et al., 2023; Uyar et al., 2022), bet tuo pačiu valdymo sistemos struktūroje esančių darbuotojų kompetencijos svarba. Išsilavinimas, patirtis, žinios – tai pagrindiniai faktoriai pasak autorių (Boardi et al., 2023; Uyar et al., 2022), kurie padeda užtikrinti teisingą sprendimų priėmimą, valdyti rizikas. Nors EPI ir MI veiklos skiriasi nuo bankų, tačiau darbuotojų atsakomybės ir jų buvimas įmonėje yra svarbus faktorius, kuris padeda įmonėms užtikrinti teisės aktų laikymąsi ir sudaryti atitinkamas pagal veiklos modelį struktūras. Castro'as ir kt. (2025) įvardina atitikties specialisto svarbą įmonės viduje, kadangi jo pagalba ir įžvalgomis įmonės gali stiprinti rizikos valdymą, stebėti ir užtikrinti kapitalo pakankumą, lengviau siekti užsibrėžtų organizacijos tikslų. Autorių (Musah et al., 2022; Cooray et al., 2020) nuomonėmis, vidaus kontrolė yra viena pagrindinių įmonėje veikianti sistema, kuri tiesiogiai priklauso nuo įmonės valdymo sistemos. Cooray'o ir kt. (2020) manymu, strategijos kūrimas yra priklausomas nuo įmonių valdymo struktūros, o Chen'as (2025) įvardina teisinės rizikos ir finansavimo efektyvumo santykį ir šiuo atveju autorių nuomonės yra skirtingos vertinant įmonių valdymo struktūrą.

Valdymo sistemos užtikrinimas. Remiantis LB nutarimu (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos [...] aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010) valdymo sistema turi užtikrinti, jog:

- įmonė turėtų aiškią ir dokumentuotą valdymo struktūrą, kurioje yra atskirtos valdymo ir priežiūros funkcijos;
- būtų dokumentuotos darbuotojų funkcijos ir atsakomybės, įvertinus jų kompetencijas ir nepriekaištingą reputaciją;
- valdybos narių kompetencija būtų aukšto lygio priimant sprendimus įvairiose srityse (pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencija, kitų rizikų valdymas, klientų lėšų apsaugos užtikrinimas, nuosavo kapitalo laikymasis, vidaus auditas, apskaitos klausimai, atitiktis ir kiti);
- įmonė užtikrintų nuolatinę rizikų stebėseną ir kontrolę.

Remiantis įstatymais, EPI ir MI įmonės turi patvirtintas organizacijos struktūras, kuriose priklausomai nuo įmonės dydžio, sudėtingumo gali nurodyti padalinius, veiklos sritis, darbuotojus.

Taip pat yra daugybė įmonės sukurtų politikų, kuriose aprašomos pagrindinės veiklos sritys, kurias įstatymas nurodo apsirašyti ir šių tvarkų laikymasis yra pagrindinis ir nuolatos peržiūrimas procesas.

Pastebėta, kad valdymo sistemos tikslai yra įmonės tikslų įgyvendinimas, rizikos identifikavimas ir jos valdymas, atitiktis teisiniams aktams užtikrinimas, vidaus kontrolės ir stebėsenos užtikrinimas ir daugybė kitų įmonės tikslų, vertinant pagal įmonės veiklą. Veiksmingas atitiktis valdymas gerina įmonių valdymo kokybę (Cao et al., 2026), todėl EPI ir MI įmonės privalo užtikrinti atitiktis funkciją. Įmonių valdymas ir vidaus kontrolės sistema, tai kintantys ir veikiantys kartu procesai, kurie padeda išlaikyti įmonės patikimumą ir kurti ilgalaikę įmonės vertę (Giannopoulos et al., 2025), todėl vidaus kontrolė EPI ir MI įmonių veikloje sudaro didžiąją dalį. Įmonių valdymo mechanizmai (nepriklausoma valdyba, skaidrumas, atskaitomybė) užtikrina vidaus kontrolės veiksmingą įgyvendinimą ir atitiktį reguliavimo sistemai (Musah et al., 2025), todėl įstatymuose apibrėžtas valdybos vaidmuo daro didžiulę įtaką EPI ir MI įmonių veikloje. Koeswayo'as ir kt. (2024) teigia, jog užtikrinti atvirą ir skaidrę organizacinę kultūrą padeda darbuotojų įsitraukimas, kadangi demokratinis vadovavimas didina vidaus kontrolės veiksmingumą, todėl darbuotojai labiau pastebi ir nebijo pranešti apie problemas. Wang'as ir kt. (2025) teigia, jog „aukštos kokybės vidaus kontrolė gali veiksmingai sumažinti padidėjusią bylinėjimosi riziką, kurią sukelia valdybos internacionalizacija“, todėl apsirašytos politikos EPI ir MI įmonių viduje ir jų laikymasis padeda darbuotojams labiau valdyti rizikas kasdienėje veikloje, žinant procesų eiliškumą, žingsnius ką ir kokiais atvejais reikia daryti.

Valdymo sistemos įgyvendinimas apibrėžiamas skirtingomis sampratomis (žr. 4 lentelė), kurios leidžia įvertinti ką būtent ši sistema padeda užtikrinti kasdienėje įmonės veikloje.

4 lentelė. Valdymo sistemos įgyvendinimo sampratos

Autorius	Valdymo sistemos įgyvendinimo sampratos
Wali et al. (2023)	Išsamių valdymo sistemų įgyvendinimas padeda užtikrinti skaidrumą, atskaitomybę ir ilgalaikį tvarumą.
Gyimah & Owusu-Afriyie (2025)	Įmonių valdymo mechanizmų įgyvendinimas yra būtinas siekiant skatinti organizacijos atskaitomybę ir efektyvumą
Lopez-Figueroa et al. (2024)	Kokybės valdymo sistemos atnaujinimas palengvina procesų kontrolės gerinimą, o tai taip pat sumažina atliekas, sumažina išlaidas ir padidina klientų pasitenkinimą jų lūkesčiais, o tai didina organizacijos efektyvumą
Wang & Liang, (2025)	Vidaus kontrolės ir rizikos valdymo sistemų optimizavimas yra dar vienas svarbus būdas gerinti finansinių ataskaitų kokybę

Remiantis 4 lentelės skirtingomis sampratomis, vienas akivaizdus panašumas yra tai, jog vienas iš valdymo sistemos įgyvendinimo aspektų yra užtikrinti organizacijos atskaitomybę ir efektyvumą. Wang'o & Liang'o nuomonė išsiskiria tuo, jog jų manymu vidaus kontrolės ir rizikos valdymo sistemos yra valdymo sistemos sudedamosios dalys, kurios gerina finansinių ataskaitų kokybę. Nustatyta, jog kokybė yra svarbus faktorius valdymo sistemos įgyvendinime, o valdymo sistemų įgyvendinimas turi įtakos ir ilgalaikiam tvarumui (Wali et al., 2023; Lopez-Figueroa et al., 2024).

Įvertinus valdymo sistemos suvokimą, struktūrą ir įgyvendinimo sampratą, toliau darbe EPI ir MI įmonių valdymo sistema suprantama kaip įmonės sudaryta ir nuolat peržiūrima struktūra, kurią sudaro vadovybė, valdyba, suinteresuotosios šalys ir kitų sričių specialistai, ir tuo pačiu apibrėžianti įmonės siekiamus tikslus ir priemones jiems pasiekti, užtikrinanti įmonių atskaitomybę, skaidrumą.

2.2. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų vidaus kontrolės sistemos teoriniai aspektai

Šiame skyriuje nagrinėjama vidaus kontrolės sistemos samprata, tikslai ir struktūra (remiantis COSO ir „Basle Committee on Banking Supervision“ metodais), skiriant didesnę dėmesį COSO sistemos nagrinėjimui, kuri gali būti pritaikoma įvairioms organizacijoms.

Vidaus kontrolės sistemos samprata. Basel bankų priežiūros komitetas (Basle Committee on Banking Supervision) pabrėžia, jog viena iš esminių banko valdymo sudedamųjų dalių yra veiksminga vidaus kontrolės sistema, kuri sudaro pagrindą bankų organizacijų saugiam ir patikimam veikimo principui (Basle Committee on Banking Supervision, 1998). COSO požiūriu efektyvi vidaus kontrolė yra tada, kai organizacija įsivardina tikslus kartu su strategija, jog galėtų sąžiningai, užtikrintai ir tvariai pateikti įvairiapusę informaciją. Nors abu modeliai įvardina skirtingai vidaus kontrolės sistemas, tačiau pagrindinė mintis išlieka ta pati – užtikrinti organizacijų patikimumą, veiklos efektyvumą ir atitiktį teisės aktams. Vienintelis skirtumas, jog Basel modelis skirtas bankams ir finansų institucijoms, o COSO modelis visoms organizacijoms.

Vidaus kontrolės sistemos sampratą vertiname kaip atskiras sąvokas (vidaus kontrolė, vidaus kontrolės sistema ir vidaus kontrolės kokybė), kurios padės išsigryninti vidaus kontrolės įvairiapusišką sampratą (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Vidaus kontrolės sampratos

Autorius	Vidaus kontrolės sampratos
Chan et al. (2020)	Vidaus kontrolė yra dviašmenis kardas įmonės inovacijų pastangoms. Nepaisant gerų įmonių ketinimų užtikrinti investicijų saugumą ir veiksmingą valdymą, vidaus kontrolė gali sukelti įtampą ir nelankstumą, ribojantį kūrybiškumo laisvę diegiant inovacijas
Zhou et al. (2025)	Vidaus kontrolė yra holistinis procesas, užtikrinantis, kad būtų įgyvendinti visi įmonių valdymo tikslai. Todėl mūsų rezultatai suteikia naujų įžvalgų apie tai, kaip įmonė pasiekia savo veiklos, ataskaitų teikimo ir atitikties tikslus
Q. Chen & Z. Chen (2024)	Vidaus kontrolė yra procesas, kuriame dalyvauja ir įgyvendina kontrolę direktorių valdyba, stebėtojų taryba, vadovybė ir darbuotojai
Nasir et al. (2021)	Vidaus kontrolė yra įmonės procesų ir procedūrų, įgyvendinamų siekiant užtikrinti apskaitos ir finansinės informacijos patikimumą, pagrindas
He et al. (2023)	Vidaus kontrolę sudaro sistemų, procedūrų ir priemonių rinkinys, skirtas užtikrinti atitiktį organizacijoje, finansinių ataskaitų tikslumą ir turto apsaugą

Analizė parodė, jog pasak autorių (Zhou et al., 2025; Q. Chen & Z. Chen, 2024; Chan et al., 2020) nuomonės vidaus kontrolė priklauso nuo įmonės valdymo, norint diegti inovacijas, pasiekti ataskaitų ir atitikties tikslų. Kad tai būtų įgyvendinta, įmonė turi turėti aiškius procesus, procedūras, kas ir sudaro pačią vidaus kontrolės sampratą (Nasir et al., 2021; He et al., 2023; Q. Chen & Z. Chen, 2024). Q. Chen & Z. Chen (2024) mano, kad vidaus kontrolės valdymą įgyvendina valdyba, vadovybė, stebėtojų taryba (jei tokia sudaroma) ir kiti organizacijos darbuotojai. Daugelio analizuojamų autorių (Chan et al., 2020; Nasir et al., 2021; He et al., 2023) nuomonėmis – saugumas, patikimumas ir tikslumas yra esminiai dalykai vidaus kontrolės sistemoje. Nustatyta, jog vidaus kontrolė siejama su vienu iš valdymo tikslu – atitiktimi, o tai svarbus ryšys tarp šių procesų.

Užtikrinant veiksmingą vidaus kontrolės sistemos įgyvendinimą, EPI ir MĮ įmonės turi sukurti tinkamą kontrolės struktūrą ir kiekviename valdymo lygmenyje nustatyti kontrolės procedūras (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos [...] aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010). Organizacijoms, siekiant

užtikrinti veiklos efektyvumą ir veiksmingumą, yra būtina įsidiesti vidaus kontrolės sistemą (Johri, 2025; Wang et al., 2021; Hamed, 2023), kuri yra svarbus mechanizmas, užtikrinantis sklandų verslo įmonių veikimą ir siekiantis pagerinti finansinių ataskaitų kokybę (Wang et al., 2021). Taip pat vidaus kontrolės sistema lemia ataskaitų teikimo patikimumą ir atitinkamų įstatymų laikymąsi (Hamed, 2023). Apskaitos informacijos patikimumą užtikrina efektyvi vidaus kontrolės sistema (Hasan, 2025), o tai turi įtakos ir LB vykdomai EPI ir MI įmonių teikiamų ataskaitų stebėsenai ir vertinimui. Pasak Zhu'o ir kt. (2024) nuomone, įmonės užsibrėžiančios ilgalaikę plėtrą turi turėti veiksmingą vidaus kontrolės ir rizikos valdymo sistemą, kuomet pagal COSO sistemą prisitaikyto prie savo veiklos ir valdymo poreikių. Įmonės apsibrėžusios verslo tikslus pagal įmonių veiklą, vidaus kontrolės sistemos pagalba yra užkertamas kelias galimoms grėsmėms šiems tikslams pasiekti, sušvelninamos galimos neigiamos pasekmės (Santosuosso, 2025). Todėl vadovams norint padidinti įmonių tikslų naudingumo funkciją, reikia integruoti ir įgyvendinti įmonių tikslus, rizikos prioritetus į veiksmingą vidaus kontrolės sistemą (Chen et al., 2020).

Analizė parodė, jog autoriai (Johri, 2025; Wang et al., 2021; Hamed, 2023; Wang et al., 2021) vidaus kontrolės sistemą įvardina kaip kokybės elementą, be kurio nebūtų užtikrinama efektyvi veikla, finansinių ataskaitų kokybė ir atitiktis teisės aktams. Vidaus kontrolės sistema turi būti pritaikyta prie verslo modelio, atsižvelgiant į galimas rizikas. Vienas iš autorių (Zhu et al., 2024) išskiria vidaus kontrolės ir rizikos valdymo sistemas, kurios gali padėti įmonių plėtrai. Pati vidaus kontrolės sistema siejama su įmonės tikslais ir kaip jie gali būti integruoti į ją. Nagrinėjamos temos svarba yra užtikrinti vidaus kontrolės kokybę, todėl žemiau pateiktos vidaus kontrolės sistemos kokybės sampratos (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Vidaus kontrolės kokybės sampratos

Autorius	Vidaus kontrolės kokybės sampratos
Dee et al. (2025)	Svarbių audito dalykų ataskaitų teikimas pagerina vidaus kontrolės kokybę
Zhen & Zhou (2025)	Vidaus kontrolės kokybės pagerėjimas gerokai padidina įmonių kreditingumą
Ge et al. (2025)	Vidaus kontrolės kokybės gerinimas gali padidinti vadovybės oportunistinio elgesio rizikos sąnaudas, o tai savo ruožtu slopina jos trumparegiškumą ir dar labiau sustiprina finansinių technologijų vaidmenį skatinant įmonių kapitalo pakankamumo ribojimą
Zhu & Song (2021)	Aukšta vidaus kontrolės kokybė garantuoja suinteresuotųjų šalių interesus ir lemia geresnius veiklos rezultatus
Liu & Huang (2020)	Įmonės, turinčios ilgalaikį auditorių darbo stažą, užtikrina aukštos kokybės vidaus kontrolę

Analizė parodė, jog autorių nuomonė apie vidaus kontrolės sistemos kokybę yra gana skirtinga, tačiau tuo pačiu ir praplečia požiūrį kas būtent gali įtakoti ir užtikrinti jos kokybę. Pasak kelių autorių (Dee et al., 2025; Liu & Huang, 2020) nuomonėmis, vidaus kontrolės kokybė priklauso nuo auditorių kompetencijų ir jų ataskaitoje įvardijamų audito dalykų. Nustatyta, jog vidaus kontrolės kokybės užtikrinimas įtakoja veiklos rezultatus ir kreditingumą, o tai yra svarbus faktorius toliau nagrinėjant būtent rodiklių užtikrinimą. Ge'as ir kt. (2025) įvardina, jog finansinių technologijų vaidmuo turi ryšį su įmonių kapitalo pakankamumu per vidaus kontrolės kokybės gerinimo prizmę.

Vidaus kontrolės sistemos tikslai. Remiantis „Basle Committee on Banking Supervision“ ir COSO metodais įvardinami tikslai sutampa - veiklos (veiklos efektyvumas, išteklių panaudojimas, turto apsauga), informacijos (tikslai, savalaikė, patikima finansinė ir valdymo informacija) ir atitikties

(įstatymų, teisės aktų, reglamentų ir vidinių politikų laikymasis). Žemiau pateikiami vidaus kontrolės sistemos tikslai paslaugų sektoriuje (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos tikslų sampratos

Autorius	Vidaus kontrolės sistemos tikslų sampratos
Kim (2022)	Penkių vidaus kontrolės komponentų derinys galėtų pagerinti informacijos pateikimą patikimiau ir skaidriau
Hamed (2023)	Vidaus kontrolė daro didelę įtaką ataskaitų kokybei
Song et al. (2022)	Privaloma vidaus kontrolė skatina įmonių pajamų valdymą
Novatiani et al. (2024)	Vidaus kontrolė galėtų sustiprinti tiek vidaus audito kokybę, tiek užkirsti kelią sukčiavimui finansinėse ataskaitose
Zhou et al. (2025)	Skirtingai nuo COSO sistemos, Kinijos vidaus kontrolės sistemos apima platesnę sritį. Be finansinės atskaitomybės, vidaus kontrolė Kinijoje apima 18 verslo ir valdymo sričių, tokių kaip organizacinė struktūra, žmoniškųjų išteklių valdymas, įmonių socialinė atsakomybė, rinkodara ir pardavimai
Tan (2023)	Vidaus kontrolės sistemos tikslas – užtikrinti rizikos valdymo efektyvumą

Analizė parodė, jog daugumos autorių (Kim, 2022; Hamed, 2023; Song et al., 2022) nuomonėmis, vidaus kontrolės sistemos, kurią sudaro 5 COSO elementai, tikslai – informacijos sklandus ir patikimas pateikimas, pajamų valdymas, finansinių ataskaitų kokybė. Visa tai apjungiama į vieną tikslą, jog ruošiant finansines ataskaitas negalima sukčiauti ir laikantis vidaus kontrolės galima tai pasiekti, įsivertinant ir valdant rizikas. Zhou’as ir kt. (2025) mano, jog vidaus kontrolės sistemos apimančių sričių yra daugybė, tokių kaip žmoniškųjų išteklių valdymas, rinkodara, pardavimai ir kitos verslo sritys, kurias apsibrėžia pačios įmonės pagal jų verslo modelį.

Vidaus kontrolės sistemos struktūra. Pagal „Basle Committee on Banking Supervision“ vidaus kontrolės sistemos struktūra susideda iš 5 pagrindinių elementų: „vadovybės priežiūra ir kontrolės kultūra, rizikos pripažinimas ir vertinimas, kontrolės veikla ir pareigų atskyrimas, informacija ir komunikacija, stebėjimo veikla ir trūkumų taisymas“ (Basle Committee on Banking Supervision, 1998, p. 10). COSO modelyje vidaus kontrolės sistemos struktūra taip pat yra 5 pagrindinių elementų komplektas: „kontrolės aplinka, rizikos vertinimas, kontrolės veikla, informacija ir komunikacija, stebėseną“ (Graham, 2015, p. 18).

Nacionalinės sukčiavimo finansinės atskaitomybės komisijos rėmėjas COSO tapo 1985 metais, o 1992 metais COSO paskelbė „Vidaus kontrolės sistemą“ (Graham, 2015, p. 18). Vidaus kontrolės sistema COSO apibendrina penkis pagrindinius vidaus kontrolės komponentus:

- kontrolės aplinka – įmonė turi turėti aiškią organizacinę struktūrą, kurioje apibrėžtos atsakomybės, pareigos ir vadovybės vaidmuo. Kaip Trung’as teigia (2021) kontrolės aplinkos kintamasis daro neigiamą įtaką kredito rizikai;
- rizikos vertinimas – susiduriant su įvairiomis finansinės atskaitomybės rizikomis, įmonė privalo jas identifikuoti, įvertinti ir valdyti, jog būtų įgyvendinti išskirti tikslai. Gyamerah’as ir kt. (2024) mano, jog rizikos vertinimas gali būti mažiau ryškus aspektas lyginant su kitais, kuris tiesiogiai gali paveikti įmonių veiklos rezultatus;
- kontrolės veikla – įmonė turi apibrėžti vidaus tvarkas ir procedūras, kurios būtų aiškiai suprantamos ir užtikrintų, kad kasdieną apdorojami sandoriai teisingai atsispindėtų apskaitoje. Įmonės turi geresnius veiklos rezultatus, kai yra padidėjęs kontrolės veiklos lygis (Gyamerah et al., 2024). Hamed (2023, p. 2) teigia – „kontrolės veiklos komponentas gali sumažinti bankų

pelningumą, vertinamą pagal turto grąžą (ROA), ir padidinti bendrąsias bei administracines (G&A) išlaidas“;

- informacija ir komunikacija – tai vidinės ir išorinės komunikacijos procesai, padedantys efektyviai vykdyti, valdyti ir kontroliuoti įmonės veiklą;
- stebėseną – tai vadovybės atsakomybė nuolat stebėti įmonės veiklą, vertinti kontrolės sistemos veiksmingumą ir tinkamai reaguoti į besikeičiančias sąlygas. „Intensyvesnė stebėjimo veikla atitinka geresnius įmonės veiklos rezultatus“ (Gyamerah et al., 2024, p. 9). Hamed (2023) pabrėžia, jog įmonei vykdant atskirus vertinimus ar nuolatines veiklas, vidaus kontrolės elementas „stebėseną“ užtikrina kontrolės priemonių veikimą kaip numatyta.

Kiekvienas COSO sistemos komponentas yra svarbus elementas, padedantis organizacijai palaikyti organizacijos veiklos efektyvumą, patikimą finansinę atskaitomybę ir atitiktį teisės bei vidaus politikos reikalavimams, tai ypatingai aktualu šiandien, kuomet daugiau dėmesio skiriama kovai su sukčiavimu.

Kontrolės aplinka yra pagrindas visiems likusiems keturiems COSO sistemos komponentams. Tai atvaizduojama 3 paveikslėlyje, kuris adaptuotas remiantis COCO sistema (Graham, 2015, p. 20). Originalia kalba COSO sistema pateikiama 2 priede. Vėliau ši sistema buvo tobulinama kitų autorių ir 2013 metais COSO sistema buvo atnaujinta (žr. 2 priedas), išlaikant tuos pačius penkis pagrindinius komponentus.

3 pav. COSO sistema (adaptuota remiantis Graham, 2015, p. 20)

Atnaujinant sistemą, buvo atsižvelgta į besikeičiančią verslo aplinką – daugiau dėmesio skirta informacinėms technologijoms, globalioms rizikoms ir kibernetinio saugumo aspektams. Todėl buvo sukurti 17 aiškiai apibrėžtų principų su išsamesnėmis gairėmis, kurie padeda praktiškai įgyvendinti kiekvieną sistemos komponentą (žr. 3 priedas).

COSO sistema remiasi tarptautiniais vidaus kontrolės principais, kurie yra nurodyti pagrindinėje COSO internetinėje sistemoje (coso.org). Vidaus kontrolės sistemos taikymą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas (2002 m. gruodžio 10 d. Nr. IX-1253, suvestinė redakcija (nuo 2024-01-01), 2023). Įstatymuose nustatyta, kad įmonės privalo įgyvendinti vidaus kontrolės priemones tiek, kiek tai numatyta jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Vidaus kontrolės sistema, remiantis 17 principų iš COSO sistemos, užtikrina prevencinę, korekcinę, atitikties, turto apsaugos ir klaidų aptikimo kontroles. Įmonėms svarbu turėti stiprią vidaus kontrolę,

kad būtų išvengta klaidų ir kitų kasdienėje veikloje esančių rizikų. Nustatyta, jog struktūriškai abu modeliai turi 5 pagrindinius elementus, tačiau COSO orientuojasi į organizacijų visumą, valdymą, strateginius tikslus ir efektyvumą. Tuo tarpu Basel modelis akcentuoja rizikos valdymą, bankų saugumą, rizikos pripažinimui, pareigų atskyrimui. Analizuojami vidaus kontrolės sistemos struktūros sampratos iš įvairių šaltinių (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos struktūros sampratos

Autorius	Vidaus kontrolės sistemos struktūros sampratos
Nguyen et al. (2023)	Vidaus kontrolės struktūros su tinkamais komponentais gali pagerinti veiklos efektyvumą ir našumą, finansinių ataskaitų patikimumą ir atitiktį įstatymams
Xu et al. (2025)	Kurdamos ir taikydamos vidaus kontrolės sistemą, įmonės turi pabrėžti darbuotojų vaidmenį ir sutelkti dėmesį į darbuotojų grupių galią
Hoai et al. (2022)	Tinkamai organizuota vidaus kontrolės struktūra kartu su nuoseklia vadovybe visiškai įgyvendins darbuotojų dalyvavimą vidaus kontrolėje, sumažins nuostolius, padidins darbo sutelktumą ir pagerins profesinius įgūdžius

Analizė parodė, jog vidaus kontrolės sistemos struktūra apibendrinama kaip komponentų visuma, pabrėžianti darbuotojų ir vadovybės vaidmenį kasdienėje veikloje, kurie dalyvaudami vidaus kontrolėje gerins veiklos efektyvumą, finansinių ataskaitų kokybę, laikysis įstatymų. Vis tik Hoai'as ir kt. (2022) akcentuoja tinkamos vidaus kontrolės struktūros išskirtinumą, nuoseklumo laikymąsi vidaus kontrolės įgyvendinime. Todėl EPI ir MĮ įmonės sudariusios struktūrą ir apsirašiusios tvarkose, turi užtikrinti, jog jos būtų tinkamai įgyvendinamos praktikoje.

Įvertinus vidaus kontrolės sistemos, jos struktūros ir tikslų sampratas, toliau EPI ir MĮ vidaus kontrolės sistema apibrėžiama kaip organizacinė sistema su atitinkamomis procedūromis ir procesais, kurie apjungia įmonės tikslus, rizikos valdymą, apibrėžia darbuotojų ir vadovybės vaidmenį kasdienėje veikloje, užtikrina veiklos efektyvumą, finansinių ataskaitų kokybę, įstatymų laikymąsi, atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių interesus.

2.3. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų atitikties užtikrinimo sistemos teoriniai aspektai

Šiame skyriuje nagrinėjama atitikties užtikrinimo sistemos samprata, kitaip dar vadinama atitikties valdymo sistema, įtraukiant atitikties tikslus, strategijas, funkcijas ir kylančius iššūkius.

COSO (Graham, 2015) sistema (žr. 2 priedą) turi 5 pagrindinius vidaus kontrolės komponentus, kuriais vadovaujantis vidaus kontrolės tikslai yra šie:

- užtikrinti veiklos efektyvumą;
- finansinių ataskaitų patikimumą;
- atitiktį reglamentams.

COSO sistemoje nurodyti pagrindiniai veiklos ir atitikties tikslai turi įtakos finansinėms ataskaitoms. Atitikties užtikrinimo sistema, dar kitaip vadinama atitikties valdymo sistema, tai daugybė procesų įmonėje, kurie užtikrina etikos ir teisės normų, vidaus politikų, laikymąsi (International standard ISO37301, 2021).

Atitikties samprata. Seyffarth'as ir Kuehnel'as (2020) mano, kad atitiktis yra dar kitaip vadinamas užtikrinimas, kuomet įmonėje esantys taisyklių rinkiniai užtikrinta veiklos procesų ir operacijų veikimą kasdienėje veikloje, be to ryšys tarp atitikties reikalavimų, IT ir procesų elementų, turi būti suderintas. Todėl LB didelį dėmesį skiria įvairių EPI ir MĮ procesų peržiūrai patikrinimo metu.

Teichmann'as ir kt. (2023) mano, kad esminis įmonės apsaugos ir stabilumo veiksnys yra būtent atitiktis reikalavimams, kurie nuolat kinta ir yra aukšto lygio, bet tuo pačiu įmonėms padeda išvengti baudžiamųjų atsakomybių reikalavimų nevykdymo ir stiprina pačią įmonę. EPĮ ir MĮ įmonių vadovai ir valdyba gaudami informaciją su įvairiomis išvalgomis ir rekomendacijomis iš atitikties specialisto, turi įvertinti situaciją ir atitinkamai imtis veiksmų. Pasak Prescott'o ir Sparger'io (2025), direktoriai, esantys valdyboje, turėtų turėti teisinės patirties arba bent jau gerai išmanyti įstatymus. EPĮ ir MĮ įmonių veikla yra licencijuojama ir pagal jos verslo modelį atitinkamai turi būti sudarytos taisyklės, pagal kurias įmonė galėtų sėkmingai vykdyti veiklą, o kad jos būtų sukurtos, būtinas įstatymų žinojimas ir jų sekimas, kurių užtikrintų kompetentingi darbuotojai. Pasak Bognár'io ir kt. (2023) nuomonėmis, įmonė ir jos darbuotojai vykdo savo veiklą teisėtai ir etiškai, kuomet atitiktis sukuria ir naudoja procesus bei kontrolės priemones praktiškai. Vis tik pasitaiko atvejų, kuomet įmonės neatsinaujina tvarkų, arba jas turi, tačiau jos neveikia praktikoje, ir šioje vietoje yra svarbu, kad atitikties specialistas turėtų pakankamai kompetencijos konsultuoti įmonės vadovus ir valdybą apie įstatymų pokyčius ir stebėti rizikas, atitinkamai vadovai ir valdyba jas vertinti.

Analizė parodė, jog autorių (Seyffarth & Kuehnel, 2020; Bognar et al., 2023)) nuomone, atitiktis sukuria, naudoja ir užtikrina procesų vykdymą kasdienėje veikloje. Pasak Seyffarth'o ir Kuehnel'o (2020), procesai turi būti suderinti su IT ir atitikties reikalavimais, todėl svarbu įmonėms galvojant apie veiklą įvertinti visus atitikties reikalavimus ir juos pritaikyti praktiškai visuose veiklos procesuose. Nustatyta, kad atitikties užtikrinimas priklauso nuo vadovybės, valdybos ir darbuotojų kompetencijų. Tuo tarpu Teichmann'o ir kt. (2023) nuomone, atitiktis yra įmonės stabilumo ir apsaugos veiksnys.

Atitikties tikslai. EPĮ ir MĮ įmonės yra reguliuojamos LB, todėl atitiktis vienas iš svarbių užtikrinimo kriterijų jų veikloje. Įmonės turi užtikrinti, kad vadovybė ir darbuotojai laikytųsi visų įmonei taikomų įstatymų, reglamentų, taisyklių ir standartų, nustatytų ir valdytų rizikas – tai du pagrindiniai atitikties tikslai (Financial crime academy, 2026).

EPĮ ir MĮ įmonės, kaip ir kitos organizacijos vykdančios veiklą Lietuvoje, laikosi jų veiklą reglamentuojančiais įstatymais. Įmonės pasirinktinai apskaitą vykdo remiantis verslo apskaitos standartais (toliau – VAS) arba tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais (toliau – TFAS), jų pagrindu sudaromos finansinės ataskaitos ir teikiama informacija LB ataskaitose. Mbir'as ir kt. (2020) teigia, jog finansinių ataskaitų kokybė priklauso nuo IFRS atitikties įgyvendinimo, todėl EPĮ ir MĮ teisingai vesdamos apskaitą, gali užtikrinti ir LB ataskaitų kokybę. Msechu'as ir kt. (2024) teigia, jog IFRS atitikties vykdymas, priklauso nuo kompetentingų darbuotojų, todėl EPĮ ir MĮ turi turėti aukšto lygio darbuotojus, kurie laikosi įstatymų, jog jų veikla vyktų sklandžiai.

Miao'io ir kt. (2025) manymu bankų veiksmai, susiję su reguliavimo reikalavimų laikymusi, lemia netiesinį kapitalo pakankamumo rodiklio poveikį bankų sisteminei rizikai, kitaip tariant EPĮ ir MĮ atitikties tikslas būtų laikantis įstatymų užtikrinti kapitalo pakankamumo rodiklį ir valdyti su tuo susijusias rizikas.

Aloulou'as ir Alshohail'as (2026) nustatė, jog atitikties tikslas – atskaitomybė, skaidrumas, teisės aktų laikymasis. Kuiper'io (2025) nuomone, atitikties tikslas yra ne tik teisės aktų laikymasis, bet ir etiškas darbuotojų elgesys įmonės viduje. Todėl EPĮ ir MĮ įmonės turi ne tik apsirašyti vidines politikas, tačiau rengti mokymus darbuotojams, supažindinti su įstatymų pakeitimais, jog išvengti klaidų, rizikų ir be abejo baudų.

Analizė parodė, jog atitikties tikslai orientuoti į įstatymų laikymąsi, kurie užtikrina ataskaitų kokybę, skaidrumą, atskaitomybę. Autoriai (Aloulou & Alshohail, 2026; Kuiper, 2025) mano, jog atitikties tikslas yra ne tik įstatymų laikymasis, tačiau įmonės turi turėti kompetentingus darbuotojus ir stebėti jų elgesį kasdienėje veikloje, jog būtų sklandžiai vykdoma įmonės veikla. Miao'io ir kt. (2025) paminėjo vieną iš atitikties tikslų – įstatymų laikymasis, taip pat užsiminė apie kapitalo pakankamumo rodiklio poveikį bankų sisteminei rizikai.

Atitikties strategijos samprata. Kuomet EPI ir MI yra apsibrėžusios atitikties tikslus, kitas žingsnis būtų turėti atitikties strategiją, kuri padėtų įmonei vykdyti veiklą tame pačiame sektoriuje pagal įsivertintas rizikas, išvengti atitikties pažeidimų (Euronext corporate solutions, 2025).

Schmaltz'as ir kt. (2018) teigia, jog bankų vadovai orientuojasi į pelno didinimo atitikties strategijas, tačiau jos dažnu atveju nepasiteisina ir būna nuostolingos, susilpnina bankus. Todėl svarbu, kad įmonės ne vien siektų pelno, tačiau turėtų ir kitų strategijų, kurios padėtų kurti įmonės vertę. Xie'as ir kt. (2023) mano, kad inovacijos yra viena iš svarbiausių atitikties strategijų, kurią įtakoja žmogiškasis kapitalas. Inovacijos daro įtaką produktyvumui, todėl pasirinkę šią strategiją, užuot pasitraukę iš rinkos arba perkeliant į kitą šalį, įmonės gali kurti vertę ir būti rinkos dalyviais, kurie atitinka tos šalies reglamentus. Latilo'as ir kt. (2024) teigia, kad atitikties strategija apima išsamių atitikties programų integravimą įmonės veikloje, kurių pagalba yra pritaikomas įstatymų įgyvendinimas, nuolatinio stebėjimo galimybė ir etiško elgesio kultūros skatinimas. Todėl EPI ir MI įmonės turėdamos tokias integruotas programas galėtų lengviau vykdyti atitikties funkcijas kasdienėje veikloje.

Analizė parodė, jog EPI ir MI įmonių atitikties strategijos gali būti įvairios, tačiau turi būti suderintos su įmonių išsikeltomis verslo strategijomis. Autoriai (Schmaltz et al., 2018; Xie et al., 2023) nurodo pagrindines atitikties strategijas, tokias kaip – orientuotas į pelno didinimą, į inovacijų kūrimą, į atitikties programų integravimą įmonėje. Latilo'as ir kt. (2024) mano, kad atitikties programos padeda įmonėms stebėti procesus, integruoti įstatymus ir taip valdyti rizikas.

Atitikties funkcijos samprata. Tiek ISO37301:2021 standartas, tiek Lietuvos banko gairėse atitikties funkciją apibrėžiama kaip atskirą funkciją įmonėje, kuri apima atitikties rizikos identifikavimą ir vertinimą, stebėseną, konsultavimą ir ataskaitų teikimą.

9 lentelė. Atitikties funkcijos sampratos

Autorius	Atitikties funkcijos sampratos
Erdawati et al. (2025)	Atitikties funkcija užtikrina įmonės operacijų saugumą, padeda išvengti pažeidimų ir taip gerina veiklos rezultatus.
Baldacchino ir kt. (2024)	Atitikties funkcija atsakinga už rekomendacijų teikimą vadovybei ir valdybai, jog būtų laikomasi teisinės sistemos reglamentavimų.
Holter Antonsen ir Madsen (2021)	Atitikties funkcija vykdo darbuotojų veiklos patikrinimus pagal nustatytus procesus, o vienas iš pagrindinių atitikties funkcijos komponentų yra gerai dokumentuoti ir įgyvendinti atitikties procesai atsižvelgiant į įmonės turimą licenciją.
Walker ir McGrath (2023)	Antroji gynybos linija apima vidinę atitikties funkciją, kuri teikia patarimus dėl reguliavimo reikalavimų laikymosi ir stebi jų laikymąsi.
Giannopoulos et al. (2025)	Atitikties funkcija yra priemonė, kuria įmonės pritaiko savo elgesį prie teisinių, reguliavimo ir socialinių normų.

Visa tai įgyvendinama, kai EPI ir MI turi apsibrėžusios atitikties tikslus (Financial crime academy, 2026) ir turi aiškią atitikties strategiją (Euronext corporate solutions, 2025). Atitikties funkcija turi įvairiapusišką sampratą (žr. 9 lentelė), todėl M. de Souza'io M. ir R. de Souza'io (2024) nuomone, atitikties funkcija yra antroji funkcija trijų linijų modelyje ir skaidrios informacijos atskleidimo priežastis, o pagal trijų linijų modelį tai susiję su rizikos stebėjimu ir jos palaikymu kuomet EPI ir MI įmonėms tai svarbus faktorius norint sėkmingai vykdyti veiklą.

Analizė parodė, jog dauguma autorių (Baldacchino et al., 2024; Walker ir McGrath, 2023; Giannopoulos et al., 2025) mano, jog pagrindinė atitikties funkcija apima įstatymų laikymąsi. Giannopoulos'as ir kt. (2025) įvardina dar ir socialinių normų svarbą, kuri yra atitikties funkcijos sudedamoji dalis. Erdawati'as ir kt. (2025) teigia, jog atitikties funkcija padeda išvengti pažeidimų ir gerina rodiklius. Holter Antonsen'as ir Madsen'as (2021) mano, kad atitikties funkcijos komponentai sudaromi atsižvelgiant į turimą įmonės licenciją ir tai svarbu EPI ir MI įmonėms, kadangi joms yra taikomi dalis tikslinių įstatymų.

Atitikties iššūkiai. Pagrindiniai atitikties iššūkiai – nauji ir besikeičiantys reglamentai su įsigaliojimo terminais, jų supratimas, atitikties pakeitimai ir griežti reikalavimai (3 major compliance challenges and solutions, 2024). EPI ir MI atitikties specialistas turi sekti įstatymus, juos integruoti į įmonės veiklą, stebėti rizikas ir informuoti valdybą, vadovybę. Haelterman'as (2022) teigia, jog įmonės susiduria tiek su išoriniais (technologijų inovacijų keliamos rizikos, suinteresuotųjų šalių lūkesčių augimas, priežiūros institucijų spaudimas, darbdavių ir darbuotojų santykiai, besikeičianti reguliavimo ir teisinė aplinka), tiek su vidiniais atitikties iššūkiais (atitikties strategijos apibrėžimas ir įgyvendinimas, ištekliai atitikčiai užtikrinti, vidinio atitikties lygio stebėseną, atitikties ataskaitos suinteresuotosioms šalims teikimas).

Rafiq'as ir Sohail'as (2025) išskiria kovos su pinigų plovimu atitikties iššūkį, kuris taip pat papildomas dirbtinio intelekto diegimo iššūkiais (Horobets et al., 2025). EPI ir MI viena iš užduočių užtikrinti teikės aktų laikymąsi kovai su pinigų plovimu, pritaikyti įstatymus savo veikloje ir vykdyti juos praktiškai. Kitas atitikties iššūkis pasak Ab Ghani'as ir kt. (2024) yra minimalios informacijos atskleidimas ataskaitose, o Mbir'as ir kt. (2020) išskiria atitikties iššūkį – TFAS atitikties laikymosi poveikį finansinių ataskaitų kokybei. Todėl EPI ir MI vesdamos buhalteriją pagal VAS arba TFAS, turi įsivertinti įstatymų pakeitimus ir pritaikyti juos praktiškai, atskleidžiant informaciją tinkamai ataskaitose. Nors ir LB ataskaitos skiriasi nuo finansinių ataskaitų savo forma, tačiau atskleidžiama informacija jose turi būti teisinga.

Kuiper'is (2025) pabrėžia, jog atitikties specialistai susiduria su reguliaciniais iššūkiais ir tai apsunkina jų nusimatytus tikslus. Atitikties tikslai yra įvairūs, tačiau vieni iš pagrindinių – laikytis įstatymų ir užtikrinti darbuotojų kompetenciją. Dempere'as ir kt. (2024) mano, kad vienas iš atitikties iššūkių yra atitikties išlaidos, kurios paprastai yra patiriamos dėl darbuotojų mokymų, taip pat išskiria stebėseną ir atitikties procesų supaprastinimą.

Analizė parodė, jog atitikties iššūkiai yra tiek vidiniai, tiek išoriniai. Keli autoriai (Rafiq & Sohail, 2025; Horobets et al., 2025) išskyrė kovos su pinigų plovimu atitikties iššūkį. Mbir'as ir kt. (2020) įvardina TFAS reikalavimų laikymosi iššūkį, o Ab Ghani'as ir kt. (2024) papildė atitikties iššūkį per informacijos atskleidimo prizmę. Autoriai (Haelterman, 2022; Rafiq & Sohail, 2025; Mbir et al., 2020; Kuiper, 2025) pagrįsdami nurodo atitikties iššūkį – besikeičiančių įstatymų sekimas ir jų

įgyvendinimas. Dempere'as ir kt. (2024) papildo atitikties iššūkio sampratą įvardindamas atitikties išlaidų svarbą įmonės viduje.

Įvertinus atitikties užtikrinimo sistemos sampratą (atitikties valdymo sistema), atitikties tikslus, strategijas, funkcijas ir kylančius iššūkius, toliau EPĮ ir MĮ atitikties užtikrinimo sistema apibūdinama kaip įmonės sukurti, praktiškai naudojami ir valdomi procesai, kurių pagalba kompetentingi darbuotojai, valdyba ir vadovybės nariai laikosi įstatymų, sugeba susidoroti su kitais atitikties patiriamais iššūkiais.

2.4. Ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimo teoriniai aspektai

2.4.1. Lietuvos banko vaidmuo užtikrinant finansų rinkos skaidrumą

LB pagrindinė veikla – tai finansų rinkos dalyvių priežiūra, remiantis rizika grįstu priežiūros veiklos modeliu. LB struktūra susideda iš įvairiausių padalinių, tokių kaip: vidaus audito skyrius, finansinio stabilumo departamentas, finansų rinkos priežiūros departamentas (aktualus nagrinėjamai temai) ir kitų departamentų.

Finansų rinkos priežiūros departamento pagrindinės veiklos: prižiūrėti finansines paslaugas, EPĮ / MĮ bei finansų maklerio ir valdymo įmonių, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos bei finansinių priemonių rinkose prekybos priežiūra.

Departamentą sudaro šeši skyriai: „Investicinių paslaugų ir bendrovių priežiūros skyrius, kapitalo rinkos priežiūros skyrius, mokėjimo paslaugų priežiūros skyrius, kredito ir draudimo paslaugų priežiūros skyrius, pinigų plovimo prevencijos reguliavimo skyrius, pinigų plovimo prevencijos patikrinimų skyrius“ (Lietuvos banko organizacinė struktūra, 2026).

Finansų rinkos priežiūros departamento tikslas: „siekti, kad finansų rinkos dalyviai, teikdami finansines paslaugas, elgtųsi atsakingai ir profesionaliai, o finansinių paslaugų vartotojai priimtų racionalius finansinius sprendimus“ (Lietuvos banko finansų rinkos priežiūros departamentas, 2024).

Todėl LB iš dalies atsakinga už pateiktą ataskaitų kokybę, kadangi viešai skelbiami duomenys LB puslapyje turi įtakos suinteresuotiems asmenims priimti racionalius finansinius sprendimus. EPĮ ir MĮ teikdamos ataskaitas, turi užtikrinti jų teisingumą, tikslumą, patikimumą.

Vis tik vidaus kontrolės sistemos svarba ir gali užtikrinti LB ataskaitų kokybę, rodiklių efektyvinimą. LB požiūriu finansų rinkos dalyviai turi turėti pakankamai kapitalo, užtikrinti pelningumo rodiklį ir tinkamai valdyti prisiimtas rizikas. Priklausomai kaip įmonėms sekasi praktiškai įgyvendinti vidaus kontrolę, nuo to priklauso ir įmonės pelningumas ir kiti finansiniai rodikliai, kurie apsprendžia įmonės padėtį esamuoju laiku.

2.4.2. Ataskaitų kokybės ir patikimumo samprata

Kaip apibūžia LR įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas (Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas, 2024 m. birželio 25 d. Nr. XIV-2811, suvestinės redakcija (2026-01-01), 2024) finansinė informacija turi būti palyginama, suprantama, reikšminga, patikima. Įmonės įregistruotos Lietuvoje gali apskaitą vesti tiek pagal tarptautinius apskaitos standartus, tiek pagal Lietuvos verslo apskaitos standartus.

Vadovaujantis tarptautiniais apskaitos standartais ir finansinės atskaitomybės konceptualių pagrindu (Conceptual Framework, 2018), finansinių ataskaitų charakteristikos:

- pagrindinės kokybinės charakteristikos: reikšmingumas, tikslus (teisingas) pateikimas, aktualumas;
- papildomos (stiprinančios) kokybinės charakteristikos: patikrinamumas, suprantamumas, palyginamumas, savalaikiškumas.

Tuo tarpu 1-asis verslo apskaitos standartas apibrėžia (1-asis VAS „Finansinė atskaitomybė“, 2015 m. gegužės 29 d. Nr. 2015-08345, 2015), jog finansinių ataskaitų informacija turi būti palyginama, reikšminga, teisinga ir suprantama. Todėl ir LB ataskaitas teikiančios EPI ir MĮ įmonės turi užtikrinti, jog pateikta informacija atitinka finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas.

Kaip Dao’as ir kt. (2024) teigia, vidaus kontrolės sistemoje užtikrintas informacijos ir komunikacijos elementų įgyvendinimas garantuoja finansinių ataskaitų kokybę, nes vidaus kontrolės elementai daro įtaką išsamiai apskaitos informacijai, skaidrių duomenų užtikrinimui, savalaikiui ir patikimam atsiskaitymui, informacijos parengimui ir pateikimui laiku. Alexeyeva (2024, p. 9) teigia, jog „savalaikiškumas yra neatsiejama finansinių ataskaitų teikimo savybė ir labai svarbus informacijos aktualumo elementas“ ir įvardina jog geresniam savalaikiškumui turi įtakos direktorių didesnis skaičius valdyboje. Jana ir Schmidt’as (2025, p. 1) teigia, jog „aktualumas ir patikimumas yra dvi pagrindinės kokybinės charakteristikos, teikiančios sprendimams naudingą informaciją kaip pagrindinį finansinės atskaitomybės tikslą“.

2.4.3. Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų kapitalo pakankamumo 2020 – 2025 m. analizė

LB valdybos nutarime Nr. 03-83 „Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių“ yra nustatyti keturi nuosavo kapitalo poreikiui skaičiuoti A, B, C ir D metodai:

- taikant A metodą apskaičiuojamas nuosavo kapitalo poreikis, imant pastarųjų 12 mėnesių pastoviąsias pridėtines išlaidas;
- nuosavo kapitalo poreikis pagal B metodą apskaičiuojamas imant operacijų sumą (MOSMV), taikant tam tikrus procentinius dydžius skirtingoms sumų riboms, ir padauginamas iš daugiklio k;
- C metodas grindžiamas įstaigos pajamų ir išlaidų struktūra. Nuosavo kapitalo poreikis skaičiuojamas pagal rodiklį r (apimantis palūkanas, komisinių bei kitų mokesčių pajamas, atėmus tam tikras išlaidas, tiesiogiai susijusias su mokėjimo paslaugomis) dauginant iš daugiklio k, priklausančiu nuo įstaigos teikiamų paslaugų rūšies. Apskaičiuotas kapitalas negali būti mažesnis nei 80 proc. trijų ankstesnių metų vidurkio;
- D metodu (tik EPI įmonėms) nuosavo kapitalo poreikis skaičiuojamas imant 6 mėnesių neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkį.

Mokėjimo įstaigos turi pasirinkti vieną iš trijų A, B arba C metodų, o EPI, leisdamos elektroninius pinigus privalo taikyti D metodą. Leidžiama pasirinkti vieną iš metodų (A, B arba C), jeigu EPI įmonės teikia ir kitas mokėjimo paslaugas, nesusijusias su elektroninių pinigų leidimu. Todėl EPI licenciją turinčios įmonės gali taikyti tik D metodą arba D ir papildomai vieną iš kitų metodų, priklausomai kokias papildomas paslaugas teikia.

Todėl apskaičiavus bendrą nuosavo kapitalo poreikį, reikia įsivertinti nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklį. Kaip apibrėžta LR elektroninių pinigų ir elektroninių įstaigų įstatyme (2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011), nuosavas kapitalas turi visada atitikti arba viršyti aukštesnę iš dviejų taikomų ribų: 350 000 eurų arba LR įstatymuose nurodytais nuosavo kapitalo poreikio apskaičiavimo metodais. Tuo tarpu MĮ įstatyme, nuosavas kapitalas turi būti didesnis už dydį (renkantis iš pateiktų didžiausią sumą): 20 000 eurų (teikiant pinigų perlaidas), 50 000 eurų (teikiant mokėjimo inicijavimo paslaugas) arba 125 000 eurų (mokėjimų įstatymo 5 straipsnio 1–5 punktuose nurodytas mokėjimo paslaugas) arba vienu iš priežiūros institucijos įstatymuose nustatytų metodų.

Kitaip tariant, nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklis – tai nuosavo kapitalo ir nuosavo kapitalo poreikio santykis:

$$\text{Nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklis} = \frac{\text{Nuosavas kapitalas}}{\text{Nuosavo kapitalo poreikis}} \quad (1)$$

Ši formulė taip pat nurodyta LB „EM007_03“ formos 4 punkte, kuomet EPĮ ir MĮ apskaičiuoja 1 ir 2 lygio nuosavą kaptalą, padalina bendrą jų sumą iš nuosavo kapitalo poreikio, kuris gaunamas taikant A, B, C arba D metodą. Todėl koncentruojantis į EPĮ ir MĮ rodiklius ir jų vykdymą, remiantis LB pateiktais 2020 – 2024 m. audituotais duomenimis ir 2025 m. IV ketvirčio ataskaitų duomenimis, sudaryta 10 lentelė. Imami 2020 – 2025 m. duomenys, kurie pateikti Lietuvos banko puslapyje, „veiklos rodikliai“ skyriuje. Verta paminėti, jog 10-oje lentelėje nėra įtrauktos ribotą licenciją turinčios įmonės ir MĮ su sąskaitos informacija bei EPĮ ir MĮ, kurios nėra pateikusios duomenų.

10 lentelė. EPĮ ir MĮ kapitalo rodikliai 2020 – 2025 laikotarpyje

Metai							
		2025	2024	2023	2022	2021	2020
Kapitalo rodiklis	EPĮ	64	72	74	73	76	63
	MĮ	25	26	26	29	35	33
1 = < Kapitalo rodiklis < 1,1	EPĮ	6	2	5	4	4	7
	MĮ	0	2	3	0	2	3
Kapitalo rodiklis < 1	EPĮ	1	0	0	2	2	4
	MĮ	0	0	1	0	0	0
Iš viso:		96	102	109	108	119	110

Pagal lentelės duomenis matoma, kad palaipsniui mažėjo EPĮ įmonių, ir vieninteliais 2023 metais buvo viena MĮ įmonė, kurios kapitalo pakankamumo rodiklis metų pabaigoje buvo mažesnis negu 1. Taip pat yra keletas įmonių, kurių kapitalo rodiklis buvo intervale [1;1,1), vadinasi, kad nors ir vykdomas šis reikalavimas, tačiau kyla klausimas dėl vidaus kontrolės, kodėl nepavyksta pasiekti daugiau negu 1,1. EPĮ ir MĮ įmonių atitikties specialistas vertina kapitalo pakankamumo rodiklį, teikia rekomendacijas valdybai, kad tik būtų užtikrintas šio rodiklio vykdymas. LB skiria didelį dėmesį kapitalo rodiklio vykdymo stebėsenai, kad įmonės turėtų pakankamą kapitalo dalį netikėtiems nuostoliams padengti. Už šio rodiklio nesilaikymą, kaip rodo prudencinės priemonės, yra skiriamos atitinkamos baudos bei įspėjimai, kurių mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms rodo, kad praktikoje kyla problemų užtikrinant teikiamų ataskaitų tikslumą ir atitiktį prudenciniams

reikalavimams. Nors tokių per metus yra nedaug, tačiau tai vis tiek išlieka kaip reali grėsmė, jog įmonės gali neužtikrinti šio rodiklio vykdymo. Vertinant neaudituos 2025 metų duomenis, matoma kad viena iš 96-ių įmonių nesilaiko kapitalo pakankamumo rodiklio. Be abejo, šie skaičiai gali pasikeisti, kadangi auditoriai turi įvertinti įmonės skaičiavimų teisingumą.

Verta pabrėžti, kad aukščiau pateikti duomenys buvo pagrįsti audituotomis finansinėmis ataskaitomis, išskyrus 2025 m. IV ketvirčio. Tuo tarpu vertinant ketvirtines ataskaitas (žr. 11 lentelė), kurios nėra audituojamos, o tik peržiūrimos, vidutiniškai viena EPI įmonė per metus vis tiek neužtikrina šio rodiklio reikalavimų einamaisiais metais. Intervale [1;1,1) vidutiniškai 4 EPI įmonės ir viena MĮ įmonė yra ties riba, vertinant metų duomenis, kai vykdymas yra labai minimaliai viršijantis numatytą kapitalo pakankamumo rodiklio sąlygą.

11 lentelė. EPI kapitalo rodikliai 2024 – 2025 ketvirtinėse ataskaitose

Laikotarpis		2024-03-31	2024-06-30	2024-09-30	2024-12-31	2025-03-31	2025-06-30	2025-09-30	2025-12-31
Kapitalo rodiklis									
Kapitalo rodiklis = > 1,1	EPI	74	71	72	72	67	65	62	64
	MĮ	13	11	12	27	11	13	13	25
1 = < Kapitalo rodiklis < 1,1	EPI	3	5	5	2	5	6	8	6
	MĮ	1	2	1	1	3	1	1	0
Kapitalo rodiklis < 1	EPI	0	2	1	0	0	0	1	1
	MĮ	0	1	0	0	0	0	0	0
Iš viso:		91	92	91	102	86	85	85	96

Įmonės dažnai skaičiuoja grynojo pelningumo rodiklį, įsivertinti grynojo pelno ir pardavimų pajamų santykį, pagal kurį nustatoma, kokią dalį gautų pajamų sudaro grynasis pelnas. Kaip nurodo vienas iš šaltinių, pelningumo rodiklio formulė yra (Monga et al., 2021, p. 322):

$$\text{Grynojo pelningumo rodiklis} = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Pardavimo pajamos}} \cdot 100 \% \quad (2)$$

Grynasis pelningumo rodiklis turėtų būti teigiamas, nes priešingu atveju įmonė, dirbdama nuostolingai, neužtikrina įmonės mokumo ir likvidumo. Kuo didesnis grynasis pelningumo rodiklis, tuo efektyviau įmonė naudoja savo išteklius ir generuoja didesnę pelną iš pardavimų pajamų.

Lietuvos banko 2023 ir 2024 metinių susitikimų su elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų atstovais ataskaitose papildomai nurodomi pelningumo rodikliai ko anksčiau Lietuvos bankas neteikė, kurie taip pat kelia susirūpinimą, dėl šių įstaigų veiklos (žr. 12 lentelė). Duomenys pateikiami suskirstant į intervalus: neigiamas rodiklis, 0 %*, 0.01 % – 50 %, > 50 %.

Kaip Lietuvos bankas teigia, beveik pusė rinkos dalyvių dirba nuostolingai. Svarbu paminėti, kad teigiamo pelningumo priežastis gali būti motininių įmonių išitraukimas prisiimant tam tikras funkcijas ir taip mažinant išlaidas.

12 lentelė. EPĮ ir MĮ pelningumo rodikliai 2023 – 2024 m duomenys

Pelningumo rodiklis	Metai	
	2024	2023
Neigiamas rodiklis	51	48
0 %*	2	7
0.01 % – 50 %	63	60
> 50 %	3	5

Įvertinus aukščiau paminėtus kapitalo pakankamumo ir pelningumo rodiklius bei Lietuvos banko taikomas prudencines priemones, kyla klausimas kaip užtikrinti, jog mokėjimo ir elektroninių pinigų įtaigų teikiamos ataskaitos būtų tikslios, patikimos ir atitiktų reguliacinius reikalavimus tiek finansinių metų eigoje, tiek audito laikotarpiu, siekiant išvengti baudų? Kokios vidaus kontrolės, taikomos kasdien, lemia įmonės rodiklių sekimą ir LB ataskaitų teisingumą?

2.4.4. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų rodiklių patikimumas

Kiekvienais metais Lietuvos bankas organizuoja konsultacinius renginius, skelbia prudencines EPĮ ir MĮ priežiūros aktualijas ir gaires. Pagrindinis dėmesys vertinant rodiklius tai nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio ir pelningumo rodiklio užtikrinimas.

Nuo 2026 m. sausio 1 dienos yra naujas nutarimas (Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo [...] skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 25 d. Nr. 03-83, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2018), kuris apibrėžia dvi pagrindines sąvokas:

- **„elektroninių pinigų įstaigos nuosavo kapitalo poreikis** – elektroninių pinigų įstaigos nuosavo kapitalo, reikalingo elektroninių pinigų įstaigos prisiimamai rizikai, susijusiai su elektroninių pinigų leidimu, mokėjimo paslaugų ir glaudžiai su jomis susijusių papildomųjų paslaugų teikimu, padengti, privalomas dydis“;
- **„mokėjimo įstaigos nuosavo kapitalo poreikis** – mokėjimo įstaigos nuosavo kapitalo, reikalingo mokėjimo įstaigos prisiimamai rizikai, susijusiai su mokėjimo paslaugų ir glaudžiai su jomis susijusių papildomųjų paslaugų teikimu, padengti, privalomas dydis“.

Pagal 2025 m. lapkričio 27 dienos LB skelbiamas prudencinėse aktualijose įvardinama, ESTT išvados byloje C-661/22 ir EBA Q&A 6336, elektroninių pinigų sąvoka, kuri yra susiaurinama ir Lietuvos banko vertinimu svarbu klasifikuoti įstaigų partnerius, kurie gali būti „tarpininkai“ ir „partneriai“, nes tai turi įtakos nuosavų lėšų skaičiavimo metodui. Tai glaudžiai susiję su nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio skaičiavimu, kur metodai išlieka tie patys, tačiau LB gali EPĮ ir MĮ įmonėms siūlyti keisti metodus, jog būtų atspindėtas teisingas kapitalo poreikis ir užtikrinamas rodiklių patikimumas. Todėl atsiranda poreikis EPĮ ir MĮ įmonėms išsigryninti teikiamas paslaugas ir jas pagrįsti – ar vis tik teikia elektroninių pinigų paslaugas, ar mokėjimo paslaugas. LB patikrinimo metu, gali tekti įrodyti paslaugų pobūdį, kadangi tai tiesiogiai turi įtakos nuosavo kapitalo skaičiavimo metodo parinkimui ir galimam jo keitimui. Tai gali būti iššūkis EPĮ ir MĮ įmonėms, kadangi turi būti pritaikytos ir vidinės sistemos, kurios galės lengvai ir teisingai atvaizduoti analitinius duomenis, kurie vėliau bus naudojami skaičiavimams ir Lietuvos banko ataskaitoms užpildyti.

Priežiūros institucijoms švelninant / griežtinant nuosavo kapitalo poreikį bankams, analizuojamas poveikis šiam sektoriui iš priežiūros institucijos perspektyvos. Pagal tarptautinį bankininkystės Basel

III reformų rinkinį buvo griežtinami nuosavo kapitalo reikalavimai bankams, ir kaip autoriai Anguren'as ir kt. (2024) pabrėžia, jog yra įtakojami būsimi įmonių įsipareigojimų nevykdymai, nors tuo pačiu stiprina bankų sistemą krizių atveju ir mažina žlugimo rizikas. Tačiau verinant COVID-19 pandemijos protrūkio metu euro zonos priežiūros institucijos buvo priimti kapitalo paramos paketai, kuriais buvo mažinami kapitalo reikalavimai bankams. Couaillier'is ir kt. (2025) teigia, jog trapesnės įmonės veiksmingiau vykdė įsipareigojimus bankams, kai šiems buvo sumažinti kapitalo reikalavimai, galėjo pasididinti kapitalą, jį panaudoti nuostoliams padengti ir kompensuoti rizikos svorius, todėl Koutoupis ir Malisiovas (2021) mano, kad „reguliavimo institucijų ir analitikų požiūriu, kapitalo pakankamumo rodiklis (KPR) yra pagrindinis banko finansinio stiprumo ir atitikties matas“ ir tikėtina tai priklauso nuo įmonės brandos, vidaus kontrolės sistemos struktūros veiksmingumo. Gyamerah'as ir kt. (2024) nustatė, jog veiksminga kontrolės veikla (organizacinė struktūra, procesai, etikos vertybės) gerina veiklos rodiklius, užtikrina skaidrumą, finansinę atskaitomybę ir atitiktį reikalavimams.

Alkhalizi'o ir kt. (2024) nuomone ryšys tarp kapitalo ir pelningumo yra teigiamas, kuomet kapitalas vertinamas pagal 1 pakopos nuosavo kapitalo rodiklį, nevertinant kapitalą įprastai kaip nuosavo kapitalo ir viso turto santykį. Vertinant įmonių kapitalo grąžą, Bouteska's ir kt. (2023) teigia, jog įmonės generuoja prastesnius veiklos rezultatus, kuomet kapitalo reikalavimai ir veiklos apribojimai yra dideli. Todėl EPI ir MI vykdydamos kasdienę veiklą, investuodamos tiek įmonės, tiek klientų lėšas, turi įsivertinti rizikas ir jas valdyti, kadangi įstatymai nuolatos keičiasi ir yra griežtinami.

Neef'o ir kt. (2023) teigimu, bankai, kuriems buvo keliami Bazelio III anticiklinio kapitalo buferio didesni reikalavimai dėl atidėjinių, sutelkė dėmesį į didesnę finansinę svertą turinčius klientus, jog gautų didesnes palūkanas už suteiktas paskolas. Le'as ir kt. (2023) mano, kad kapitalas yra brangesnis už bet kokią kitą finansavimo šaltinį, kadangi užtikrina atsparumą neigiamiems sukrėtimams ir gali padengti nuostolius, tačiau už didesnę riziką investuotojai nori gauti papildomą atlygį.

2.5. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo sąsaja su vidaus kontrolės ir atitikties sistemomis, konceptualus modelis

Išanalizavus EPI ir MI veiklos pobūdį (atsižvelgiant į turimą EPI arba MI licenciją), veiklos teisinį ir institucinį reglamentavimą, nustatyta, kokių įstatymų (žr. 1 priedą) privalo laikytis EPI ir MI įmonės, sekti reglamentų pakeitimus ir pritaikyti juos kasdienėje veikloje. Pagal galiojančius įstatymus EPI ir MI privalo turėti licencijas, o jas norint gauti turi būti užtikrintas tiek minimalus kapitalas, tiek kiti keliami reikalavimai, atitinkamai pagal turimą veiklą, numatyti šiuose įstatymuose:

- LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011;
- LR mokėjimo įstaigų įstatymas, 2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinės redakcija (nuo 2025-07-01), 2009.

Išnagrinėjus valdymo sistemos, struktūros ir valdymo sistemos užtikrinimo sampratą, nustatyta, jog EPI ir MI privalo turėti specialistų komandą, kuri užtikrintų tiek vidaus kontrolę, atitiktį ir kitas funkcijas, kadangi LB skelbiamos „prudencinės priemonės“ rodo, jog vis tik LB patikrinimo metu randa vidaus kontrolės pažeidimų. Finansų sektoriaus, kuris susiduria su įvairiomis problemomis, valdymo vaidmuo daro didelę įtaką trijų linijų modelio įgyvendinimui (Bantleon et al., 2020), kurio pagrindinės funkcijos:

- pirmosios linijos funkcijos – rizikos valdymas, paslaugų tiekimas klientams;

- antrosios linijos funkcijos – kompetencija, rizikos palaikymas, rizikos stebėjimas ir iššūkiai;
- trečiosios linijos funkcijos – objektyvus, nepriklausomas užtikrinimas, konsultavimas tikslų įgyvendinimo klausimais.

LB nutarime (Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos [...] aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinės redakcija (nuo 2026-01-01), 2010) aiškiai apibrėžta EPI ir MI rekomenduotina struktūra, kurią sudarytų tokie specialistai, atsižvelgiant į EPI ir MI veiklos pobūdį:

- vadovybė;
- valdyba;
- rizikos valdymo pareigūnas;
- atitikties specialistas;
- pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos specialistas;
- atsakingas asmuo už klientų lėšų apsaugos reikalavimų laikymosi stebėseną, kontrolę ir užtikrinimą;
- atsakingas asmuo už kapitalo reikalavimų laikymosi stebėseną ir užtikrinimą;
- vidaus auditorius ir kiti specialistai.

Valdyba yra viena iš svarbių sudedamųjų dalių įmonės valdymo struktūroje (Boardi et al., 2023; Uyar et al., 2022), o valdybai pavaldus atitikties specialistas stiprina rizikos valdymą, stebi ir užtikrina kapitalo pakankumą (Castro et al., 2025). Pasak Cao ir kt. (2026) manymu, veiksmingas atitikties valdymas gerina įmonių valdymo kokybę, o vidaus kontrolės sistemos veikimas priklauso nuo valdymo struktūros ir sistemų veiksmingumo (Musah et al., 2022). Autoriai (Wang & Liang, 2025; Wang et al., 2021) papildo, jog vidaus kontrolės ir rizikos valdymo sistemos yra valdymo sistemos sudedamosios dalys, kurios gerina finansinių ataskaitų kokybę. Valdymo sistemos įgyvendinimas siejamas su organizacijos atskaitomybės ir efektyvumo užtikrinimu. Todėl EPI ir MI įmonės privalo turėti aiškią struktūrą su aiškiai apibrėžtomis pozicijomis, turėti specialistus, kurie užtikrintų įmonės veiklos tęstinumą. Specialistai turi turėti pareigybių aprašus, kuriuose apibrėžiamos funkcijos ir jų laikytis.

Išnagrinėjus vidaus kontrolės sistemos, jos tikslų ir struktūros sampratą, nustatyta, jog vidaus kontrolės sistema pagal COSO suskirstoma į 5 pagrindinius vidaus kontrolės elementus: „kontrolės aplinka, rizikos vertinimas, kontrolės veikla, informacija ir komunikacija, stebėseną“ (Graham, 2015, p. 18), o vidaus kontrolės pagrindiniai tikslai:

- veiklos (veiklos efektyvumas, išteklių panaudojimas, turto apsauga);
- informacijos (tikslė, savalaikė, patikima finansinė ir valdymo informacija);
- atitikties (įstatymų, teisės aktų, reglamentų ir vidinių politikų laikymasis).

Autoriai (Kim, 2022; Hamed, 2023; Novatiani et al., 2024; Tan, 2023) mano, kad vidaus kontrolės pagrindinis tikslas finansinių ataskaitų kokybės užtikrinimas, valdant rizikas. EPI ir MI turi būti apsirašiusios aiškias politikas ir procedūras, atsižvelgiant į veiklos pobūdį, be to jas praktiškai įgyvendinti. Vidaus kontrolė būtina organizacijoms, norint užtikrinti veiklos veiksmingumą ir efektyvumą (Johri, 2025; Wang et al., 2021; Hamed, 2023), bet tuo pačiu užtikrina veiklos tęstinumą ir gerina finansinių ataskaitų kokybę (Wang et al., 2021). Be to, vidaus kontrolės sistema lemia įstatymų laikymąsi ir ataskaitų teikimo patikimumą (Hamed, 2023). Taip pat įmonės turi užtikrinti ir pačią vidaus kontrolės kokybę, jog būtų pasiekti geri veiklos rezultatai ir tuo pačiu patenkintos

suinteresuotosios šalys (Zhu & Song, 2021), tam gali pagelbėti integruotos finansinės technologijos (Ge et al., 2025). Analizė parodė, jog auditorių vaidmuo ir jų kvalifikacija turi didelę įtaką aukštai vidaus kontrolės kokybei užtikrinti (Liu & Huang, 2020; Dee et al., 2025). Lietuvos bankui svarbu gauti išsamias audituotas ataskaitas, pagal kurias gali vertinti EPĮ ir MĮ finansinių metų rezultatus, taip pat vidaus kontrolę, kuri apibrėžiama audito ataskaitose.

Išnagrinėjus atitikties užtikrinimo sistemos (atitikties valdymo sistemos), jos tikslų, strategijų, funkcijų ir kylančių iššūkių sampratą, nustatyta, jog vadovybė, valdyba, įmonės darbuotojai laikydamiesi įstatymų, sugeba naudoti ir valdyti procesus. Atitiktis tai esminis įmonės apsaugos ir stabilumo veiksnys, padedantis išvengti baudžiamųjų atsakomybių ir stiprina įmonę (Teichmann et al., 2023). Todėl atitikties tikslas įvardijamas, kaip įstatymų laikymasis, atskaitomybė ir skaidrumas (Aloulou & Alshohail, 2026) lemia netiesinį kapitalo pakankamumo rodiklio poveikį bankų sisteminei rizikai (Miao et al., 2025). EPĮ ir MĮ vertindamos ateities planus, veiklos užtikrinimą, turėtų turėti ne tik įmonės, tačiau ir atitikties strategiją, kuri padeda pritaikyti atitikties programas įmonės veikloje (Latilo et al., 2024). Analizė parodė, jog atitikties funkcijos padeda išvengti pažeidimų ir gerina rodiklius (Erdawati et al., 2025), taip pat viena iš atitikties funkcijų konsultuoti vadovybę ir valdybos narius dėl teisinių sistemos reglamentų įgyvendinimo (Baldacchino et al., 2024), kita funkcija apibrėžiama kaip reglamentų pakeitimų stebėseną (Walker & McGrath, 2023), nepamirštant identifikuoti ir vertinti rizikas (M. de Souza & R. de Souza, 2024). Tačiau neišvengiamai EPĮ ir MĮ, tuo pačiu ir kitos įmonės susiduria su vidiniais ir išoriniais atitikties keliamais iššūkiais (Haelterman, 2022). Vidiniai iššūkiai gali būti – atitikties strategijos įgyvendinimas, nepakankami ištekliai atitikčiai užtikrinti, ataskaitos ir kiti, o išoriniai iššūkiai – priežiūros institucijos spaudimas, nuolat besikeičianti reguliavimo ir teisinė aplinka, darbuotojų ir darbdavio santykiai ir kiti čia nepaminti iššūkiai. EPĮ ir MĮ turi įsivertinti šiuos keliamus iššūkius ir tiek atitikties specialistas, tiek valdyba su vadovybe turi nusimatyti užtikrinimo priemones šiems iššūkiams įveikti.

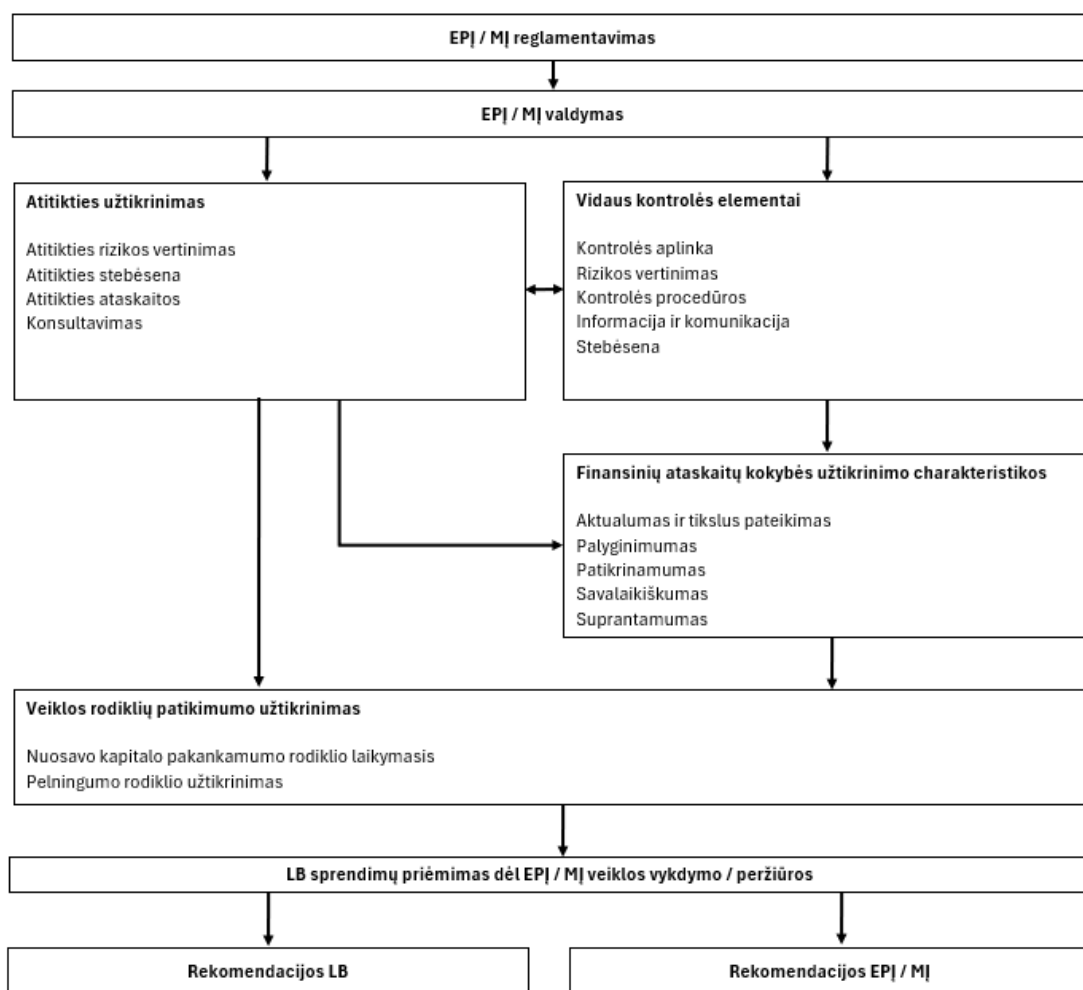
Išnagrinėjus ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimo teorinius aspektus, nustatyta, LB vaidmuo, ataskaitų kokybės ir patikimumo samprata, atlikta kapitalo pakankamumo 2020 – 2025 metų analizė ir nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio, grynojo pelningumo rodiklio skaičiavimo ypatumai bei EPĮ ir MĮ rodiklių patikimumo aspektai. Lietuvos banko atitinkami departamentai prižiūri finansų rinkos dalyvius, jog būtų užtikrinta ataskaitų kokybė, stebi kapitalo pakankamumo rodiklį, vertina pelningumo rodiklio įgyvendinimą, ir svarbiausia kaip EPĮ ir MĮ valdo iškilusias rizikas. LB ataskaitos kaip ir finansinės ataskaitos, turi tam tikras charakteristikas:

- pagrindinės kokybinės charakteristikos: reikšmingumas, tikslus (teisingas) pateikimas, aktualumas;
- papildomos (stiprinančios) kokybinės charakteristikos: patikrinamumas, suprantamumas, palyginamumas, savalaikiškumas.

Šios kokybinės charakteristikos užtikrina finansinių ataskaitų kokybę, kurią vertina suinteresuotosios šalys, išorės auditoriai, LB atstovai ir kiti darbuotojai. Be to, LB ataskaitose (EM007 ir EM008) yra suvedami finansinių ataskaitų ir kapitalo pakankamumo skaičiavimo duomenys, kuriuos EPĮ arba MĮ teikia kiekvienam ketvirčiui pasibaigus per 20 kalendorių dienų. Atsižvelgiant į naujausias įstatymų redakcijas, nustatyta, jog išlieka tie patys nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio skaičiavimo A, B, C ir D metodai, kuomet D metodas naudojamas tik EPĮ įmonėms, o kiti gali būti naudojami tiek EPĮ, tiek MĮ. Kapitalo pakankamumo rodiklio nesilaikymo neužfiksuota, tačiau LB nuomone vis tiek išlieka rizika jo nevykdymui ir prudencinių priemonių taikymui. Pelningumo rodiklio 2023 – 2024

metų analizė parodė, jog beveik pusė įmonių dirba nuostolingai ir tai yra dar viena rizika dėl veiklos tęstinumo užtikrinimo. Šie du rodikliai tarpusavyje susiję ir ryšys būna teigiamas, kai kapitalas vertinamas pagal 1 pakopos nuosavo kapitalo rodiklį (Alkhazali et al., 2024). Taip pat vertinant veiklos rezultatus, jie būna prastesni, jei kapitalo reikalavimai ir veiklos apribojimai yra dideli (Bouteska et al., 2023).

Konceptualus modelis (žr. 4 pav.): įvertinus literatūros šaltinius, EPĮ ir MĮ vidaus kontrolės sistema („kontrolės aplinka, rizikos vertinimas, kontrolės veikla, informacija ir komunikacija, stebėseną“ (Graham, 2015, p. 18)) yra vienas iš pagrindinių įmonės valdymo veiksmų teikiant LB ataskaitas. Įmonės vidaus kontrolės elementai daro įtaką finansinių ataskaitų kokybinėms charakteristikoms (aktualumas ir tikslus pateikimas, palyginimumas, patikrinamumas, savalaikiškumas, suprantamumas), o jos daro įtaką finansinių ataskaitų kokybei, nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio laikymuisi ir pelningumo rodiklio užtikrinimui. Kitas svarbus EPĮ ir MĮ valdymo sistemos sudedamųjų dalių ir vienas iš vidaus kontrolės sistemos tikslų, tai atitikties užtikrinimas, kurio pagrindinės funkcijos (atitikties rizikos vertinimas, atitikties stebėseną, atitikties ataskaitos ir konsultavimas) daro įtaką veiklos rodikliui (nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio, pelningumo rodiklio) patikimumui užtikrinti ir finansinių ataskaitų kokybei. Modelis apibendrina įmonės valdymo poveikį vidaus kontrolei ir atitiktčiai, kurios tarpusavyje sąveikauja, atitinkamai vidaus kontrolė ir atitiktis – ataskaitų kokybei ir veiklos rodiklių patikimumui užtikrinti.

4 pav. Konceptualus modelis (sudarytas autoriaus)

Apibendrinant galima teigti, jog EPĮ ir MĮ įmonių veiklą reglamentuoja įstatymai, dalis jų yra skirti tik šio sektoriaus įmonių veiklai. Todėl EPĮ ir MĮ įmonių kasdienis valdymas yra grįstas jų supratimu ir įgyvendinimu. Vidaus kontrolės sistema yra įmonių valdymo priemonė įmonės veiklai užtikrinti, kurią sudaro 5 elementai „kontrolės aplinka, rizikos vertinimas, kontrolės veikla, informacija ir komunikacija bei stebėseną“ (Graham, 2015, p. 18) ir jie turi tiesioginę sąsają su finansinių ataskaitų kokybės charakteristikomis (aktualumas ir tikslus pateikimas, palyginimumas, patikrinamumas, savalaikiškumas, suprantamumas). Tuo pačiu atitiktis taip pat yra įmonių valdymo kontrolės mechanizmas ir vienas iš vidaus kontrolės sistemos tikslų, kuris užtikrina finansinių ataskaitų kokybę per vidaus kontrolės tikslą ir patikimą veiklos rodiklių laikymąsi (nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio ir pelningumo rodiklio). Finansinių ataskaitų kokybės užtikrinimo charakteristikos tiesiogiai siejasi su veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimu, t. y. iš to seka rodiklių teisingumas ir jų vykdymas. LB vykdo EPĮ ir MĮ veiklą priežiūrą, todėl finansinių ataskaitų ir veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimui yra būtinos LB peržiūros, patikrinimai ir atitinkami sprendimų priėmimai dėl EPĮ ir MĮ veiklos vykdymo, todėl iš to išplaukia conceptualaus modelio rekomendacijos LB ir EPĮ / MĮ įmonėms. Dėl Lietuvos bankui teikiamų EPĮ ir MĮ įmonių ataskaitų kokybės, bei patikimumo tyrimo, parengtas conceptualus modelis skirtas išsiaiškinti kokias ir kaip vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigos, jog būtų užtikrinta teikiamų LB ataskaitų kokybė ir veiklos rodiklių patikimumas. Šiam įvertinimui reikia parengti detalią metodologiją bei patikrinti conceptualaus metodo empirinį tinkamumą.

3. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, tyrimo metodologija

Tyrimo problema – kokia vidaus kontrolės sistema reikalinga elektroninių pinigų įstaigose ir mokėjimo įstaigose siekiant palaikyti LB reikalaujamus veiklos rodiklius ir užtikrinti reikiamą ataskaitų kokybę?

Tyrimo strategija – pasirenkamas kokybinis tyrimas, nes įvertinus atliktus tyrimus, keli autoriai (Kabuye et al., 2021; Biehl et al., 2024; Koutoupis & Malisiovas, 2021) rekomenduoja kokybinių metodų taikymą analizuojant esamą temą arba būsimus tyrimus. Norima įsigilinti ir suprasti esamą problemą, kodėl vis tik įmonės neįgyvendina pilnai vidaus kontrolės ir atitikties, bei gauna baudas arba įspėjimus iš Lietuvos banko.

Tyrimo metodai: pusiau struktūrizuotas interviu su ekspertais, bei su įmonių atstovais. Atliekamas empirinis tyrimas kokybinio metodo būdu įvertina ekspertų nuomonę apie vidaus kontrolės sistemos modelio taikymą įmonių viduje, bei vidaus kontrolės sistemos elementų svarbą, efektyvų jų valdymą ir įtaką finansinėms ataskaitoms, bei tuo pačiu atitikties funkcijų užtikrinimą, kurios įtakoja finansinių ataskaitų kokybę ir rodiklių užtikrinimą. Interviu metu su EPI ir MĮ įmonių atstovais aptarta su kokiomis problemomis susiduria įmonės teikdamos ataskaitas, kaip praktiškai sekasi užtikrinti vidaus kontrolę ir atitiktį, ar randa reikiamą informaciją, kokios trūksta ir kaip galima būtų tai spręsti kartu su Lietuvos banko pagalba.

Tyrimo instrumentas – sudaryti du klausimynai, vienas iš jų pateiktas 4 priede ir skirtas apklausti ekspertus (išorės auditoriai, audito grupės / skyriaus vadovai, vidaus auditoriai, priežiūros institucijos atstovai, MLRO specialistai, atitikties specialistai), o kitas klausimynas yra sudarytas EPI ir MĮ įmonių atstovams ir pateikiamas 5 priede. Prie klausimynų pridedama interviu sutikimo forma (žr. 6 priedą). Atsižvelgiant į konceptualų modelį, kuris sudarytas remiantis teorine analize, sudarytas klausimynas ekspertams, kurio pagrindiniai klausimai yra nurodyti lentelėje (žr. 13 lentelė), o detalus klausimynas pateikiamas 4 priede.

13 lentelė. Klausimynas ekspertams, pagrindiniai klausimai

Tema	Pagrindiniai klausimai ekspertams
EPI / MĮ reglamentavimas	Kaip keičia EPI ir MĮ valdymą, nuo 2026-01-01 atnaujinti vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos, bei pradinio ir nuosavo kapitalo reikalavimai?
EPI / MĮ valdymas	Kaip EPI ir MĮ valdymo struktūros ir vadovybės sprendimų priėmimo praktika daro įtaką vidaus kontrolės sistemos veiksmingumui ir atitikties užtikrinimui?
Vidaus kontrolės elementai	Kaip praktiškai EPI / MĮ užtikrina finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę, vertinant pagal vidaus kontrolės sistemą?
Atitikties užtikrinimas	Kaip praktiškai EPI / MĮ užtikrina finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę, vertinant įstatymų pokyčius?
Finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos	Kurios finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos veikia rodiklių užtikrinimą? Kodėl?
Patikimumo užtikrinimas	Kaip EPI / MĮ vidaus kontrolės sistema padeda užtikrinti nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio reikalavimų laikymąsi? Kaip EPI / MĮ vidaus kontrolės sistema prisideda prie pelningumo rodiklių valdymo?
LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros	Kaip Lietuvos banko inspektavimo priemonės prisideda prie finansinių ataskaitų kokybės gerinimo EPI ir MĮ įmonėse?

Taip pat pagal konceptualų modelį, EPĮ ir MĮ įmonių atstovams apklausti yra sudarytas klausimynas, kurio pagrindiniai klausimai yra nurodyti lentelėje (žr. 14 lentelė), o detalus klausimynas pateikiamas 5 priede.

14 lentelė. Klausimynas su pagrindiniais klausimais EPĮ ir MĮ įmonėms

Tema	Pagrindiniai klausimai EPĮ ir MĮ atstovams
EPĮ / MĮ reglamentavimas	Su kokiais iššūkiais susidūrėte keičiant įmonės valdymo struktūrą, kai nuo įsigaliojo 2026-01-01 vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos, bei pradinio ir nuosavo kapitalo reikalavimai?
EPĮ / MĮ valdymas	Kaip Jūsų nuomone įmonės valdymas siejasi su vidaus kontrolės sistema? Pateikite trūkumus, privalumus.
Vidaus kontrolės elementai	Kokių rekomendacijų esate gavę iš LB dėl vidaus kontrolės sistemos gerinimo?
Atitikties užtikrinimas	Kokių rekomendacijų esate gavę iš LB dėl užtikrinimo teisės aktams įgyvendinimo?
Finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos	Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami LB ataskaitas?
Patikimumo užtikrinimas	Kaip vertinate vidaus kontrolės poveikį įmonės pelningumui pasiekti? Pateikite problemas, su kuriomis susiduriate. Kokie vidaus kontrolės sistemos elementai daro įtaką nuosavo kapitalo pakankamumo užtikrinimui? Kodėl taip manote?
LB sprendimų priėmimas dėl EPĮ / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros	Kaip vertinate LB patikrinimų rekomendacijas? Ar būna atvejų, jog nesutinkate su išvadomis? Kodėl?

Apklausus įmonių atstovus būtų gaunamas atgalinis ryšys, su kokiomis praktinėmis problemomis susiduria įmonės, o galbūt kaip tik pasidalintų gerosiomis praktikomis. Ekspertų įžvalgos ir nuomonė apie EPĮ ir MĮ veiklą gali parodyti šiandien dienai esančią situaciją, bei atkleisti tam tikras silpnąsias arba stipriąsias EPĮ ir MĮ įmonių puses.

Tyrimo visuma: EPĮ ir MĮ, jų dabartiniais duomenimis yra 98 (iš kurių 2025-12-31 duomenis yra pateikusios 96 įmonės), neįtraukiant EPĮ ir MĮ turinčias ribotas licencijas. Ekspertai, turintys patirties su šiomis įmonėmis: išorės auditoriai, audito grupės / skyriaus vadovai, vidaus auditoriai, priežiūros institucijos atstovai, MLRO specialistai, atitikties specialistai.

Tyrimo imtis: Tyrime taikoma tikslinė (kriterinė) atranka, papildyta sniego gniūžtės principu apklausiant ekspertus, kurie dirba su EPĮ / MĮ įmonėmis, ir EPĮ arba MĮ atstovus. Šis atrankos būdas yra greitas ir pigus, sutelkiant dėmesį į atrankos dalyvius ir jų patirtis (Ahmed, 2024), o patį imties dydį sudaro 6-12 respondentai (Wutich et al., 2024). Imties pakankamumas yra pasiekiamas, kai informacijos pakanka ir respondentų įžvalgos kartojasi (įžvalgų atsikartojamumas pastebėtas atlikus 8 interviu).

EPĮ ir MĮ, veikiančios Lietuvoje, išskyrus ribotą licenciją turinčias EPĮ ir MĮ įmones. Interviu metu apklausiami šių įmonių atstovai, turintys ne mažesnę kaip 2 metų patirtį. Interviu metu aptarta kaip pavyksta užtikrinti aukštą nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklį ir LB ataskaitų kokybę, kaip pavyksta tvarkytis su vidaus kontrole ir atitikties užtikrinimu praktiškai, pasidalinant gerąja praktika. Tuo tarpu su EPĮ ir MĮ įmonėmis, kurios susiduria su įvairiais iššūkiais, interviu metu kalbama apie problemas ir kokios informacijos trūksta.

Ekspertai, dirbantys su EPI arba MI priežiūros srityje, kurie turi ne mažesnės kaip 2 metų profesinės patirties vidaus kontrolės, rizikos vertinimo, atitikties užtikrinimo ar finansinių ataskaitų rengimo ir vertinimo srityse.

Respondentų atranka: apklausiami savo srities specialistai – priežiūros institucijos atstovas, vidaus auditorius, audito grupės vadovas, audito skyriaus vadovas, išorės auditorius, kurie pasidalino savo patirtimi kaip jų vertinimu vidaus kontrolę pritaikyti praktiškai, kokių jie turi pavyzdžių iš savo patirties, su kokiais jie susiduria problematikomis nagrinėdami vidaus kontrolės sistemą ir ataskaitų kokybę. Taip pat įvertintos ir aptartos atitikties užtikrinimo funkcijos ir jų įtaka ataskaitų kokybei ir rodiklių užtikrinimui.

Taip pat apklausti 4-jų EPI / MI įmonių atstovai – vadovas, 2 atitikties specialistai ir finansų direktorius, kurie pasidalino savo pastebėjimais ne tik apie įmones, kuriose jie dirba, tačiau ir apie patį sektorių. Tai papildanti informacija, padedanti formuoti tam tikras išvagas apie finansinių paslaugų sektorių.

Žemiau pateikiama lentelė (žr. 15 lentelė), kurioje nurodyti respondentai, kurie buvo apklausti ir įvertintos jų išsakytos mintys apie pagrindinius ir papildomus klausimus, atitinkamai pagal konceptualaus modelio temas. Lentelėje nurodyta veiklos kryptis, pareigos ir patirtis, kurie pabrėžia ekspertų kompetenciją.

15 lentelė. Respondentų sąrašas

Respondentas	Atstovaujama institucija (veiklos kryptis)	Pareigos	Patirtis
EKSPERTAS1	Apskaitos ir audito paslaugos	Išorės auditorius, -ė	>20 m
EKSPERTAS2	Apskaitos ir audito paslaugos	Išorės auditorius, -ė	6-7
EKSPERTAS3	Apskaitos ir audito paslaugos	Išorės auditorius, -ė	10
EKSPERTAS4	Apskaitos ir audito paslaugos	Išorės audito grupės vadovas, -ė	4
EKSPERTAS5	Apskaitos ir audito paslaugos	Išorės audito skyriaus vadovas, -ė	>10
EKSPERTAS6	Apskaitos ir audito paslaugos	Vidaus auditorius, -ė	2
EKSPERTAS7	Priežiūros institucija	Specialistas, -ė	11
EPI/MI1	EPI / MI atstovas	Atitikties specialistas, -ė	6
EPI/MI2	EPI / MI atstovas	Atitikties specialistas, -ė	>3
EPI/MI3	EPI / MI atstovas	Finansų direktorius, -ė	4
EPI/MI4	EPI / MI atstovas	Vadovas, -ė	5

Ekspertų patirtis ir EPI / MI išvagos leis labiau suprasti trūkumus ir privalumus šiame sektoriuje, kurie bus vertinami ir aprašomi 4 skyriuje.

Duomenų šaltiniai: LB puslapyje visa pateikta informacija (prudencinės priemonės, EPI ir MI apžvalgos ataskaitos, įstatymai, naujienos ir kita informacija). Ši informacija yra naudinga įmonėms, tačiau interviu metu bus diskutuojama, kokios informacijos trūksta iš LB pusės, ką galėtų LB keisti savo internetiniam puslapyje, kad įmonėms būtų lengviau rasti informaciją, kuri reikalinga ataskaitų teikimui.

Tyrimo vykdymas: Nusistačius tyrimo tikslą, uždavinius ir išnagrinėjus teoriją buvo sudarytas konceptualus modelis, pagal kurį buvo sudaryti 2 pusiau struktūrizuoto interviu klausimynai: ekspertams ir EPĮ / MĮ atstovams. Pagal nustatytą EPĮ ir MĮ sektoriaus kriterijų, buvo ieškomi kontaktai įmonių, rekvizitai.lt arba LB puslapiuose. Klausimynai kartu su interviu sutikimo forma buvo siunčiami visoms EPĮ / MĮ įmonėms tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis. Ekspertams, kurie buvo atsirinkti iš Lietuvos auditorių rūmų puslapio ir per rekomendacijas, buvo siunčiamas klausimynas su interviu sutikimo forma lietuvių kalba. Suderinus su respondentais interviu laiką, buvo atlikti pusiau struktūrizuoti interviu, išlaikant vienodas sąlygas su kiekvienu interviu dalyviu. Gauti duomenys sistemingai apdorojami ir analizuojami su MAXQDA programa.

Pirmas interviu gyvai bendraujant buvo atliktas 2026-03-13 dieną. Su ekspertais suderinti gyvi ir nuotoliniai susitikimai, tuo tarpu su EPĮ ir MĮ įmonių atstovais atlikti interviu vyko nuotoliu. Interviu metu buvo pakalbinti respondentai pagal parengtus klausimynus, apsižvelgiant į konceptualaus modelio temas. Apklausiant 5 ekspertą ir 3 EPĮ / MĮ atstovą pastebėta, jog įžvalgos kartojasi, tačiau likusiems 2 ekspertams ir 1 EPĮ / MĮ atstovui buvo sutartas interviu laikas, todėl atlikus 11 interviu buvo nuspręsta tyrimą užbaigti. Tyrimas buvo vykdomas iki 2026-04-24 dienos imtinai.

Žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 16 lentelė) nurodyta interviu trukmė, transkriptų puslapių skaičius, interviu formatas (online ar gyvai), interviu data. Šios 16 lentelės eiliškumas nesutampa su 15 lentelės eiliškumu tam, kad būtų užtikrintas respondentų konfidencialumas.

16 lentelė. Interviu vykdymo suvestinė

Nr.	Interviu trukmė, min	Transkriptų psl.	Formatas (online, gyvai)	Data
I1	52:38	18	gyvai	2026-03-13
I2-EM	25:31	11	nuotoliu	2026-04-02
I3	33:28	12	gyvai	2026-04-03
I4	30:31	12	gyvai	2026-04-03
I5	47:26	14	gyvai	2026-04-10
I6-EM	46:19	26	nuotoliu	2026-04-13
I7	57:12	18	gyvai	2026-04-17
I8-EM	49:47	17	nuotoliu	2026-04-22
I9	1:05:38	21	nuotoliu	2026-04-22
I10	32:28	15	nuotoliu	2026-04-23
I11-EM	45:50	19	nuotoliu	2026-04-24
Iš viso:		183		

Interviu vyko tiek nuotoliu, tiek gyvai, atsižvelgiant į respondentų poreikį, jų įžvalgos bus aptartos 4 skyriuje. Gauti duomenys analizuojami naudojant MAXQDA programą.

Tyrimo kriterijai: vidaus kontrolės sistemos vertinimo kriterijai grindžiami COSO vidaus kontrolės sistemos modeliu ir ataskaitų kokybės, patikimumo vertinimo parametrai, bei atitikties užtikrinimo sąsaja su ataskaitų kokybe bei rodiklių užtikrinimu.

Duomenų analizės metodai: taikoma turinio analizė leidžia sistemingai išnagrinėti surinktą informaciją (interviu duomenis), nustatyti pasikartojančias temas, reikšmes, tendencijas ir suprasti kodėl tai svarbu. Šiame tyrime pasirinktas mišrus požiūris (indukcinis – dedukcinis), nes dalis kodų

suformuota yra teoriniu pagrindu atsižvelgiant į konceptualų modelį, o kita dalis (iššūkiai / problematikos, atitikties funkcijos ir kiti subkodai) iš interviu. MAXQDA kodavimo medis pridedamas 7 priede.

Duomenų pagrįstumas, pakankamumas, patikimumas ir validumas – remiantis respondentų interviu pateiktais atsakymais užtikrinamas duomenų pagrįstumas ir bus suformuluojamos išvados. Apklausti 11 respondentų, tai pakankama imtis, kuomet respondentų nuomonės yra pasikartojančios, tačiau duomenų negalima generalizuoti, nes imtis yra pakankamai maža. Duomenų rinkimas ir analizė yra nuoseklūs, todėl užtikrinamas duomenų patikimumas, nes apklausiant ekspertus visiems buvo užduodami tie patys pagrindiniai klausimai ir papildomi vertinant interviu eigą, tokiu pačiu principu ir su EPI ir MĮ atstovais. Tyrimo validumas – buvo išsikeltas tyrimo tikslas ir uždaviniai, bei pagal tą patį konceptualų modelį buvo sudaryti klausimynai: ekspertams ir EPI / MĮ įmonių atstovams.

Tyrimo apribojimai – dėl riboto respondentų skaičiaus, rezultatai negali būti pritaikomi visam sektoriui. Ribotas laiko tarpas paveikė respondentų imties dydį, nors buvo siunčiamos užklausos elektroniniais laiškais ir per LinkedIn, tačiau dėl EPI / MĮ užimtumo ir audito procesų, kurie daugeliui atliekami iki kovo 31 dienos, o paskiau per 20 kalendorinių dienų privalo pateikti Lietuvos bankui ketvirtines ataskaitas nebuvo tokio didelio grįžtamojo ryšio. Egzistuoja atrankos šališkumas, kadangi tik dalis respondentų atsakė į elektroninį laišką sutikdami savanoriškai dalyvauti interviu. Respondentų subjektyvi nuomonė ir jų patirtis, negali būti pritaikyta visam sektoriui dėl riboto respondentų skaičiaus. Tyrėjo žinios apie šį sektorių, jų finansines ataskaitas ir Lietuvos banko ataskaitas, valdymo, vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo supratimas turi įtakos duomenų interpretavimui. Siekiant sumažinti subjektyvumą, interviu metu buvo užduodami pagrindiniai ir papildomi klausimai, duomenys analizuojami sistemingai, remiantis tik dalyvių pateikta informacija.

Tyrimo etikos pagrindimas – užtikrinant sąžiningą, bei etišką tyrimo eigą, buvo vadovaujamosi pagrindiniais kriterijais – tikėtinumas, perkeliamumas, priklausomumas, patvirtinamumas. Apklausiant ekspertus ir EPI / MĮ atstovus, išlaikomas neutralumas, vengiamas interesų konfliktas. Interviu vykdomi konfidencialiai, neatskleidžiant tapatybės tretiesiems asmenims ir duomenys naudoti tyrime yra nuasmeninti. Tyrimo dalyviai elektroniniu būdu kartu su klausimynais gavo ir interviu sutikimo formą, kurioje yra įvardintas anonimiškumas, jog nebus keliami į priedus interviu, tačiau jų išsakytos mintys bus pateikiamos kaip citatos.

4. Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas, rezultatų analizė

Tyrimo dalyvavo 11 respondentų, iš kurių buvo dalis ekspertų ir EPI / MĮ įmonių atstovai. Interviu metu respondentų išsakytos nuomonės leidžia analizuoti Lietuvos bankui teikiamų EPI ir MĮ ataskaitų kokybės ir patikimumo užtikrinimą.

4.1. Respondentų charakteristikos analizė

Šioje darbo dalyje nagrinėjamos respondentų charakteristikos, t. y. pateikiama analizė apie įmonių veiklos sritį ir patirtį joje. Interviu metu buvo apklausta 11 respondentų: išorės auditoriai(-ės), išorės audito grupės vadovas(-ė), išorės audito skyriaus vadovas(-ė), priežiūros institucijos specialistas(-ė), EPI / MĮ vadovas(-ė), EPI / MĮ atitikties specialistai(-ės) ir EPI / MĮ finansų direktorius(-ė).

Respondentai dalyvavo iš įvairių institucijų – audito įmonės, EPI / MĮ įmonės, priežiūros institucijos. Šios institucijos viena su kita glaudžiai susijusios, kadangi EPI / MĮ įmonės privalo teikti audituotas finansines ataskaitas priežiūros institucijoms. Jos tarpusavyje komunikuoja įvairiais klausimais, EPI / MĮ įmonės perka audito paslaugas ir pan.

Respondentų patirtis dirbant su EPI ir MĮ įmonėmis yra daugiau negu 2 metai, visi interviu dalyvavę respondentai pasižymėjo įvairia patirtimi. Vieni respondentai dalyvavo kaip ekspertai ir jiems buvo užduodami vieni klausimai, kiti kaip EPI / MĮ įmonių atstovai, kuriems buvo užduodami kiti klausimai, vertinant tas pačias konceptualaus modelio dalis. Ekspertų patirtys ir kompetencijos buvo skirtingos, todėl interviu buvo užduodami papildomi klausimai, kurie iškėlė tam tikras diskusijas. EPI / MĮ įmonių atstovai mielai dalinosi ir kaip ekspertų patirtimi, kas leido pamatyti platesnį vaizdą su kokiais iššūkiais ir privalumais susiduria pats sektorius.

Respondentų skirtingos kompetencijos tyrimui suteikia platesnį matymo lauką, kai kiekvienos srities specialistas galėjo pasidalinti jų pačių įžvalgomis ir iššūkiais vertinant EPI ir MĮ įmonių teikiamų LB ataskaitų kokybę. Respondentų kasdienė veikla leidžia didinti šią patirtį ir kompetencijas toliau šiame sektoriuje. Išsakytos jų mintys pagal užduotus interviu klausimus suteikia platesnį matymą šio sektoriaus tiek probleminių ir taisytinų vietų, tiek parodo šio sektoriaus brandą tam tikrose srityse.

4.2. Tyrimo rezultatų analizė

Šiame tyrime dalyvavo tiek ekspertai, tiek įmonės atstovai, kuriems buvo pateikiami atitinkamai skirtingi klausimynai (žr. 4 ir 5 priedus) kartu su interviu sutikimo forma (žr. 6 priedą). Šioje darbo dalyje pateikiami ekspertų ir įmonės atstovų interviu metu gauti interviu rezultatai. Analizuojamos temos pagal konceptualų modelį, pateikiamos interviu dalyvių citatos ir atliekama rezultatų analizė, kuri padės išanalizuoti pagrindinį šio tyrimo tikslą – išanalizuoti kokias ir kaip vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigos, jog būtų užtikrinta teikiamų LB ataskaitų kokybė ir veiklos rodiklių patikimumas.

EPI / MĮ reglamentavimas. EPI / MĮ reglamentavimas yra nuolat besikeičiantis ir apibrėžiantis tam tikrus reikalavimus EPI / MĮ įmonėms, kurių privalo laikytis. Interviu parodė, jog reglamentavime aiškiau įvardijama valdysena ir pareigų atskyrimas, t. y. jog būtų atskirtos valdymo ir priežiūros funkcijos. Daugumos respondentų manymu, tai įtakoja ir ataskaitų kokybę, ir informacijos išsamumą, ir tuo pačiu užsimenama apie vidaus kontrolės sistemos efektyvumą:

- „Reglamentavimas gal aiškesnis tapo valdysenos, vidaus kontrolės ir rizikų vertinimo prasme įmonėse bei raportavimo Lietuvos bankui. Kadangi yra daugiau nuorodų, kaip valdyseną, vidaus kontrolės sistemą padaryti efektyvesnę tikriausiai patiems darbuotojams, valdymo organų nariams įstaigose.[...]
Tiek dėl organizacinės struktūros, tiek dėl atsakomybių pasidalinimo, tiek dėl geresnio dokumentavimo. [...] Atsakomybių paskirstymo už tokį aiškų rizikos valdymą, procedūros vykdymą, kas natūraliai gerina ir informacijos pakankamumą, tinkamumą ir išsamumą.“ (I3);
- „Detalizavo valdysenos dalį [...], kad tiesiog ta aiškesnė struktūra būtų organizacinė, kad būtų tos funkcijos pasidalintos, kur priežiūros, kur valdymo [...].“ (I9).

Analizė parodė, kad pareigų atskyrimas susijęs su klientų lėšų apsauga, kapitalo pakankamumo kontrole: „Būtų paskirti atsakingi asmenys už klientų lėšų apsaugą ir už tą kapitalo pakankamumo kontrolę [...] stiprina [...] ataskaitų kokybę.“ (I9). Šios sritys pasak ekspertų yra pagrindinės, todėl toliau vertinamos EPI / MĮ atstovų nuomonės pagrindžia jų svarbą.

EPI / MĮ atstovai pritaria ekspertams, kad reglamentavimo keitimas įneša šiokių tokių pokyčių, kurie padeda stiprinti įmonės organizacinę struktūrą, atskiriant EPI / MĮ priežiūros ir valdymo funkcijas, bei leidžia užtikrinti aiškesnę EPI / MĮ valdyseną, pareigų atskyrimą ir pareigų sukūrimą, jog būtų užtikrinta atitiktis funkcija ir vidaus kontrolės sistema. Paminėtos sritys, kaip asmenys atsakingi už finansus arba už klientines lėšas:

- „Jeigu valdyba atlieka ir priežiūros funkciją, tai kaip ir turėtų būti aiškiai atskirta, kada veikia kaip priežiūros funkcija, kada kaip valdymo.“ (I6-EM);
- „Finansų sektoriaus įstaiga, kuri yra viešo intereso, [...] sparčiai besipliačianti [...] yra geriausia rinkos praktika kurti stebėtojų tarybą ir plėsti valdybą. Jeigu tam tikrų sričių atstovų trūko [...] asmenų, atsakingų už finansus, už klientines lėšas kaip viena iš pagrindinių sričių, kur valdysena ir pagrindinės rizikos kyla [...] ir atitinkamai šių pareigybių sukūrimas, kad būtų užtikrinta ir atitiktis, ir kontrolė šioje srityje.“ (I8-EM);
- „Nutarimas Nr. 247, kur pareikalavo aibės pareigybių papildomų, tokių, kaip klientų lėšų apsaugos specialisto, kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimo specialisto ir [...]“. (I2-EM).

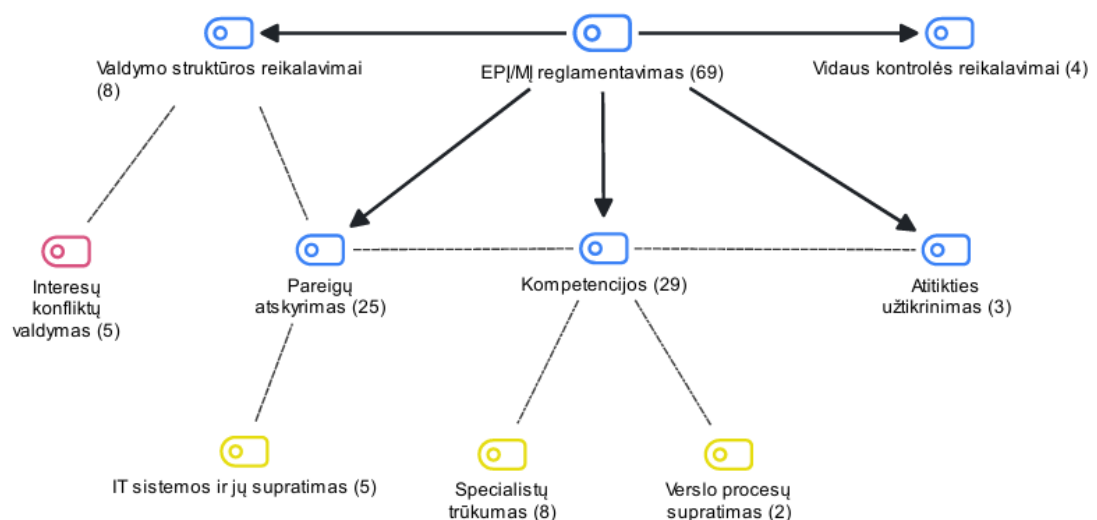
Analizė parodė, kad ekspertų ir EPI / MĮ įmonių atstovų nuomonės sutapo, jog reglamentų keitimas davė aiškumo dėl valdysenos (I3, I9), jos funkcijų atskyrimo (I2-EM, I3, I9, I6-EM, I8-EM). Atsirado poreikis įtraukti stebėtojų tarybą į organizacinę struktūrą, kuri nėra pagal įstatymus privaloma, bet vis tik stebėtojų taryba stiprina valdyseną ir tai atliepia ir ataskaitų kokybę, ir rodiklių užtikrinimą bei kitus valdymo organo sprendžiamus klausimus: „Vienas iš tokių [...] papildomai įsidėjom dar vieną gynybos liniją, tai stebėtojų tarybą.“ (I11-EM). Tačiau su pareigybių atskyrimu, organizacijos struktūros pokyčiais atsiranda iššūkis dėl kompetencijų.

Interviu rezultatai rodo, kad dirbančių įmonėse specialistų kompetencija nėra pakankama. Kaip ir nėra rinkoje tiek specialistų su reikiama kompetencija, kiek yra EPI / MĮ įmonių. Kompetencijų trūkumas siejamas su IT žinių nepakankamumu, procesų pilnu supratimu. Šiuo atveju EPI / MĮ įmonių atstovai išskiria vieną iš iššūkių, jog sudėtinga rinkoje rasti kompetentingus specialistus arba jais turi dalintis su kitais rinkos dalyviais šiame finansinių paslaugų sektoriuje:

- „Tiek, kiek yra įstaigų, neparengia tiek [...] specialistų ir vidaus auditorių, jie egzistuoja rinkoje su skirtinga kompetencija ir keliauja iš vienos [...] įstaigos į kitą [...]. Paslaugų teikėjai (outsourcing) arba vidaus buhalteris [...] nesupranta verslo procesų [...] kaip vyksta, kokia specifika, kaip registruojamos operacijos, ten labai daug automatinių įrašų ir jie tiesiog naudoja galutinius skaičius, kurie ateina iš verslo sistemos [...]. Ir tada neužtenka kompetencijos sudaryti finansines ataskaitas.“ (I1);
- „Lietuvoje [...] tu negausi tokio specialisto arba tu turi jį dalintis su keliom įmonėm.“ (I2-EM);
- „[...] pakankamai sunku visą atitiktį palaikyti ne tik formaliai, bet ir sukurti realias kontroles ir kas svarbiausia valdysenoje surasti žmones tinkamus.[...] Ypatingai pinigų plovimo prevencijos apimtyje realiai daugiau atvejų ir pasimato, ar užtenka žmonių, ar tinkamai įgyvendinti visas vidaus kontrolės priemones arba suvaldyti rizikas. [...] galbūt kaip ir anksčiau iki dabartinio reglamentavimo, bet ir valdymo organų narių su kompetencijomis pinigų plovimo prevencijoje nebuvo pakankamai daug.“ (I3).

Tiek ekspertai, tiek EPĮ / MĮ atstovai atkreipia dėmesį, jog valdyboje kompetencijos svarba ir narių atsakomybių paskirstymas yra reikalingas. Ne visuomet EPĮ / MĮ įmonės, pasak ekspertų, deda pastangas kelti darbuotojų kompetenciją, organizuodami mokymus ir keldami jų kvalifikacijas: „Apie darbuotojų kompetenciją, apie valdymo organus, jeigu tos visos trys grandys ir veikia efektyviai, jeigu yra dedamas dėmesys į darbuotojų apmokymus, kvalifikacijos kėlimą, tai tų klaidų sakykim, nėra pasikartojančių.“ (I5). Todėl labai svarbu įmonėms į tai atsižvelgti ir dėti dideles pastangas norint užtikrinti savo darbuotojų kompetencijų kėlimo klausimą.

Analizė parodė, kad kiekvienas reglamentavimo pokytis, įneša ir tam tikros sumaišties, neapsižiūrėjimo, todėl labai svarbu juos sekti, įsivertinti ir integruoti į įmonių veiklą. Kadangi reglamentavimo pokyčių analizė parodo pareigų atskyrimo svarbą ir reikalingumą, reglamentavimo siejimą su valdysena (I3 ir I9), su vidaus kontrolės užtikrinimu ir stiprinimu (I3). Neišvengiamai EPĮ / MĮ įmonės susiduria su iššūkiais, kuomet vieni valdybos nariai atsakingi už valdymą, kiti už priežiūrą, todėl atitikties specialisto pagalba atitinkamai valdomas interesų konfliktas (I9), tačiau daugumo nuomone pats didžiausias iššūkis šiame finansinių paslaugų sektoriuje tai specialistų trūkumas.

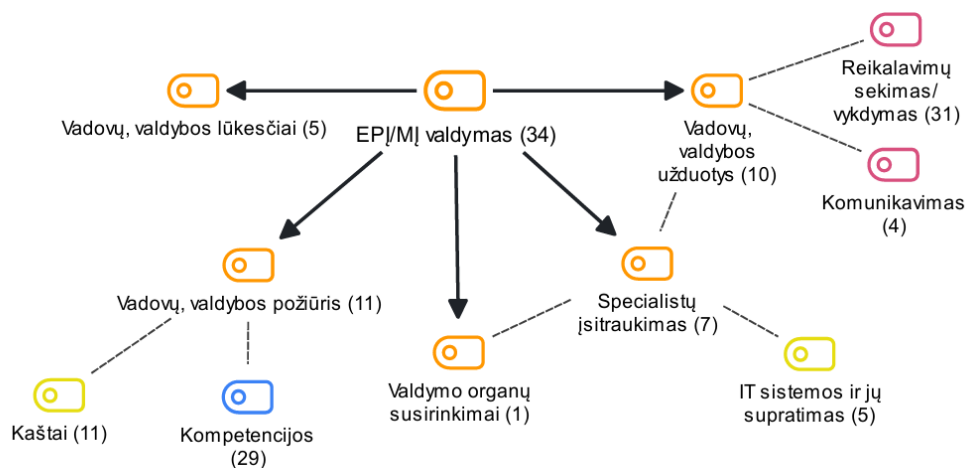

5 pav. EPĮ / MĮ reglamentavimo samprata

Pagal gautus rezultatus EPI / MĮ reglamentavimas (žr. 5 pav.) susideda iš valdymo struktūros reikalavimų, pareigų atskyrimo, kompetencijų, atitikties užtikrinimo ir vidaus kontrolės reikalavimų, tačiau atitiktčiai vienas iš uždavinių iškyla kaip užtikrinti ir suvaldyti interesų konfliktus, taip pat EPI / MĮ įmonėms atsiranda nauji iššūkiai kaip užtikrinti verslo procesų supratingumą ir įsivertinti specialistų trūkumą.

Apibendrinant, reglamentavimas suteikia aiškumo valdysenoje, todėl sekančiai analizuojamas valdymas tiesiogiai susijęs su reglamentavimo pakeitimais. Valdybos nariai, vadovai ir kiti valdyme dalyvaujantys asmenys, turintys aiškiai atskirtas funkcijas ir atitinkamai kompetencijas, užtikrina EPI / MĮ valdymą.

EPI / MĮ valdymas. Interviu rezultatai rodo, jog valdymas apibūdinamas 5 subkodais: vadovų bei valdybos lūkesčių, jų požiūrio ir užduočių, t. y. kaip sugeba įmonėje įtraukti specialistus į kasdienę veiklą ir spręsti iškilusius klausimus susirinkimuose. Esančiame 6 paveikslėlyje parodomi EPI / MĮ valdymą apibrėžiantys veiksniai ir iššūkiai, su kuriais susiduria EPI / MĮ įmonės.

6 pav. EPI / MĮ valdymo samprata

Kalbant su respondentais apie atitikties ir vidaus kontrolės užtikrinimą, siejant su reglamentavimo pakeitimais, vis tik daugiausia ekspertai išskiria vadovų ir valdybos lūkesčius, požiūrį ir užduotis, o keli EPI / MĮ atstovai kalba tik apie vadovų ir valdybos užduotis. Analizė rodo, jog vadovų ir valdybos lūkesčius galima išskirti tokius kaip: licencijos gavimas, tam, kad parduoti užsienio investuotojams, lūkestis uždirbti daugiau pelno arba vis dar siekiamybė užtikrinti atitiktį:

- „*Tam tikrą laikotarpį licencijos buvo gaunamos [...] paskui parduoti užsienio investuotojams. [...]*“ (I1);
- „*[Vadovybės (autoriaus pastaba)] lūkestis, [...] ar [...] norima [...] uždirbti kuo daugiau pelno, ar [...] norima [užtikrinti atitiktį (autoriaus pastaba)]*“ (I7) .

Dauguma interviu dalyvių mano, kad lūkestis iš dalies priklauso nuo vadovybės požiūrio ir nuo įmonės brandos. Analizė rodo, kad valdybos ar valdybos narių požiūris tiesiogiai siejamas su darbuotojų kompetencija ir jų pačių požiūriu į vidaus kontrolę: „*Darbuotojų kompetencija ir požiūris į vidaus kontrolę, atskyrimą ir t. t. priklauso nuo valdybos, aukščiausio valdymo organo – nuo jų požiūrio*“ (I1). Vertinant atitikties užtikrinimą, interviu rezultatai rodo, kad vadovų ir valdybos narių požiūris atitiktčiai taip pat yra labai svarbus faktorius: „*Nuo valdybos požiūrio, nuo aukščiausių vadovų požiūrio, nuo valdybos labai stipriai priklauso, koks pačioje įmonėje susiformuos požiūris ir koks dėmesys tai atitiktčiai*“ (I7).

Apibendrinant valdymas glaudžiai siejamas su vidaus kontrole ir atitiktimi, todėl valdymo organų lūkesčiai yra labai svarbūs užtikrinti tolimesnę įmonės veiklą: „*Valdymas tai yra [...] apie struktūrą, [...] tikslų visą iškelimą, [...] kokie norai ir lūkesčiai, o paskui visa vidaus kontrolė kaip [...] padaryti, kad visa tai veiktų, [...] atitiktų taisykles ir [...] tikslai būtų visi pasiekti [...], nenusižengiant įstatymams [...]*“ (I11-EM). Tiek lūkesčiai, tiek požiūriai vadovybės ir valdybos yra skirtingi kiekvienoje įmonėje, ir nuo to labai priklauso tolimesni veiksniai įmonėje viduje, su kokiais iššūkiais ji gali susidurti.

Interviu rezultatai rodo, jog valdyseną sieja su vidaus kontrolės sistema ir jų tinkamo vykdymo kasdienėje veikloje, tai pagrindinė vadovų ir valdybos užduotis: „*Kontrolės sistema priklauso nuo efektyvios valdysenos ir nuo efektyvaus rizikų nustatymo bei įvertinimo, po to atitinkamai, manau, kad yra pakankamai nesudėtinga, galbūt sukurti tą kontrolės sistemą, kad tie valdysenos sprendimai, verslo modelio vykdymo sprendimai būtų tinkamai vykdomi įstaigoje*“ (I3). Kalbant apie rizikos egzistavimą ir vadovybės būtinybę sutelkti dėmesį į jas, norint jas suvaldyti turi sukurti aukšto lygio kontrolės aplinką. Tačiau analizė rodo, jog labai didelį vaidmenį atlieka būtent vidaus auditorius ir jo įsitraukimas yra reikšmingas valdymo procese, kuri sprendžia iškilusias problematikas atitinkamai valdybos susirinkimuose:

- „*Ta trečioji gynybos linija – vidaus auditas yra ypatingai aktuali įstaigose turbūt ir nėra pilnai suprantama šita funkcija, bei jina ir užtikrina [vidaus kontrolės (autoriaus pastaba)] sistemos tinkamą sukūrimą, [...] veiksmingumo trūkumus tinkamai raportuoja valdymo [...]* organams.“ (I3);
- „*Dažniausiai vidaus auditas yra perkamas šių įmonių.*“ (I10);
- „*Vidaus auditorius arba [...] atlieka ne pilną funkciją, galbūt [...] jis yra mažai įsitraukęs [...].*“ (I7).

Interviu rezultatai parodo, kad būtent valdybos užduotis dalyvauti sprendimų priėmimo, prižiūrėti to paties vidaus auditoriaus rekomendacijų įgyvendinimą: „*Valdyba [...] dalyvauja sprendimų priėmimo, reikalauja teikti ataskaitas, [...] gaunamos vidaus audito [...] rekomendacijos [...] ir rekomendacijų įgyvendinimą [...] prižiūri valdyba [...]*“ (I4). Todėl sąsaja tarp vadovybės ir vidaus audito, padeda užtikrinti vidaus kontrolės sistemos veikimą ir taip išvengti nenumatytų rizikų.

Iš to išplaukia komunikacijos svarba ir kaip EPI / MĮ įmonės turi užtikrinti, kad komunikacija būtų nuolatinė ir vadovybė atitinkamai būtų supažindinama su įvairiais iššūkiais, įstatymų pokyčiais ir kitais iškilusiais klausimais, tačiau interviu rezultatai išskiria komunikacijos problematiką tarp valdybos ir atitikties specialistų: „*Valdyba turėtų pasakyti, ko ji tikisi iš atitikties, kokios informacijos reikia, tačiau vėlgi nuo valdybos brandos priklauso ir nuo jų kompetencijos ir kai kur tikrai atrodo prastai. [...] Bankas irgi kelia klausimus, kad nepakankamai stebi tam tikrą informaciją*“ (I10). Atitikties specialistai turėtų dalyvauti valdybos susirinkimuose arba kitais kanalais pateikti įžvalgas apie įstatymų pokyčius.

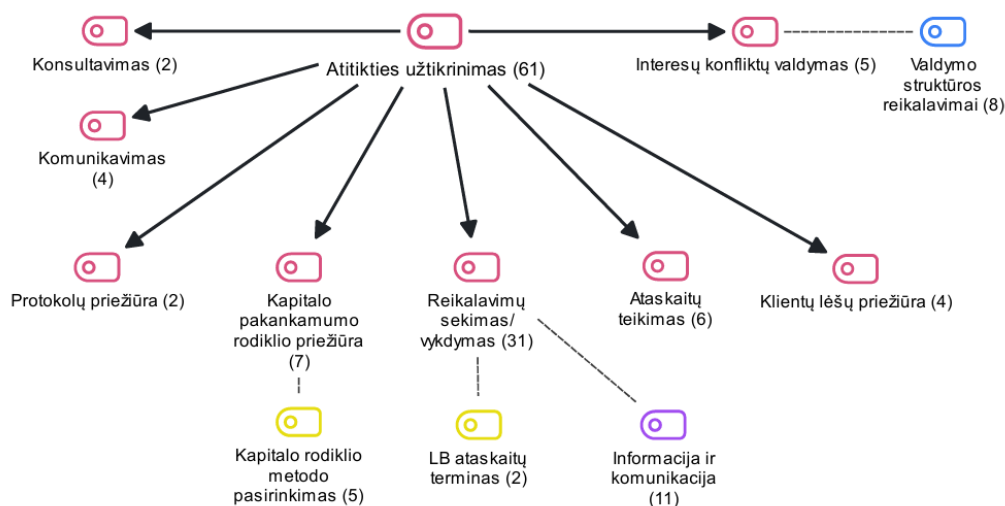
Neišvengiamai organizuojant EPI / MĮ įmonių valdymą, susiduriama su iššūkiais ir problemomis valdyti rizikas, todėl ekspertų ir EPI / MĮ įmonių atstovų nuomonės šiuo klausimu sutampa, jog kiekvieno įmonės darbuotojo kompetencijos yra pagrindinis faktorius užtikrinant verslo modelio veikimą: „*[...] kiekvienai naujai rizikai, kuri yra svarbi įmonėje, reikalingas ne tik darbuotojas [...], bet ir valdymo organų narių sudėtyje irgi reikalingi žmonės, kurie pakankamai išsamiai išmanytų tarkim pinigų plovimo prevencijos riziką, kapitalo pakankamumo ir kitas rizikas [...]*“ (I1).

Valdymo struktūroje išskiriamas vidaus auditorių IT žinių trūkumas, tai būtų galima priskirti ir kitiems darbuotojams, kadangi be IT sistemų šiame sektoriuje neįmanoma būtų dirbti ir kuo didesnė įmonė, tuo tas automatizavimas tampa sudėtingesnis: „Vidaus auditoriams [...] trūksta labai kompetencijų ir IT žinių, kaip nustatyti tas IT kontroles, kaip patikrinti jų įdiegimą, [...] kadangi automatizavimas maksimaliai paplitęs šiose įstaigose“ (I3). Kitas taip pat labai svarbus iššūkis suvaldyti kaštus, todėl EPĮ / MĮ įmonėms svarbu išskirti valdysenos saugiklį, kurio yra pasigendama įmonių strategijoje numatant investicijas didėjant klientų operacijoms:

- „Klientų skaičiaus ir operacijų skaičiaus didėjimas tiesiogiai koreliuoja su investicijomis – žmogiškosiomis, priežiūros, technologinėmis [...], jeigu tavo klientų skaičius padidėjo ar operacijų ten 10 kartų automatiškai tau reikia visai kitus įrankius naudoti [...] šitie dalykai turi būti iš anksto numatyti [...] strategijoje ir tai vienas iš valdysenos saugiklių, [...] matau, kad [...] ne pas visus įjungti“ (I5).

Apibendrinant, valdymas yra valdymo organų (valdybos, vadovų, akcininkų ir kitų) požiūrio (I1, I7), lūkesčio (I1, I7, I11-EM) ir užduočių (I3) rinkinys, kuris įtakoja tolimesnį ir vidaus kontrolės (I3, I7, I10), ir atitikties užtikrinimą (I7, I10), ir įvairių iššūkių sprendimo būdus. Vis tik kompetencijos (I1), ypač žinios apie IT sistemas (I3, I5), kurios yra pagrindas šiame finansinių paslaugų sektoriuje, yra pagrindinis iššūkis, su kuriuo EPĮ / MĮ įmonės susiduria pasak interviu dalyvių. Labai atkreiptinas dėmesys į komunikavimą tarp vadovybės ir specialistų (I3, I10), jog reikiama informacija pasiektų juos ir būtų sprendžiama, jog būtų galima užtikrinti įstatymų sekimą ir jų vykdymą. Be to valdyti rizikas kasdienėje veikloje (I4), atsižvelgiant į vidaus auditorių rekomendacijas.

Atitikties užtikrinimas. Atitikties užtikrinimas priklauso nuo EPĮ / MĮ įmonėje dirbančio atitikties specialisto. Pasak interviu dalyvavusių ekspertų ir EPĮ / MĮ įmonių atstovų nuomone atitikties specialisto funkcijos yra tokios (žr. 7 pav.): konsultavimas, protokolų priežiūra, reikalavimų sekimas / vykdymas, kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūra, komunikavimas su LB ir kitomis institucijomis, ataskaitų teikimas valdybai ir vadovybei, klientinių lėšų priežiūra ir interesų konfliktų valdymas.

7 pav. EPĮ / MĮ atitikties užtikrinimas

Analizė rodo, kad vieną iš daugiausiai minimų funkcijų, t. y. reikalavimų sekimas ir jų vykdymas, be kurio įmonės neišvengiamai susidurtų su sunkumais, jog yra pažeidžiami įstatymai:

- „*Tai tikrai įstaigos atlieka auditus kas du metus būtent atitikties ir tvarkos yra tikrai peržiūrimos, ir pats procesas, [...] kaip [...] pati tvarka atitinka naujausius reikalavimus [...].*“ (I4);
- „*Teisės aktų teisingas pakeitimų įdiegimas dokumentacijoje tai turbūt čia labai svarbus elementas, vienas iš trijų gynybos linijų, atitikties užtikrinimui.*“ (I5);
- „*Atitikti visus reikalavimus rizikos valdyme ir nepatirti sakykime grėsmių – [...] padaryti klaidą raportavime, [...] netinkamai apskaičiuoti kapitalo pakankamumo rodiklį.*“ (I3).

Su įstatymų pakeitimais, atsiranda be abejo ir įvairūs iššūkiai, kuomet pavyzdžiui ne visada spėja įmonės iš dalies prisitaikyti ir vienas iš iššūkių LB ataskaitų terminas:

- „*Keičiasi dažnai reglamentavimas ir prie to prisitaikyti įstaigos nespėja, nu pavyksta praktiškai, matosi, kad [...] jie tų tvarkų turi didelį kiekį. Jie stengiasi tikrai atnaujinti ir patikslinti, bet [...] jų priežiūra turėtų būti kas metai arba pasikeitus reglamentui, būna, kad šiek tiek vėluojama. Gal vat tikrai [...] EM008 ataskaitos [...] pateikimo terminas yra pakankamai ankstyvas Lietuvos bankui.*“ (I4).

Kitos dvi funkcijos, kurios yra taip pat labai svarbios kasdienėje veikloje ir turėtų būti vykdomos nuolat, tai ataskaitų teikimas valdybai ar kitoms suinteresuotosioms šalims ir kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūra, kas vėl gi suteikia įmonei aiškumo ir užtikrintumo, jog kapitalo pakankamumo rodiklio vykdymas bus sekamas ir matant riziką, jog jis gali būti mažiau negu 1, vadovybė apie tai bus informuojama ir taip bus imtasi atitinkamų veiksmų, padedančių išvengti tokių rizikų:

- „*Apie tą ketvirtinį arba metinį [atitikties ataskaitų (autorius pastaba)] užtikrinimą, tai turbūt svarbu finansinių ataskaitų lygmeniu šių rodiklių finansinių ataskaitų laikotarpiui [...] veikla ir reglamentavimas yra tai užtikrinti kiekvieną dieną, todėl tas atitikties specialisto dalyvavimas ir įrodymų surinkimas dėl tų ataskaitų duomenų teisingumo, stebėsena to atitikties specialisto darbo jinai yra labai svarbi.*“ (I5);
- „*[...] nuosavas kapitalas turi būti vykdomas nuolat, tai tikrai to ketvirtinio neturėtų pakakti, į atitiktį investuojančiai įmonei, sužiūrėti koks tas kapitalas.*“ (I9).

Analizė parodė, kad atitikties specialistų teikiamos ataskaitos suteikia aiškumo tiek apie kapitalo pakankamumo rodiklį, tiek apie kitus dalykus (tokius kaip klientų lėšų apsaugą, LB ataskaitų procesą), kuriuos gali būti nusimačiusios įmonės individualiai pagal įmonės verslo modelį. Iš to išplaukia ir kita svarbi atitikties funkcija – tai komunikavimas dėl to paties kapitalo pakankamumo rodiklio, turi būti aiškiai apibrėžta kada ta komunikacija vyksta:

- „*[...] sakykim, turi vidaus tvarką, kaip dažnai informuoja [...] tvarkoje nusimatai, tą žinai, kad turi sekti ir nu tiesiog vyksta atitikties kontrolė [...] ar yra paskirti atsakingi asmenys už tas sritis [...], būtų atsakingi už tai, kad [...] pasiektų ta periodinė informacija vadovus, vadovybę, valdybą ir kad būtų valdyboj irgi asmenys už tas sritis paskirti ir atsakingi.*“ (I9).

Ir čia pasireiškia sąveika tarp atitikties ir vidaus kontrolės sistemos, kuomet komunikacija yra svarbi ir turi būti užtikrinama ataskaitų kokybė ir rodiklių skaičiavimas:

- „*Tie informaciniai pranešimai Lietuvos banko puslapyje leidžiami ir tie mokymai yra organizuojami [...], bet jeigu vis dar pasitaiko tokių situacijų [...]*

kai neprieinama prie tų asmenų, kuriems reikėjo tai sužinoti, reiškas yra spragų, reiškas yra kur tobulėti dar ir tai automatiškai tiek ir tų ataskaitų, ir rodiklių skaičiavimui, ir stebėsenai, ir kokybei kenkia.“ (I7).

Taip pat svarbus faktorius, kaip interviu rezultatai rodo, jog konsultavimasis su atitikties specialistais yra neišvengiamas, norint užtikrinti įstatymų teisingą supratimą ir šiuo atveju tai siejasi su vidaus kontrole:

- *„Kai [...] nebeužtenka [...] supratimo, tada ateina dar į pagalbą atitikties skyrius su savo rekomendacijom, pamąstymais kaip reikia vertinti įstatymą ir jį skaityti. [...] Iš kiekvieno naujo pokyčio reguliacinio [...] turime praktiką, pavyzdžiui, kad kai darome naują politiką ir procedūrą, mes visada sukuriame kaip minimum vieną ir vidaus kontrolę. Aišku, kad galėtume ir stebėti kaip vykdomi nauji reikalavimai.“ (I8-EM).*

Analizė parodė, dar vieną esminę atitikties užtikrinimo funkciją – interesų konfliktų priežiūra, tas yra labai svarbu įmonėje, kad nebūtų pažeisti įstatymai, kurie kaip ir anksčiau buvo minėti, jog valdyme dalyvaujantys asmenys turi aiškiai žinoti, kas atsakingas už valdymą, kas už priežiūrą ir pasiskirstę pagal sritis:

- *„Ir žiūrime į tuos reikalavimus, kaip padaryti, kad interesų konfliktų išvengti [...]“ (I2-EM);*
- *„[...] jeigu kalbant apie atitikties funkciją, [...] yra toks labai didelis dalykas tas valdybos narių interesų konfliktas [...] ir atitikties žmogus visą laiką valdybos nariam primena, kada jie turėtų pasvarstyti ar yra interesų konfliktas.“ (I6-EM).*

Analizė parodė, jog atitikties specialisto dar viena iš funkcijų yra klientų lėšų priežiūra. EPI / MĮ įmonėms tai labai svarbu ir jautrus klausimas, kadangi aptarnaujant klientus ir gavus iš jų mokėjimus, įmonės privalo šias lėšas apsaugoti atskirose depozitinėse banko sąskaitose arba turėti kitas alternatyvias priemones, kurias leidžia įstatymas:

- *„Labai didelį dėmesį skiria [...] Lietuvos bankas įstaigos klientų lėšų apsaugai.“ (I4);*
- *„Klientų [lėšų (autorius pastaba)] apsaugos yra [...] jautriausias [...] klausimas.“ (I11-EM).*

Kaip aukščiau buvo minėta, vienas iš iššūkių yra LB ataskaitų terminas, tačiau taip pat svarbus iššūkis nusistatyti tinkamą nuosavo kapitalo rodiklio apskaičiavimo metodą: *„[...] jeigu [...] elektroninių pinigų įstaigos, bet tuo pačiu didžiąją dalį procentų daro per mokėjimo paslaugų įstaigų prizmę, tai tada pasirinkimas tinkamo metodo A, B, C plius D jau yra iššūkis [...] ir dažniausiai [...] įstaigos negeba tinkamai sudėlioti šios metodikos“ (I3).*

Taigi analizės duomenimis išskirtos 8 atitikties užtikrinimo funkcijos, jų gali būti ir daugiau, atitinkamai pagal įmonių veiklą, verslo modelį. Kiekviena funkcija yra svarbi užtikrinti atitiktį įmonės viduje. Šios funkcijos viena kitą papildo, tuo pačiu siejasi su valdymu (I2-EM, I6-EM, I9) ir vidaus kontrole (I8-EM). Bet patys svarbiausi ir jautriausi – tai reikalavimų sekimas ir jų vykdymas (I3, I4, I5), interesų konflikto priežiūra (I2-EM, I6-EM), klientų lėšų priežiūra (I4, I11-EM) ir kapitalo pakankumo rodiklio priežiūra (I9). Kitos funkcijos (komunikavimas, konsultavimas, protokolų priežiūra ir ataskaitų teikimas) taip pat yra svarbios atitikties pareigūno veikloje, o jų vykdymas paprastai užtikrinamas kasdien arba esant poreikiui.

Vidaus kontrolės elementai. Vidaus kontrolės sistema susideda iš vidaus kontrolės elementų, todėl kiekviena įmonė, atsižvelgdama į verslo modelį, nusistato kokius vidaus kontrolės elementus taikyti

ir pagal tai sukuriama procesai ir procedūros, kurie yra įmonės vidaus kontrolės sistemos dalys. Analizė atlikta vertinant COSO sistemos 5 vidaus kontrolės elementus, kuomet interviu dalyvavę respondentai įvardina skirtingus elementus, kurie įtakoja finansinių ataskaitų kokybę ir rodiklių užtikrinimą. Žemiau pateikiami analizės interviu rezultatai apie COSO vidaus kontrolės elementus (žr. 17 lentelė), kurioje pateikiamos citatos susijusios su finansinių ataskaitų ir LB ataskaitų kokybe.

17 lentelė. Vidaus kontrolės sistemos elementai

Vidaus kontrolės elementai (subkodas)	Citatos
Kontrolės aplinka	„Vienas iš pagrindinių, sakykite vidaus kontrolės sistemų elementų [...], tai yra kontrolės aplinka. Procesuose tai vienareikšmiškai šita sritis yra pagrindinė ir svarbiausia, nes čia prasideda kontrolės sukūrimas.“ (I3)
Rizikų vertinimas	„Rizikos vertinimas yra pirmas, kad išsikelti sakykim tas rizikas, kurios yra tikrai svarbios ir tada idiegti kontrolę ir stebėseną.“ (I4)
Kontrolės veikla	n/a
Informacija ir komunikacija	„Vienas iš svarbiausių vidaus kontrolės sistemos elementų, nesvarbu kokioje įmonėje, [...] visur yra svarbiausia komunikacija [...].“ (I7) „Turi eiti informacija [...], nes priimt sprendimus turi. [...] Visose tose kontrolės linijose turi būti aiškus [...] informacijos srautas.“ (I9) „Trūksta apskritai supratimo, kodėl [...] reikia daryti.“ (I10)
Stebėseną	„Stebėseną [...] yra kontrolės aplinkos pagrindinis principas, [...] kiekvieną dieną rodiklių, operacijų, veiklos stebėseną.“ (I5)

Analizė parodė, kad aktualiausi elementai, kurie padeda užtikrinti tiek finansinių ataskaitų, tiek LB ataskaitų kokybę, tai yra stebėseną (I7) ir informacija ir komunikacija (I7, I9, I10). Kadangi, svarbu darbuotojams suprasti procesus, turi būti aiškiai iškomunikuota, o vykdant stebėseną išvengiamos klaidos, kurios galbūt nepasimato kasdienėje veikloje kai atliekamas monotoniškas darbas. Ir čia labai svarbu nepraleisti naujų dalykų, kurie atsirado įmonės veikloje, reik juos tinkamai įsivertinti ir apskaityti. Vis tik analizė rodo, kad kontrolės aplinka (I3) taip pat išskirta kaip pagrindinis elementas, nuo ko reikėtų pradėti norint užtikrinti ataskaitų kokybę, o paskui eina ir kiti elementai, kurie padeda vykdyti visą veiklą. Kitas matymas, jog rizikos vertinimas (I4) turi eiti pirmas, kai išsikeliamos rizikos, jos apetitai ir tada formuojami kiti elementai, kurie padėtų valdyti tas rizikas. Vis tik yra ir kitų nuomonių, jog visi elementai kartu labai susiję ir negali būti išskirtas nei vienas:

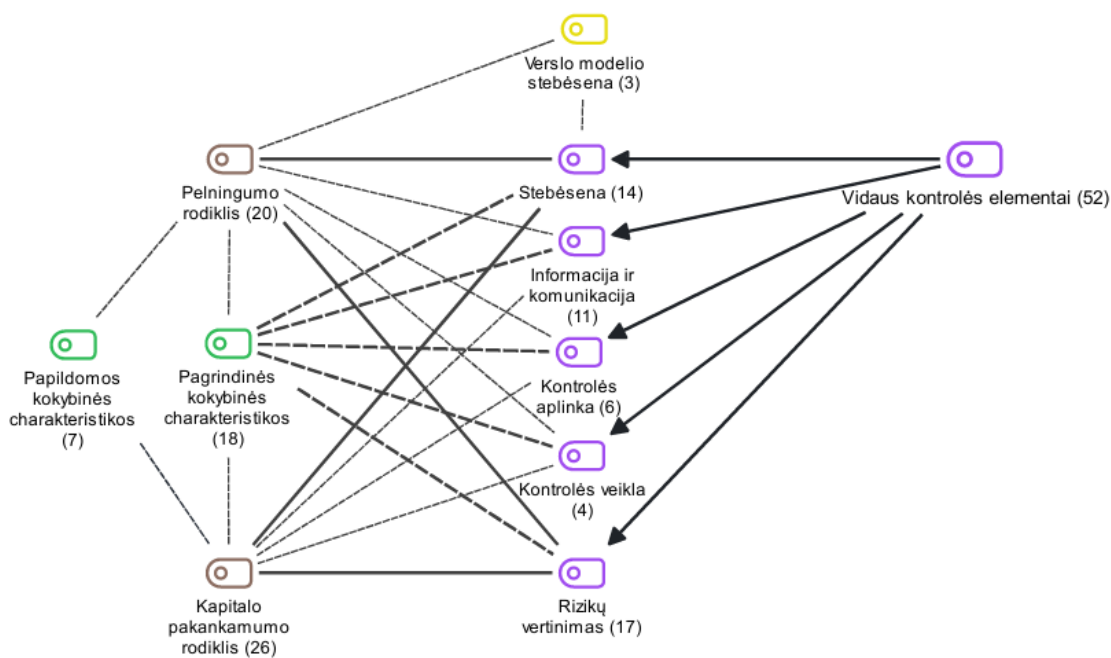
- „Visa vidaus kontrolės sistema, vidaus kontrolės elementai, jie lemia tų finansinių ataskaitų teisingumą, tikslumą, tikrumą, pateikimą [...] viskas yra labai stipriai susieta, kad ir kaip galėtų atrodyti, kad finansinėse ataskaitose yra tiesiog skaičiai, [...] jie atėjo iš kažkur [...] ir vidaus kontrolės tie elementai labai stipriai prisideda prie to, kad atkeliautų informacija tikra ir teisinga.“ (I7);
- „Visi labai įtakoja ir ypatingai, kai [...] organizacijoje operuoja [...] ne viena apskaitos sistema“ (I8-EM);
- „[...] sunku būtų pasakyti, kad kažkuris vienas [...], vis tik susideda [...] iš tos visumos elementų [...] tai kuo geriau visos tos kontrolės pilnumoj veikia, tuo tada aiškiau yra ir tas ataskaitas kuo tikslesnes pateikti.“ (I11-EM).

Analizė parodė, kad nėra vieningos nuomonės išskirti tiksliai kelis elementus, vis tik prieinama prie išvados, jog visi elementai labai svarbūs, o jau pati įmonė sprendžia kiek kokiam elementui skiria dėmesio ir resursų.

Vertinant tų pačių elementų poveikį rodiklių (kapitalo pakankamumo, pelningumo ir kitų rodiklių) užtikrinimui analizė parodė, kad nuomonės ir šiuo atveju yra gana skirtingos:

- „Vidaus kontrolės [...] turėtų veikti kaip apsauga, kad tie rodikliai nenukristų dėl kažkokių tai įvykių nesuplanuotų [...], o tai iš tikrųjų ir yra **rizikos valdymas**.“ (I2-EM);
- „[...] **rizikos vertinimo** procesas turi vieną iš tokių esminių dalykų valdant rodiklius, kadangi čia atkeliauja antroji gynybos linija [...].“ (I3);
- „Jeigu [...] nėra vidaus kontrolės įdiegta elementų, nėra **stebėsenos**, ar nėra iš esmės ir plano galų gale, ar pačių tvarkų [...] tai daro tiesioginę įtaką ir šiems minėtiems rodikliams.“ (I7).

Analizė parodė, kad vis tik rizikos vertinimas ir stebėseną daro didžiausią įtaką rodiklių užtikrinimui. Pačioje pradžioje yra svarbiausias rizikos įsivertinimas ir jos valdymas (I3, I2-EM), nes tai kaip apsauga nuo šuolių, išlaikant rodiklius tokius, kokius įmonė yra nusimačiusi pasiekti. Ir tuo pačiu palaikant stebėseną (I7) ir laikantis plano, kurį įmonės yra nusimačiusios, bus palaikomas rodiklių užtikrinimas. Nors interviu rezultatai rodo ir kitokį matymą, jog rodikliams užtikrinti svarbu turėti visą pilnai veikiančią, iš 5 elementų sudarytą vidaus kontrolės sistemą: „Visi, nes žinoma, kad visų pirma duomenų kokybė taip turi turėti patikimus duomenis, kad galėtume jais remtis“ (I8-EM). Visos pavaizduotos sąsajos 8 paveikslėlyje parodo, jog ataskaitų kokybei vis tik turi įtakos visi vidaus kontrolės elementai, o rodikliams (kapitalo pakankamumo ir pelningumo) daugiausia turi įtakos stebėseną ir rizikų vertinimas.

8 pav. EPĮ / MĮ vidaus kontrolės elementai

Pagrindinės ir papildomos kokybinės charakteristikos siejasi su rodikliais, o finansinių ataskaitų tikslumas ir teisingumas, kas ir privaloma norint užtikrinti ataskaitų kokybę tiesiogiai, kaip ir buvo minėta, su visais vidaus kontrolės elementais. Svarbu tik pabrėžti, kad įmonės susiduria su iššūkiais ir juos turi atitinkamai laiku identifikuoti, todėl stebėseną padeda tai užtikrinti ir išvengti klaidų: „Stebėseną vis tiek yra visada labai svarbus elementas, kadangi kai žmogus kiekvieną dieną daro tą procesą ir tą rutininį, gali tiesiog nepastebėti savo klaidų, gali nepastebėti kažkokių papildomų atsiradusių elementų, kuriuos galbūt reikėjo įtraukti“ (I5).

Apibendrinant, vidaus kontrolės sistema, sudaryta iš COSO sistemos 5 elementų, gali padėti užtikrinti finansinių ir LB ataskaitų kokybę (I7, I8-EM, I11-EM), visumoje jie tarpusavyje sąveikaudami užtikrina kasdienę veiklą ir padeda įmonėms gauti tikslesnius duomenis, iš kurių ir gaunamos ataskaitos. Tuo tarpu rodikliams daugiausia įtakos turi rizikų valdymas (I2-EM, I3) ir stebėseną (I7), kiti elementai (I8-EM) irgi prisideda, bet tai taip pat glaudžiais susiję su ataskaitų kokybe. Pagal interviu rezultatus sąryšis tarp ataskaitų ir rodiklių egzistuoja, per vidaus kontrolės sistemos elementus, tačiau toliau vertinamas šis sąryšis ir per finansinių ataskaitų kokybinės charakteristikas.

Finansinių ataskaitų kokybės užtikrinimo charakteristikos. Finansinių ataskaitų tiek pagrindinės kokybinės, tiek papildomos kokybinės charakteristikos yra svarbios užtikrinti finansinių ataskaitų, tuo pačiu ir Lietuvos banko ataskaitų kokybę. Tačiau jos taip pat siejamos su rodiklių užtikrinimu, todėl kalbant apie pagrindines kokybinės charakteristikas (reikšmingumas, tikslus (teisingas) pateikimas, aktualumas) vyrauja bendra nuomonė, jog šios privalo būti visada užtikrintos:

- „Taip rodikliai, nes kaip ir minėjom tas EM008 ir EM007, jos lygiagrečiai ir ateina tiesiogiai iš finansinių ataskaitų duomenys. Tai jeigu finansinės ataskaitos duomenys nėra tikslūs ir teisingi, tada ir ten [...].“ (I4);
- „Kokybiniai privalo būti visi, nediskutuotinai [jie (autorius pastaba)] užtikrina visomis įmanomomis ir neįmanomomis priemonėmis.“ (I5);
- „[...] visų pirma duomenų kokybė taip pat turi turėti patikimus duomenis, kad galėtume jais remtis.“ (I8-EM).

Analizė rodo, kad kokybinės charakteristikos gerina ne tik finansinių ataskaitų kokybę, bet ir rodiklių. Tikslumas ir teisingumas (I4, I8-EM) duomenų bei kitų pagrindinių kokybinių charakteristikų (I5) svarba padeda užtikrinti rodiklių patikimumą.

Vertinant papildomas (stiprinančias) kokybinės charakteristikas (palyginamumas, suprantamumas, patikrinamumas, savalaikiškumas), vis tik gaunami skirtingi interviu rezultatai, kurie parodo svarbą rodiklių užtikrinimui.

Savalaikiškumo vertinimas: „Savalaikiškumas tai, ko gero, yra problematika ir Lietuvos bankui, ir įmonėms [...] jeigu kokybė yra finansinių ataskaitų tokia neužtikrinta [...]“ (I1).

Patikimumo vertinimas: „Patikimumas ir patikrinamumas [...] svarbu todėl, kad finansinės ataskaitos tai yra tikrai galutinė išraiška IT sistemoje arba automatinių sistemų.“ (I1).

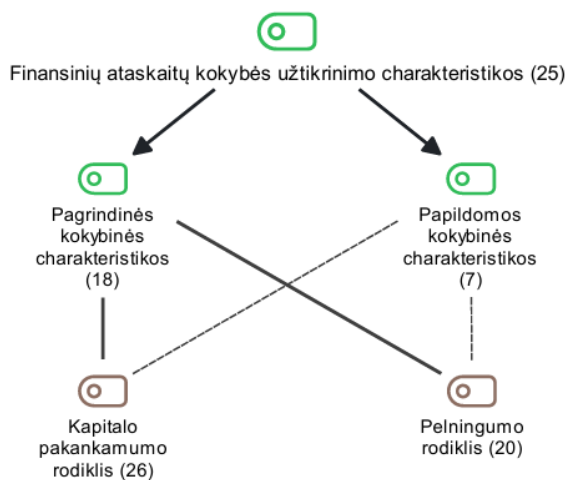
Suprantamumo vertinimas: „Suprantamumas [...], ten yra žymiai daugiau [...] dalykų, kurie nesusiję su skaičiais, bet susiję su veiklos tęstinumu, kapitalo pakankamumu.“ (I1).

Palyginamumo vertinimas:

- „Svarbiausia yra **palyginamumo** principas, aktualumo, kad skaičiai, jeigu sakysime jie keitėsi, tai būtų tinkamai atskleisti.“ (I4);
- „Jeigu mes kalbame apie rodiklius [...] tai [...] **palyginamumas** yra labai svarbu ir jisai parodo [...] strateginio plano laikymąsi, apie biudžeto laikymąsi, apie pokyčius, kuriuos galima numatyti iš anksto, jeigu tas palyginamumas teisingai pateiktas.“ (I5);
- „[...] klausimas, ar [...] žmonės yra tinkamai apmokyti kaip užpildyti Lietuvos banko ataskaitas, nes jeigu mes norim turėti tą **palyginamumo** principą [...] stebėti [...] rodiklius, [...] tiems visiems rodikliams [...] turime žinoti, ar tie duomenys [...] teisingi.“ (I7).

Interviu rezultatai rodo, jog vertinant papildomas kokybines charakteristikas, išskiriama viena labiausiai minimų – tai palyginamumas (I4, I5, I7), kuris parodo tiek plano, tiek biudžeto laikymąsi. Teisingas atskleidimas, padeda užtikrinti palyginamumo principą ir taip teisingai vertinti rodiklius. Kadangi LB ataskaitoje EM007 vedamas kapitalo pakankamumo rodiklis ir šių ataskaitų duomenimis LB dalinasi viešai su rinkos dalyviais, tai palyginamumo principas čia ir pasireiškia, kuomet gali analizuoti duomenis, juos lyginti ir atitinkamai vertinti įmonės veiklą. Tačiau svarbios ir kitos papildomos charakteristikos. Kalbant apie savalaikiškumą (I1), kuris tiesiogiai siejasi su finansinių ataskaitų kokybe ir tai svarbu ne tik įmonei, bet ir LB. Suprantamumo (I1) charakteristika glaudžiai susijusi su kapitalo pakankamumu, o patikimumo (I1) klausimas yra svarbus šiam sektoriui, kadangi dauguma duomenų yra apdorojami automatiškai, todėl duomenys irgi turi būti patikimi.

Analizė parodė, kad tiek pagrindinės, tiek papildomos kokybinės charakteristikos svarbios vertinti, skaičiuoti rodiklius, tai atitinkamai iliustruoja 9 paveikslėlis, kuriame vis tik išskiriamos pagrindinės kokybinės charakteristikos (I4, I5, I8-EM) skirtos užtikrinti rodiklių teisingumą ir papildomos kokybinės charakteristikos (I1, I4, I5, I7), kurios suteikia pranašumo juos palyginti, užtikrinti kapitalo pakankamumą ir finansinių ataskaitų kokybę.

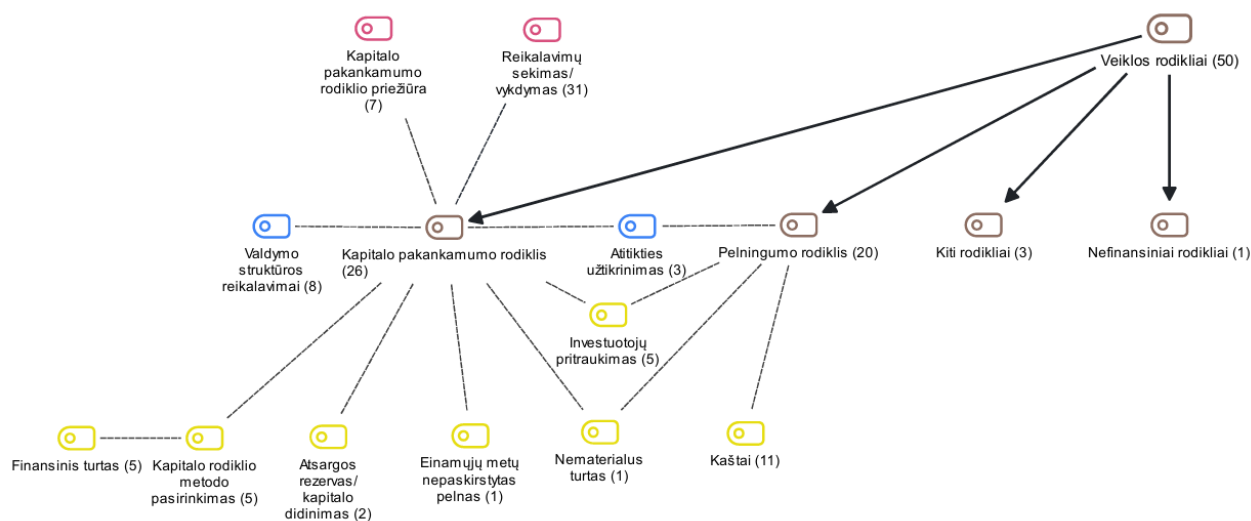
9 pav. EPI / MĮ finansinių ataskaitų kokybinės užtikrinimo charakteristikos

Apibendrinant, kaip matoma rodikliai glaudžiai siejasi su finansinių ataskaitų kokybinėmis charakteristikomis, tai pabrėžia, kad rodikliai turi būti tikslūs, suprantami, palyginami, patikimi, aktualūs. Nors rodiklius galima įsivertinti iš finansinių ataskaitų, tačiau LB ataskaitos EM008 ir EM007 yra taip pat informatyvios, kurios parodo ne tik kapitalo pakankamumo rodiklį, bet ir kitus, kurie LB suteikia daug informacijos apie įmonės veiklą. Vėliau LB pasidalindamas tam tikrais rodikliais ir su rinkos dalyviais, atitinkamai suteikia informaciją kitiems vartotojams.

Veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimas. EPI / MĮ teikiamoje LB ataskaitoje EM007 yra nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklis, kurį įmonės apsiskaičiuoja pagal tam tikrą nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio skaičiavimo metodą A, B, C arba D (D metodas privalomas tik EPI įmonėms). Taip pat iš finansinių ataskaitų ir LB ataskaitos EM008 galima įsivertinti pačiai įmonei, LB ar kitoms suinteresuotosioms šalims aktualius rodiklius, kurie suteiks informacijos apie įmonės veiklą.

Žemiau pateiktame 10 paveikslėlyje nurodomi rodikliai (kapitalo pakankamumo, pelningumo, nefinansiniai ir kiti rodikliai), kuriuos įvardino interviu dalyvavę respondentai, ir jų įvardinami iššūkiai (tokie kaip kapitalo rodiklio metodo pasirinkimas, kapitalo didinimas, finansinis turtas,

einamųjų metų nepaskirstytas pelnas, kaštai, nematerialaus turto apskaitymas ir investuotojų pritraukimas) su kuriais susiduria EPI / MĮ įmonės. Taip pat matoma sąsaja su atitikties funkcijomis (reikalavimų sekimas / vykdymas ir kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūra) ir EPI / MĮ valdymu (valdymo struktūros reikalavimais ir atitikties užtikrinimu).

10 pav. EPI / MĮ veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimas

Pagrindinių rodiklių (kapitalo pakankamumo ir pelningumo rodiklių) užtikrinimas siejamas su šio finansinių paslaugų sektoriaus specifika, todėl rodiklių svarba yra aktuali ir nuolat prižiūrima. Analizė parodė, kad kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūra yra būtina, reikia turėti strategiją kaip jis bus prižiūrimas valdybos, vadovybės ir stebėtojų tarybos lygmenyje, užtikrinant rodiklio laikymąsi ir išvengiant neapsižiūrėjimo:

- „Jeigu pavyzdžiui tavo kapitalo pakankamumo rodiklis yra 0,9, čia tiesiog tavo neapsižiūrėjimas, [...] neužbėgimas įvykiams už akių, nesekimas.“ (I5);
- „Vadovybė informuojama [...] jeigu planuojamas kapitalo didinimas [...], valdyba turi patvirtinti tai su stebėtojų taryba“ (I11-EM).

Tuo pačiu analizė parodė, jog įmonės turi turėti aiškiai apsirašytą politiką kaip turi būti skaičiuojamas nuosavo kapitalo rodiklis, numatytas nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio metodo parinkimas ir jo pagrindumas, kokie produktai traukiami į verslo modelį:

- „Kas liečia kapitalo pakankamumą, tai trūksta finansinių ataskaitų parengimo arba finansinės informacijos parengimo politikos ir procedūrų.“ (I1);
- „Įmonė [...] neapsirašė, kokius produktus teikia, kad pagrįsti kurį modelį skaičiavimo naudoja.“ (I10).

Taip pat analizė parodė kad pelningumas siejamas su kapitalo pakankamumu, kuris kaip apsauga, t. y. reikalui esant gali būti didinamas: „Tik maža dalis EPI ir MĮ generuoja pajamas ir dėl to veikia dažniausiai nuostolingai, ir ten reikalingos papildomos injekcijos, kol jie nepasieks tam tikro lygio vartotojų [...] arba [...] tam tikro lygio pelningumo. Tai [...] pirmą eilę kapitalo pakankamumo aktualumas“ (I1).

Vertinant rezultatus apie pelningumą, šis finansinių paslaugų sektorius yra besivystantis ir nuo to labai priklauso pelningumo rodiklis, kadangi yra patiriami dideli kaštai (tokie kaip investuojama į klientų skaičiaus didinimą, paslaugų įvairovę, taip pat norima pritraukti investuotojus):

- „Daug įtakos padaro būtent IT sistemos, tai yra labai dideli kaštai. [...] labai didelės išlaidos lemia tai, kad jos nėra iki galo pelningos.“ (I4);
- „Veiklos srities pelningumas tiesiogiai priklauso nuo [...] klientų patikimumo.“ (I5);
- „Dažniausiai [...] įmonės pradžioje, ypač fintech retai kada iškart veikia pelningai ir ypač kai fokusas yra [...] pritraukti investuotojus, plėsti paslaugų pasirinkimą klientui ir taip toliau.“ (I11-EM).

Taip pat analizė parodė, jog yra aktualūs ir kiti rodikliai šiame sektoriuje – tokie kaip nefinansiniai, apyvartos, likvidumo, investicijų atsiperkamumo ir kiti:

- „Iš finansinių rodiklių klasės tai yra pelningumo [...] kapitalo rodikliai [...]. [...] Atskleidimas apie rizikas [...], kad būtų ne finansiniai rodikliai daugiau atskleidžiami, bet [...] tai labai konfidenciali ir kiekvienos įstaigos situacija, ir jos atskleidimas [...] gali atskleisti verslo modelius. [...] Lietuvos bankas atskleidžia ir apyvartų bendrą vertę, matosi kiek įstaigos atlieka mokėjimų, tai šita informacija irgi galėtų būti finansinių ataskaitų rinkinyje.“ (I3);
- „[...] kapitalo pakankamumo rodiklis ir likvidumo, ir tie paprasti pelningumo investicijų atsiperkamumo ir visi rodikliai, kuriuos galima gauti iš [...] finansinių ataskaitų [...].“ (I5).

Kiekvienas iš šių rodiklių suteikia papildomos informacijos suinteresuotajai šaliai ir kuo daugiau tų atskleidimų bus, tuo didesnė finansinių ataskaitų kokybė bus užtikrinta.

Interviu rezultatai rodo, kokie balanso straipsniai įtakoja rodiklius ir respondentų įžvalgos šiais klausimais yra įvairūs ir rekomendaciniai:

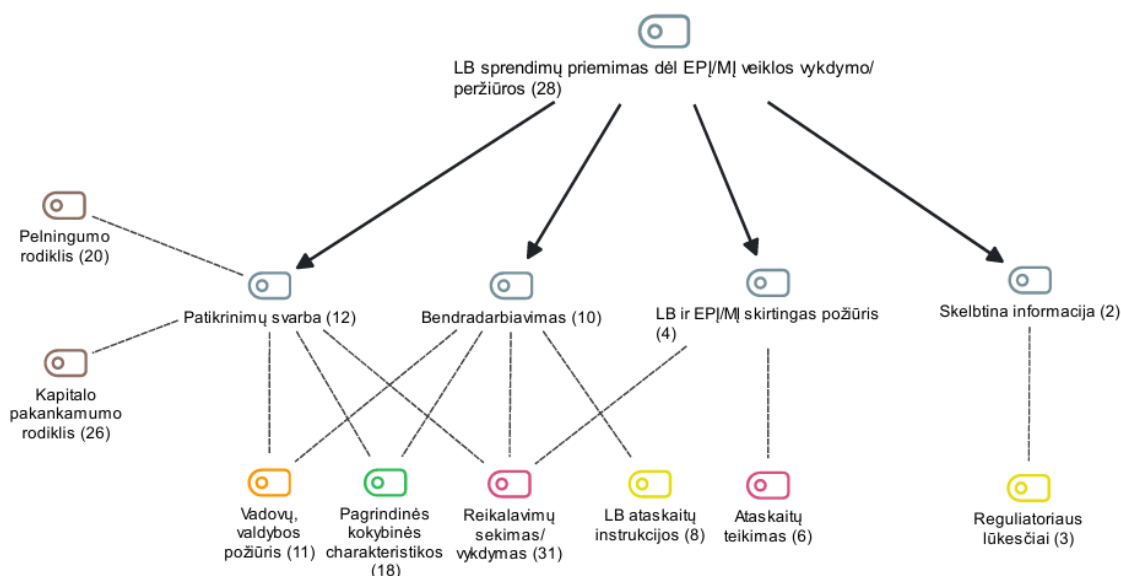
- „[...] akcininkų investicijos, kurios [...] padidindamos, tai gal tas D metodo rodiklio paskaičiavimas galbūt galėtų būti patobulintas kai kuriom papildomom eilutėm.“ (I5);
- „Dažniausiai pasitaikantis dalykas yra IT pripažinimas nematerialiu turtu. [...] Tai realiai įvertinti ar tai yra nematerialaus turto vienetas, ar tai yra sąnaudos. Realiai kapitalo pakankamumui tai neturi reikšmės, kadangi nematerialus turtas neįskaitomas. [...] Fintech ir spec. bankams galima einamųjų metų nepaskirstytą pelną t. y. ketvirtinį po auditoriaus peržiūros įskaityti į kapitalo pakankamumą.“ (I1);
- „Jei [...] kalbėtume apie vertybinius popierius turbūt vienas didžiausių skirtumų būtų, kad ar tikisi Lietuvos bankas, kad ten bus įsigijimo vertė pateikta, ar tikisi, kad [...] bus pateikta [...] tikroji vertė, jeigu finansinėse ataskaitose įmonė parodo tikrąją vertę, gal tuomet būtų visai tikslinga išskirti eilutes ir parodyti abiem metodais [...]“ (I7).

Analizė parodė, kad ataskaitos galėtų būti tobulinamos, t. y. ir skaičiavimo metodo tobulinimas (I5) ir EM008 ataskaitoje vertybinių popierių informacijos detalizavimas (I7). Taip pat audituoto einamųjų metų ketvirtinio nepaskirstyto pelno įskaitymas į kapitalo pakankamumą (I1), o IT pripažinimas nematerialiuoju turtu (I1) ar sąnaudom nėra įtakojantis veiksnys kapitalo pakankamumui.

Apibendrinant, šiame finansinių paslaugų sektoriuje EPI / MĮ įmonės dirba nepelningai, kadangi vis tik tai besivystantis sektorius (I11-EM), patirdamas dideles išlaidas, kurios padeda pritraukti investuotojus (I11-EM) ir didinti klientų bazę (I4, I5). Kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimas priklauso nuo to kaip įmonė apsirašius verslo modelį (I10), kaip apsirašius politiką (I1) apie kapitalo rodiklio skaičiavimą ir priežiūrą. Jo sekimas ir užtikrinimas, kad bus daugiau negu 1, turi būti nuolatinis bei sudaryta strategija (I5) nenumatytoms rizikoms suvaldyti, kaip pavyzdžiui jo didinimą

(I1). Analizė parodė, kad taip pat aktualūs ir kiti rodikliai: nefinansiniai (I3), apyvartos (I3), likvidumo (I5), investicijų atsiperkamumo (I5) ir kiti. Taip pat analizė parodė, jog interviu dalyvių įžvalgos ir rekomendacijos tam tikrais klausimais yra aktualios ir galėtų pasitarnauti šiam sektoriui: D metodo rodiklio skaičiavimo tobulinimas (I5) ir vertybinių popierių atvaizdavimas EM008 formoje (I7).

LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros. Lietuvos banko inspektavimai turi didelę reikšmę šio sektoriaus stebėsenai, kad jų veiklos tęstinumas būtų užtikrintas. Ekspertai ir EPI / MĮ atstovai pasidalino savo įžvalgomis apie LB inspektavimus, su kokiais iššūkiais susiduria EPI / MĮ įmonės ir pasidalino gerosiomis praktikomis, kurios taip pat turi didelę reikšmę norint užtikrinti ataskaitų kokybę.

11 pav. LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros

Aukščiau pateiktas 11 paveikslėlis iliustruoja LB sprendimų priėmimo dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo, t. y. inspektuodami EPI / MĮ įmones teikia joms rekomendacijas, įžvalgas ir tai parodo tiek patikrinimų svarbą, bendradarbiavimą tarp LB, EPI / MĮ įmonių ir kitų ekspertų, neišvengiamai atsiranda skirtingas požiūris į įstatymų interpretavimą bei LB skelbiamą informaciją reikalingą vartotojams.

Patikrinimų (planinių, neplaninių ir tikslinių) svarba yra reikšminga ir neišvengiama finansinių paslaugų sektoriaus dalyviams, tai yra EPI ir MĮ įmonėms, norint užtikrinti vidaus kontrolę ir atitiktį. Pati patikrinimų esmė yra stebėseną, vykdydamas priežiūrą LB gali užtikrinti šių įmonių skaidrumą:

- „Politikas parengti yra lengviau, o procedūras reikia pagal aplinkybes. [...] politikos lieka, o procedūros yra antra dalis politikos ir procedūros lieka neišvystytos arba neįgyvendintos ir dažniausiai reikia inspektavimo.“ (I1);
- „Patikrinimai iš esmės yra stebėseną, tai ji išskiria reikšmingas sritis, ji pateikia pastebėjimus kur yra negerai dar prieš įvykstant kažkam negero, ji stiprina vidaus kontrolę.“ (I4).

Kiekvieno patikrinimo metu vertinami skirtingi dalykai, kaip kapitalo pakankamumo rodiklio stebėseną, klientų lėšų apsauga, rizikų valdymas ir kiti. Analizė rodo, kokias sritis labiausiai tikrina LB ir kur daugiausia pasak interviu dalyvių skiria dėmesio, t. y. AML, pinigų atskyrimo ir kapitalo pakankamumo užtikrinimo vertinimas:

- „Nemažai yra klientų lėšų apsaugos inspektavimo srityje patikrinimo, dar kartais [...] valdysenos ir panašių dalykų.“ (I3);
- „[...] čia sakykime verslo sritis kur be priežiūros nieko nebus ir kuo didesnė priežiūra, tuo tas skaidrumas gali būti labiau užtikrintas. [...] Ir čia [...] veiklos srities pelningumas tiesiogiai priklauso nuo tų, sakykim klientų patikimumo [...] Todėl [...] priežiūrinė Lietuvos banko ar kitų institucijų įtaka labai tiesiogiai koleriuoja įmonių pelningumus. Labai tiesiogiai įtakoja tų investitorių, savininkų veiksmus iš esmės ir strategijas“ (I5);
- „[...] Lietuvos bankas ateina tikrinti AML [...] sritį, bei jisai paliečia žymiai daugiau ir tai apima ir kapitalo pakankamumą, ir pinigų atskirimą. Tai tikrai bankas žiūri ir randa dažnai šitus neatitikimus.“ (I10).

Patikrinimai formuoja ir pačių įmonių valdybos ir vadovybės požiūrį, kuomet randamos klaidos turi būti ištaisomos per tam tikrą laikotarpį. Kadangi šiuo metu yra viešai skelbiami planiniai patikrinimai, vis tik atsiranda poreikis turėti informaciją ir apie neplaninius patikrinimus: „Galėtų ir neplaniniai būti paskelbti, kad jie yra vykdomi“ (I4). Taip pat analizė parodė, kad vis tik pasigendama struktūrizuotos informacijos LB puslapyje: „trūksta [...] paaiškinimų ir iš įstatymo kylančių naujų [...] nutarimų [...] turi perskaityti ir iš įstatymų eina [...] nuorodos [...] trūksta struktūrizuotos sistemios informacijos“ (I10).

Taip pat analizė parodė, kad išskylantis iššūkis įstatymų skirtingas traktavimas, todėl būna, kad LB ir EPI / MĮ įmonės turi skirtingus požiūrius į tai:

- „Šis sektorius, deja nėra bankinis sektorius, [...] čia nagrinėjami klausimai kartais yra labai švieži, praktikos ir precedentų nėra, todėl ir traktavimai [...] yra pakankamai skirtingi [...]“ (I8-EM);
- „Nesupranta gal tų įstatymų [...], nesusikalba su Lietuvos banku ir interpretuoja neaiškiai tuos įstatymus“ (I10).

Todėl sekančiai aptariamas bendradarbiavimo užtikrinimas ir yra labai svarbus faktorius, kuris padeda kuo daugiau suprasti šio sektoriaus specifikas ir išvengti įstatymų skirtingo traktavimo.

LB bendradarbiavimas su EPI / MĮ įmonėmis ir be abejo kitais specialistais, kurie vykdo taip pat tam tikras paslaugas EPI / MĮ įmonėms, yra reikalingas. Analizė parodė, kad vis tik pasak interviu dalyvių yra noras turėti daugiau bendradarbiavimo, nes tame mato gerų dalykų ir tai užtikrina aiškia komunikaciją:

- „Trišaliai bendravimai [...] iš atskirų kanalų, [...] kad sueitų trys į vietą to nėra ir tas galbūt teoriškai galėtų pagerinti kokybę.“ (I1);
- „Šitam sektoriui visgi mes su reguliuotoju labai artimai bendraujam, [...] pavyzdžiui, prieš paleidžiant kažkokį naują funkcionalumą, naują paslaugą reikia ją pristatyti reguliuotojui, reikia suderinti ir reguliuotojas labai aktyviai dalyvauja šiame procese.“ (I8-EM);
- „Kas nueina į ataskaitų kokybę, kad jie tikrai nestokojo mums patarimų ir pagalbos.“ (I11-EM).

Analizė parodė, kad bendradarbiavimas tarp LB, EPI / MĮ, auditorių, atitikties ir kitų specialistų yra reikalingas ir toliau turėtų būti vystomas, atsižvelgiant į rinkos dalyvių poreikius. Tai padeda užtikrinti LB ataskaitų teisingumą ir gerinti jų kokybę, teisingai suprasti įstatymus ir juos pritaikyti įmonės veikloje. Vis tik pasitaiko, kuomet LB galbūt nevisuomet gali atsakyti į visus EPI / MĮ

įmonėms rūpimus klausimus, todėl LB nurodo kur reiktų žiūrėti įstatyme: „*Mes visada pasitikrindavom ir eidavom klausti, ar čia viskas gerai, jeigu mes darysime taip ir taip, LB kelis kartus atsakydavo ir [...] [sakydavo (autorius pastaba)] reikėtų daryt viską pagal įstatymus.*“ (I6-EM).

Apibendrinant, LB inspektavimai yra svarbūs ir neišvengiami, bet tuo pačiu skatinantys skaidrumą (I5) ir padedantys EPI / MĮ įmonėms išsiginčioti tiek vidaus kontrolės (I1, I4), tiek atitikties problemas (I3). Svarbu tik užtikrinti vienodą įstatymų supratimą (I10), bet kol kas vis dar pasitaiko skirtingų interpretavimų (I8-EM). Todėl pagal gautus rezultatus matoma, jog bendradarbiavimas (I1, I8-EM, I11-EM) įvairiais klausimais yra puiki priemonė, kuri padeda spręsti visus iškilusius klausimus. Kaip ir kitose įmonėse, komunikacijoje atsiranda taip pat iššūkių (I6-EM), tačiau dedant pastangas jas galima lengvai išspręsti.

4.3. Diskusija

Šioje darbo dalyje pateikiami atlikto kokybinio tyrimo duomenų analizės rezultatai ir palyginami su teorinėje dalyje tyrėjų nuomonėmis. Lyginamoji analizė atliekama remiantis konceptualaus modelio sudedamosiomis dalimis.

EPI / MĮ reglamentavimas. Atlikta analizė patvirtina autorių mintis, jog įmonės turi turėti aiškiai apibrėžtą valdymo struktūrą (Kijkasiwat et al., 2022; Caluwe et al., 2024; Komath et al., 2023), į kurią įeina valdybos nariai, o jų kompetencijos (Boardi et al., 2023; Uyar et al., 2022; Prescott & Sparger, 2025) yra svarbios užtikrinti tinkamą valdymo procesą, atitiktį ir vidaus kontrolę. Tačiau analizė tuo pačiu ir papildo teorinę dalį, jog svarbios yra ir vadovų, ir darbuotojų kompetencijos ir išskiria vieną iš iššūkių, t. y. kompetentingų specialistų trūkumą rinkoje, kadangi tiek neparuošiama jų, kiek yra rinkos dalyvių. Kalbant apie verslo procesų supratimą analizė parodo kompetencijų trūkumą siejant su IT žinių nepakankamumu ir procesų pilnu supratimu, ko teorinėje dalyje autoriai nemini.

EPI / MĮ valdymas. Atliktos analizės rezultatai apie vadovų / valdybos užduotis, jų susirinkimų svarbą, specialistų įsitraukimą taip patvirtina teorinėje dalyje autorių nuomonės, jog valdymo sistemos viena pagrindinių sudedamųjų dalių tai santykiai tarp valdybos, vadovybės, suinteresuotųjų šalių ir darbuotojų (Kijkasiwat et al., 2022; Caluwe et al., 2024; Komath et al., 2023), o pačią valdymo sistemą apibrėžia kaip valdymo organus ir darbuotojus, jų kompetencijas ir žinias apie procesus (Kijkasiwat et al., 2022; Caluwe et al., 2024; Komath et al., 2023; Ispas et al., 2025) bei pabrėžia jog darbuotojų įsitraukimas padeda kurti atvirą ir skaidrią organizacinę kultūrą. Nors autoriai pabrėžia išorės auditorių ataskaitas su jais pateiktais audito dalykais (Pham et al., 2022; Elsayed & Elshandidy, 2021) ir pačių auditorių kvalifikaciją (Dee et al., 2025; Liu & Huang, 2020), kuri turi įtakos vidaus kontrolės užtikrinimui, tačiau analizėje daugiau akcentuojama vidaus audito, valdybos, vadovybės ir darbuotojų kompetencijos ir įsitraukimas į įmonės veiklą. Atlikta analizė parodė, jog valdyme svarbus yra vadovų / valdybos požiūris ir lūkesčiai. Kadangi teorinėje dalyje autoriai užsimena tik apie vadovybės, valdybos ir darbuotojų santykius, tačiau atlikta analizė parodo, jog valdybos organų požiūris į vidaus kontrolę, atitiktį ir kitus dalykus įtakoja ir pačių darbuotojų požiūrį į tai. Teorinėje dalyje yra daugiau vis tik kalbama plačiai apie tai, jog atitikties valdymas gerina valdymo kokybę (Cao et al., 2026), o įmonių valdymas ir vidaus kontrolės sistema glaudžiai susiję (Musah et al., 2022; Cooray et al., 2020; Giannopoulos et al., 2025), nevertindami valdybos įtakos darbuotojų požiūriui apie tai. Taip pat valdybos / vadovybės lūkestis yra plačiai autorių minimas teorinėje dalyje, kaip

tikslų įgyvendinimas (Komath et al., 2023; Abudu & Salman, 2025), o atlikta analizė išskyrė ir detalizavo du pagrindinius – tai licencijų klausimas ir kaštų valdymas.

Atitikties užtikrinimas. Teorinėje dalyje autorių nuomonės apie atitiktį yra labiau orientuotos į reikalavimų sekimą ir jų vykdymą (Teichmann et al., 2023; Walker & McGrath, 2023), konsultavimą, ataskaitų teikimą valdybai ir vadovybei (Aloulou & Alshohail, 2026; Haelterman, 2022) ir rizikos vertinimo aspektus (Haelterman, 2022), tuo tarpu analizės rezultatai patvirtina šias atitikties užtikrinimo funkcijas. Analizė papildė autorius tam tikromis funkcijomis: protokolų priežiūra, komunikavimu. Rizikos vertinimo aspektai analizėje atvaizduodami prie įstatymo laikymosi ir kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūros. Analizėje gautos papildomos kapitalo pakankamumo rodiklio ir klientų lėšų priežiūros funkcijos, kurios nėra paminėtos autorių, yra priskiriamos finansinių paslaugų sektoriui. Taip pat analizės metu pastebima funkcija – interesų konfliktų valdymas ir ji papildė autorius, kadangi jie apie tai nebuvo užsiminę. Visos šios funkcijos pasak analizės siejamos tiek su finansinių ataskaitų kokybe, tiek su veiklos rodiklių užtikrinimu.

Vidaus kontrolės elementai. Analizė patvirtina tyrėjų nuomones, jog vidaus kontrolės sistema užtikrina finansinių ataskaitų kokybę (Wang et al., 2021; Wang & Liang, 2025; Dao et al., 2024), ataskaitų teikimo patikimumą (Biehl et al., 2024) ir teisingumą. Autoriai neišskiria kurie būtent COSO elementai daro tiesioginę įtaką finansinėms ataskaitoms, bet pabrėžia, jog vidaus kontrolės struktūra su tinkamais komponentais gali pagerinti finansinių ataskaitų patikimumą (Nguyen et al., 2023), todėl analizė papildė autorių mintis. Analizės gauti rezultatai parodė, kad vis tik elementų visuma lemia finansinių ataskaitų teisingumą, pateikimą, tikslumą, nors analizėje pasitaikė ir pavienių nuomonių apie skirtingus elementus. Vertinant veiklos rodiklius autoriai išskiria vienus elementus ir jų įtaką rodikliams, analizės rezultatai rodo skirtingas nuomones:

- kredito riziką autoriaus (Trung, 2021) nuomone neigiamai įtakoja kontrolės aplinka;
- rizikos vertinimą autoriai (Koutoupis & Malisiovas, 2021) išskiria kaip mažiausiai ryškų aspektą, o analizė parodė kad vis tik tai pagrindinis elementas įtakojantis rodiklius;
- kontrolės veiklos elementas pasak autoriaus (Hamed, 2023) gali mažinti pelningumą, turto grąžą ir padidinti administracines išlaidas, apie tai analizės rezultatuose nepastebima;
- analizės rezultatai rodo stebėsenos elemento svarbą rodiklių užtikrinimui;
- pasak autorių (Koutoupis & Malisiovas, 2021), visi vidaus kontrolės elementai, išskyrus rizikos vertinimą, turi įtakos pelningumui;
- taip pat autoriai (Koutoupis & Malisiovas, 2021) išskiria kontrolės veiklą ir informaciją ir komunikaciją, kurie daro neigiamą įtaką kapitalo pakankamumo rodikliui.

Todėl vertinant rodiklius yra skirtingos ir vieną kitą papildančios nuomonės.

Finansinių ataskaitų kokybinės užtikrinimo charakteristikos. Analizė patvirtina autorių nuomonę, jog vidaus kontrolės elementai daro įtaką finansinių ataskaitų kokybei (Wang et al., 2021; Wang & Liang, 2025; Dao et al., 2024), kuri užtikrinama pagrindinėmis ir papildomomis finansinių ataskaitų kokybinėmis charakteristikomis (Pham et al., 2023). Autoriai išskiria vieną iš papildomų kokybinių charakteristikų – tai savalaikiškumas (Alexeyeva, 2024), kuri yra svarbi informacijos aktualumui (Jana & Schmidt, 2025) ir analizė papildė jog tai ko gero yra problematika Lietuvos bankui. Vis tik autoriai neanalizavo šių charakteristikų įtakos rodikliams, todėl analizės rezultatai papildė jų nuomones, jog kokybinės charakteristikos tiesiogiai įtakoja finansines ataskaitas ir atitinkamai rodiklius, o papildančios kokybinės charakteristikos, kaip finansinių ataskaitų

savalaikiškumas ir patikimumas turi įtakos ir rodikliams, suprantamumas susijęs su kapitalo pakankamumu, o palyginamumo charakteristika yra svarbi stebėti rodiklius.

Veiklos rodiklių patikimumo užtikrinimas. Analizė pagrindžia autorių (Ge et al., 2025; Alkhazali et al. (2024) nuomonę, jog egzistuoja ryšys tarp kapitalo pakankamumo rodiklio ir pelningumo rodiklio, užtikrinant atitiktį. Pasak autorių (Bouteska et al., 2023), kapitalo pakankamumo rodiklio aukšti reikalavimai įtakoja prastesnius veiklos rezultatus, o analizė papildoma vertindama per kapitalo didinimo iššūkį, kuomet išnaudojamas kapitalas įmonės veikloje ir reik papildomų didinimų, norint užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą. Vis tik analizė atskleidė daugiau iššūkių, kurių teorijoje autoriai nenagrinėjo, tai kapitalo rodiklio metodo pasirinkimas, einamųjų metų nepaskirstyto pelno užskaitymas, nematerialaus turto apskaita. Šie visi iššūkiai vienaip ar kitaip susiję su rodiklių užtikrinimu, skaičiavimu, vykdymu ir stebėsena. Taip pat analizė atskleidė papildomų rodiklių (tokių kaip apyvartos, nefinansinių rodiklių ir kitų) svarbą ir poreikį.

LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros. Analizė atskleidė patikrinimų svarbą, o pasak autorių (Haelterman, 2022; Yamen et al., 2023) nuomone priežiūros institucijos spaudimas yra vienas iš iššūkių užtikrinti atitiktį. Teorinėje dalyje apibrėžiamas LB kaip reguliatoriaus tikslas, t. y. finansinių paslaugų sektoriaus dalyviai privalo teikti atsakingai finansines ataskaitas, jog neklaidintų vartotojų. Analizė taip pat atskleidė patikrinimų svarbą ir skelbtiną informaciją patvirtindama teorinėje dalyje autoriaus (Piper, 2025) mintis, bet tuo pačiu išskyrė bendradarbiavimo ir skirtingo požiūrio į įstatymus svarbą. Analizė papildoma teorinę dalį, būtent išskeldama problematiką, jog skirtingas įstatymų traktavimas neprisideda prie ataskaitų kokybės, o bendraudami tarpusavyje gali tai užtikrinti.

Apibendrinant galima teigti, jog vidaus kontrolės sistemos elementų ir atitikties funkcijų visuma padeda užtikrinti finansinių ataskaitų ir LB ataskaitų kokybę bei rodiklių patikimumą. EPI / MĮ įmonėms svarbu atsižvelgti į finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas, kurios užtikrina rodiklių patikimumą, tikslumą ir teisingumą. Svarbu rodiklius stebėti, turėti atitinkamas dokumentuotas politikas, vertinti rizikas, turėti atsakingus darbuotojus, kurie taip pat gebės pildyti LB ataskaitas ir užtikrinti jų teisingumą. Vis tik LB patikrinimų metu nors ir randami vidaus kontrolės pažeidimai, atitikties užtikrinimo trūkumai, EPI / MĮ įmonėms svarbu atsižvelgti į LB rekomendacijas dėl jų tobulinimo ir palaikyti glaudų bendradarbiavimą su LB. Taip pat svarbu atsižvelgti į ekspertų įžvalgas ir rekomendacijas, kurias gali prisitaikyti EPI / MĮ įmonės, tuo pačiu EPI / MĮ patiriamus iššūkius, kurie labiau atskleidžia šio finansinių paslaugų sektoriaus kylančias praktines problemas ir su LB ar kitų institucijų pagalba jas spręsti.

Išvados

1. Atlikus EPI / MĮ reglamentavimo pasikeitimų ir mokslinės literatūros analizę, išryškėjo tokios problematikos, kaip:
 - a) 2026 m. sausio 1 d. įsigaliojus LB nutarimams EPI ir MĮ įmonėms privalu turėti aiškiai dokumentuotą valdymo struktūrą, kurioje būtų aprašytos asmenų pasiskirstymo funkcijos, t. y. kas atsakingas už valdymą, kas už priežiūrą;
 - b) LB inspektuodamas EPI / MĮ įmones, pagrinde vertina vidaus kontrolę ir atitiktį, dėl kurių nevykdymo gaunamos baudos arba įspėjimai. Atlikdamas patikrinimus LB vertina kaip vykdomas kapitalo pakankamumo rodiklis, AML ir kitos sritys.

Norint išvengti baudų, įmonės turi turėti veiksmingas vidaus kontrolės ir atitikties sistemas, kurios gali užtikrinti veiklos efektyvumą ir veiksmingumą bei gerinti finansinių ataskaitų kokybę;

2. Atliktos teorinės analizės pagalba sudarytas konceptualus modelis, skirtas išanalizuoti kokias ir kaip vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo sistemas naudoja EPI ir MĮ, norint užtikrinti teikiamų LB ataskaitų kokybę ir veiklos rodiklių patikimumą:
 - a) reglamentavimo pokyčiai įnešė tam tikrų iššūkių EPI / MĮ valdymo pertvarkyme, todėl norima suprasti kaip įmonių valdymas pasikeitė iš esmės;
 - b) valdymo sąsaja su vidaus kontrole yra neišvengiama, todėl vidaus kontrolės sistemos elementai leidžia suprasti jų svarbą ir integravimą į įmonės veiklą, jog būtų gerinamos tiek finansinių ataskaitų, tiek LB ataskaitų kokybė ir rodiklių patikimumas. Suprasdami kurie elementai daro didžiausią įtaką ataskaitų kokybei ir rodikliams, galima bus išskirti elementus, kuriuos galės prisitaikyti EPI / MĮ savo veikloje;
 - c) taip pat valdymas formuoja požiūrį į atitiktį, todėl įstatymų laikymasis ir rizikų valdymas prisideda prie finansinių ir LB ataskaitų kokybės bei padeda išvengti baudų ir nusižengimų. Įmonės susiduria su atitikties iššūkiais – vidiniais (atitikties strategijos įgyvendinimas, nepakankami ištekliai atitikčiai užtikrinti, ataskaitos ir kiti) ir išoriniais (priežiūros institucijos spaudimas, nuolat besikeičianti reguliavimo ir teisinė aplinka ir kiti), todėl įsivertinus atitikties užtikrinimo funkcijas ir keliamus iššūkius, galima parodyti į ką reikia atkreipti dėmesį EPI / MĮ įmonėms;
 - d) žinomos finansinių ataskaitų kokybinės charakteristikos gali ne tik užtikrinti jų kokybę, bet gali būti užtikrinami ir rodikliai. Kapitalo pakankamumo ir pelningumo rodikliai yra svarbiausi analizuojant šių charakteristikų poveikį jiems, bet taip pat gali būti ir kiti;
 - e) įvertindami LB inspektavimų svarbą, kokią reikšmę daro EPI / MĮ veiklai įvardinamos rekomendacijos, analizuojami iššūkiai su kuriais susiduria EPI / MĮ veiklos.
3. Įvertinus temos problematiką ir išanalizavus mokslinę literatūrą, buvo parengta tyrimo metodologija:
 - a) pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, kadangi norima giliau ištirti problematiką, kodėl vis tik EPI / MĮ įmonės neįgyvendina pilnai vidaus kontrolės ir atitikties užtikrinimo ir atitinkamai gauna baudas arba įspėjimus iš LB. Todėl nuspręsta atlikti pusiau struktūrizuotą interviu su ekspertais ir EPI / MĮ atstovais. Remiantis konceptualiu modeliu buvo sudaryti 2 atskiri klausimynai tiek ekspertams, tiek EPI / MĮ įmonių atstovams išlaikant konceptualaus modelio sudedamąsias dalis;
 - b) tyrime taikyta tikslinė atranka ir papildyta sniego gniūžtės principu, o apimties dydį sudarė 11 respondentų (7 ekspertai ir 4 EPI / MĮ įmonių atstovai). Tyrimo vykdymo laikotarpis buvo

nuo 2026-03-13 iki 2026-04-24, kurio metu EPI / MĮ įmonėms buvo siunčiami pakvietimai el.paštu, taip pat ir audito paslaugas teikiančioms įmonėms, priežiūros institucijai ir kitoms įmonėms, papildant sniego gniūžtės principu. Suderinus respondentams tinkamą laiką, buvo vykdomi interviu tiek gyvai, tiek nuotoliniu būdu. Interviu pradžioje respondentai supažindinti su tema, tikslu, sutikimo forma ir toliau apklausiant respondentus pagal atitinkamus klausimynus. Atliekant interviu ir po jo, užtikrinamas respondentų konfidencialumas ir vengiamas interesų konfliktas.

4. Gauti duomenys analizuojami pasitelkiant MAXQDA programą ir atliekama turinio analizė, pasirenkant mišrųjį požiūrį, kuomet dalis subkodų suformuota teoriniu pagrindu ir dalis pagal interviu išsakytus iššūkius ir problematikas. Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė tam tikrų įžvalgų iš EPI / MĮ atstovų ir ekspertų:
 - a) naujausi reglamentavimo pokyčiai finansų paslaugų sektoriuje sustiprina vidaus kontrolę ir atitikties užtikrinimą bei tuo pačiu pabrėžia valdymo organų pareigų atskyrimo svarbumą ir jų kompetencijas, o iš to išplaukia vienas iš iššūkių, jog šiame finansų sektoriuje trūksta specialistų;
 - b) atskleisti valdyme svarbūs yra vadovų ir valdybos narių požiūris ir lūkesčiai, o nuo to priklauso ir koks požiūris susiformuos pačių darbuotojų į vidaus kontrolę, atitiktį ir kitus dalykus, kuriuos reik užtikrinti norint sklandžiai vykdyti veiklą ir išvengti rizikų;
 - c) išryškėjo pagrindinės atitikties specialisto funkcijos: reikalavimų sekimas / vykdymas, darbuotojų konsultavimas, ataskaitų teikimas valdybai. Atskleistos ir kitos egzistuojančios funkcijos (kapitalo pakankamumo rodiklio ir klientų lėšų priežiūros funkcijos, interesų konfliktų valdymas), kurių užtikrinimas pagerina finansinių ataskaitų ir veiklos rodiklių kokybę;
 - d) analizė parodė, jog COSO sistemos 5 elementų junginys užtikrina finansinių ataskaitų kokybę, o tuo tarpu veiklos rodikliams išskiriami rizikos vertinimo ir stebėsenos elementai, kadangi įsivertinus rizikas užtikrinamas rodiklių valdymas ir stebėsenos komponentas padeda užtikrinti jų pasikeitimus;
 - e) rezultatai parodė, kad pagrindinės kokybinės charakteristikos užtikrina finansinių ataskaitų kokybę ir rodiklius, o papildomos kokybinės charakteristikos yra neatsiejama norint užtikrinti finansinių ataskaitų kokybę, o kalbant apie rodiklius yra vertinami skirtingai;
 - f) išryškėjo kapitalo didinimo svarba, kuomet nuosavas kapitalas tampa mažesnis už privalomą kapitalo poreikį. Analizės rezultatai atskleidė daugiau iššūkių, tokių kaip kapitalo rodiklio metodo pasirinkimas, einamųjų metų nepaskirstyto pelno užskaitymas, nematerialaus turto apskaita, kaštai ir investuotojų įsitraukimas. Norint užtikrinti rodiklius (kapitalo pakankamumo, pelningumo ir kitus), EPI / MĮ įmonės turi įsivertinti šiuos iššūkius ir pritaikyti savo veikloje. Atskleisti ir kiti svarbūs rodikliai: apyvartos, nefinansiniai rodikliai ir kiti;
 - g) rezultatai atskleidė patikrinimų svarbą, kurių iki šiol autoriai nenagrinėjo. Išskirtas bendradarbiavimo ir skirtingo įstatymo interpretavimo aspektas, kurie kartu labai sąvaidauja ir užtikrina, jog ataskaitų kokybė ir rodiklių užtikrinimas būtų įgyvendintas.

Rekomendacijos

Lietuvos bankui: atsižvelgus į analizės rezultatus, rekomenduojama bankui užtikrinti ir didinti bendradarbiavimą su EPI / MĮ įmonėmis, auditoriais, atitikties ir kitais specialistais, kadangi matomas poreikis ir jis gali būti augantis. To pasekoje, bus švelninamas įstatymų skirtingas interpretavimas, o

tam taip pat pasitarnautų LB puslapio tobulinimas, papildantis tam tikrų įstatymų supratimo pavyzdžiais.

EPI / MĮ įmonėms: analizės rezultatai rodo apie valdymo, vidaus kontrolės, atitikties, pagrindinių ir papildomų kokybinių charakteristikų ir rodiklių sąsajas, tuo pačiu ir LB inspektavimų, bendradarbiavimo dalį. Rekomenduojama atsižvelgti į visus pastebėjimus apie atitikties funkcijų ir vidaus kontrolės elementų naudą ataskaitoms ir rodikliams. Atkreipiamas dėmesys, jos visų COSO sistemos 5 elementų įgyvendinimas padeda užtikrinti finansinių, tuo pačiu ir LB ataskaitų kokybę. Atsivergiant į analizės rezultatus, rekomenduojama įsivertinti rizikas, veikiančias rodiklius, ir užtikrinti rodiklių stebėseną, kadangi šie du pagrindiniai elementai tiesiogiai įtakoja rodiklių užtikrinimą ir patikimumą.

Modelio tobulinimui: analizė parodė, kad daugybė iššūkių egzistuoja finansinių paslaugų sektoriuje, ypatingas dėmesys skiriamas kompetencijos užtikrinimui vertinant įstatymus, tačiau su tuo pasireiškiantis reiškinys yra specialistų trūkumas. Dauguma interviu dalyvavusių kalbėjo apie AML, klientų lėšų apsaugos užtikrinimus, kurie yra specifinė finansinių paslaugų sektoriaus dalis. Konceptualus modelis neapėmė kompetencijų analizės, todėl ateities tyrimai gali būti siejami su gilesne kompetencijų analize. Dėl AML ir klientų lėšų apsaugos užtikrinimo, ateities tyrimai gali būti siejami su gilesne jų svarba EPI / MĮ įmonėse, siejant su vidaus kontrole ir atitikties užtikrinimu, taip pat papildant tyrimą vienu iš rodikliu – apyvartomis. Ateities tyrimuose galima būtų analizuoti su AML susijusią LB ataskaitą EM0010 (Pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrai skirtos ataskaitos) ir kitą LB ataskaitą P0607/S0607 (Mokėjimų ir sukčiavimų atliekant mokėjimus išsamios / sumažintos statistinės ataskaitos forma), kuri susijusi su operacijomis, todėl būtų nagrinėjamos apyvartos.

Tyrimo ribotumai ir rekomendacijos tolesniems tyrimams atlikti: tyrimą sudarė maža respondentų imtis ir ribotas laiko tarpas, kuris buvo atliktas ekspertų ir EPI / MĮ įmonių užimčiausiu laikotarpiu metuose. Ateities tyrimams siūloma įtraukti daugiau EPI / MĮ atstovų ir banko sektorių, kurio praktiniai patarimai galėtų pasitarnauti EPI / MĮ įmonėms. Siūloma palikti kokybinio tyrimo metodą, kadangi jis suteikia gilesnį supratimą apie vidaus kontrolę ir atitikties užtikrinimą, ir jų įtaką ataskaitų kokybei, rodikliams, AML, klientų lėšų apsaugai ir kitiems elementams. Taip pat siūloma tyrimo laikotarpį šiek tiek ankstinti ir atlikti sausio – vasario mėnesiais. Svarbu atsižvelgti į tolimesnius reglamentavimų pasikeitimus, kurie taip pat gali įtakoti tyrimo eigą.

Literatūros sąrašas

1. Ab Ghani, N. L., Mohd Ariffin, N., & Abdul Rahman, A. R. (2024). The extent of mandatory and voluntary Shariah compliance disclosure: evidence from Malaysian Islamic financial institutions. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 15(3), 443–465. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1108/JIABR-10-2021-0282>
2. Abudu, D., & Salman, S. A. (2025). Corporate governance and shareholders' value: The mediating role of internal audit performance – empirical evidence from listed companies in Ghana. *Journal of Risk and Financial Management*, 18(9), 499, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/jrfm18090499>
3. Alexeyeva, I. (2024). Does board composition impact the timeliness of financial reporting? Evidence from Swedish privately held companies. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 54, Article 100597, 9. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100597>
4. Alkhazali, O., Helmi, M. H., Mirzaei, A., & Saad, M. (2024). The impact of capital on bank profitability during the COVID-19 pandemic. *Global Finance Journal*, 62, Article 100994, 14. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2024.100994>
5. Aloulou, W. J., & Alshohail, N. F. (2026). From control to value: how governance, risk management and compliance improve operational efficiency and company reputation in Saudi technology-driven firms. *Risks*, 14(1). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/risks14010019>
6. Anguren, R., Jiménez, G., & Peydró, J.-L. (2024). Bank capital requirements and risk-taking: Evidence from basel III. *Journal of Financial Stability*, 74, Article 101292, 10. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2024.101292>
7. Ahmed, S. K. (2024). How to choose a sampling technique and determine sample size for research: A simplified guide for researchers. *Oral Oncology Reports*, 12, 100662. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.oor.2024.100662>
8. Baldacchino, A., Grima, S., & Sood, K. (2024). The principle of proportionality: Unraveling the practical application of proportionality in the EU Regulations and the solvency II Directive for insurance undertakings. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(6), 233. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/jrfm17060233>
9. Bantleon, U., d'Arcy, A., Eulerich, M., Huckle, A., Pedell, B., & Ratzinger-Sakel, N. V. S. (2020). Coordination challenges in implementing the three lines of defense model. *International Journal of Auditing*, 25(1), 59–74, 61. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/ijau.12201>
10. Biehl, H., Bleibtreu, C., & Stefani, U. (2024). The real effects of financial reporting: Evidence and suggestions for future research. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 54, Article 100594, 2-9. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2023.100594>
11. Boadi, L. A., Isshaq, Z. & Idun, A. A. -A. (2023). Board expertise and the relationship between bank risk governance and performance. *Cogent Business & Management*, 10(3), 11. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2283233>
12. Bognár, F., Szentes, B., & Benedek, P. (2023). Compliance risk assessment in the banking sector: application of a novel pairwise comparison-based PRISM method. *Complexity*, 2023, Article ID 9165815. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1155/2023/9165815>

13. Bouteska, A., Büyükoğlu, B., & Ekşi, I. H. (2023). How effective are banking regulations on banking performance and risk? Evidence from selected European countries. *Finance Research Letters*, 53, Article 103604. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103604>
14. Caluwe, L., Wilkin, C. L., De Haes, S., & Huygh, T. (2024). Board roles required for IT governance to become an integral component of corporate governance. *International Journal of Accounting Information Systems*, 54, Article 100694, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2024.100694>
15. Cao, W., Shan, Y. G., & Yang, J. W. (2026). Asymmetric impact of compliance management reform on opportunistic insider trading: Evidence from Chinese state-owned enterprises. *Emerging Markets Review*, 72, Article 101438, 21. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2026.101438>
16. Castro, F., Leonori, L., & Giorgio, S. (2025). A comprehensive review of literature on compliance function post-Basel III. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 17. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1108/JFRC-04-2025-0093>
17. Chan, K. C., Chen, Y., & Liu, B. (2020). The Linear and Non-Linear Effects of Internal Control and Its Five Components on Corporate Innovation: Evidence from Chinese Firms Using the COSO Framework. *European Accounting Review*, 30(4), 733–765, 735. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/09638180.2020.1776626>
18. Chen, H., Wang, S., Yang, D., & Zhou, N. (2025). COSO-based internal control and comprehensive enterprise risk management: institutional background and research evidence from China. *Encyclopedia (Basel, Switzerland)*, 5(3). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia5030106>
19. Chen, H., Yang, D., Zhang, J. H., & Zhou, H. (2020). Internal controls, risk management, and cash holdings. *Journal of Corporate Finance*, 64, Article 101695, 17. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2020.101695>
20. Chen, Q., & Chen, Z. (2024). Mandatory internal control audit and corporate financialization. *Finance Research Letters*, 62, Article 105085, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.FRL.2024.105085>
21. Chen, R. (2025). The impact of corporate legal governance on financing efficiency: An empirical analysis based on corporate governance structure and legal risk. *Finance Research Letters*, 86, Article 108501, 6. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.108501>
22. Cooray, T., Nuwan Gunarathne, A. D., & Senaratne, S. (2020). Does corporate governance affect the quality of integrated reporting? *Sustainability*, 12(10), 4262, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/su12104262>
23. Couaillier, C., Reghezza, A., Rodriguez d'Acari, C., & Scopelliti, A. (2025). How to release capital requirements in an economic downturn? Evidence from euro area credit register. *Journal of Financial Intermediation*, 63, Article 101148, 20. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jfi.2025.101148>
24. Dao, M., Pham, T., & Xu, H. (2023). Internal governance and internal control material weaknesses. *Corporate Governance: An International Review*, 32(3), 474-499, 476. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/corg.12548>
25. Dao, V. T. T., Van, T. H., & Ha V. T. T. (2024). The influence of factors in the internal control system on financial reporting quality at administrative and public service units in Vietnam.

- Journal of Finance – Marketing Research*, 15(05), 83. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.52932/jfm.v15i5.571>
26. de Souza, M. C. S., & de Souza, R. S. (2024). Law enforcement, social demands and reputation risks as drivers of compliance functions: a comparative analysis of the largest banks' disclosures in the UK and Brazil. *Crime Law Soc Change* 81, 255–280. Prieiga per internetą: <https://doi-org.ezproxy.ktu.edu/10.1007/s10611-023-10116-8>
 27. Dee, C. C., Luo, B., Wang, E., & Zhang, J. (2025). Critical audit matters and internal control quality: The disciplining role of CAM reporting. *Journal of Accounting and Economics*, Article 101834, 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.JACCECO.2025.101834>
 28. Dempere, J., Udjo, E., & Mattos, P. (2024). The entrepreneurial impact of the european directive on corporate sustainability due diligence. *Administrative Sciences*, 14(10). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/admsci14100266>
 29. Dursun-de Neef, H. Ö., Schandlbauer, A., & Wittig, C. (2023). Countercyclical capital buffers and credit supply: Evidence from the COVID-19 crisis. *Journal of Banking & Finance*, 154, Article 106930, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2023.106930>
 30. Elsayed, M., & Elshandidy, T. (2021). Internal control effectiveness, textual risk disclosure, and their usefulness: U.S. evidence. *Advances in Accounting*, 53, Article 100531, 5. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2021.100531>
 31. Erdawati, L., Hamidah, Ahmad, G. N., Sunaryo, D., & Febrianto, H. G. (2025). Rural bank resilience and performance: A study of governance, risk management and compliance. *Risk Governance & Control: Financial Markets & Institutions*, 15(3). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.22495/rgcv15i3sip3>
 32. Eulerich, M., Huang, Q., Pawlowski, J., & Vasarhelyi, M. A. (2025). Using process mining as an assurance tool in the three-lines-model. *International Journal of Accounting Information Systems*, 56, Article 100731. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2025.100731>
 33. Ge, W., Yang, X., Yang, X., Pan, X., & Ran, Q. (2025). How does Fintech drive corporate climate information risk disclosure? New evidence from China's A-share listed companies. *International Review of Financial Analysis*, 103, Article 104210, 5. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.IRFA.2025.104210>
 34. Giannopoulos, V., Lymperopoulos, A., Kariofyllas, S., & Kariofyllas, C. (2025). Determinants of internal control system effectiveness: evidence from Greek listed companies. *Risks*, 13(11), 29. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/risks13110219>
 35. I. Graham, L. (2015). Internal Control Audit and Compliance : Documentation and Testing under the New COSO Framework. *John Wiley & Sons*, 18-21. Prieiga per internetą: <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ktu.edu/lib/ktu-ebooks/reader.action?docID=1895885&c=RVBVQg>
 36. Gyamerah, S. A., Laar, G., & Asare C. (2024). Evaluating the impact of internal control systems on corporate performance of Ghanaian banks: The moderating role of information technology. *Scientific African*, 26, Article e02476, 9-12. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2024.e02476>
 37. Gyimah, P., & Owusu-Afriyie, R. (2025). Bank sustainability: Do corporate governance and internal audit quality matter? *World Development Sustainability*, 6, Article 100222, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.wds.2025.100222>

38. Haelterman, H. (2022). Breaking silos of legal and regulatory risks to outperform traditional compliance approaches. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 28(1), 19–36. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10610-020-09468-x>
39. Hamed, R. (2023). The Role of Internal Control Systems in Ensuring Financial Performance Sustainability. *Sustainability*, 15(13), 1–6. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/su151310206>
40. Hasan, M. M. (2025). Private lenders and borrowers' internal control-related private information. *Advances in Accounting*, 68, Article 100808, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.ADIAC.2025.100808>
41. He, M., Song, G., & Chen, Q. (2023). Fintech adoption, internal control quality and bank risk taking: Evidence from Chinese listed banks. *Finance Research Letters*, 57, Article 104235, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.FRL.2023.104235>
42. Hoai, T. T., & Nguyen, N. P. (2022). Internal control systems and performance of emerging market firms: the moderating roles of leadership consistency and quality. *SAGE open*, 12(3), 4. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/21582440221123509>
43. Holter Antonsen, H., & Madsen, D. Ø. (2021). Developing a maturity model for the compliance function of investment firms: A preliminary case study from norway. *Administrative Sciences*, 11(4). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/admsci11040109>
44. Horobets, N., Reznik, O., Maliyk, V., Vyhivskiy, I., & Bobrishova, L. (2025). Artificial intelligence technologies in banking: challenges and opportunities for anti-money laundering in the context of EU regulatory initiatives. *Journal of Money Laundering Control*, 28(4–5), 593–608. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2025-0041>
45. Ispas, L., Mironeasa, C., & Silvestri, A. (2025). A Study on the Emergence and Resilience of Integrated Management Systems in Organizations with an Industrial Profile in Romania. *Sustainability*, 17(6), 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/su17062401>
46. Jana, S., & Schmidt, M. (2025). Level 3 fair values for financial instruments: relevance or reliability? Evidence from a conjoint analysis. *Accounting and Business Research*, 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/00014788.2025.2488925>
47. Johri, A. (2025). Impact of artificial intelligence on the performance and quality of accounting information systems and accuracy of financial data reporting. *Accounting forum*, 49(5), 16. Prieiga per internetą: <https://doi.org.ezproxy.ktu.edu/10.1080/01559982.2025.2451004>
48. Kabuye, F., Alinda, K., Bugambiro, N., Kezaabu, S., & Ntim, C. G. (2021). Intellectual capital, isomorphic forces and internal controls over financial reporting in Ugandan microfinance institutions. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1944960>
49. Keller, A., & Kokkinis, A. (2022). The senior managers and certification regime in financial firms: an organisational culture analysis. *The Journal of Corporate Law Studies*, 22(1), 299–334. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/14735970.2022.2054165>
50. Kijkasiwat, P., Hussain, A., & Mumtaz, A. (2022). Corporate Governance, Firm Performance and Financial Leverage across Developed and Emerging Economies. *Risk*, 10(10), 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/risks10100185>
51. Kim, Q. T. N. (2022). The Effect of Agency Problem and Internal Control on Credit Risk at Commercial Banks in Vietnam. *International Journal of Asian Business and Information*

- Management*, 13(1), 4. Prieiga per internetą: [https://doi-org.ezproxy.ktu.edu/10.4018/IJABIM.305114](https://doi.org.ezproxy.ktu.edu/10.4018/IJABIM.305114)
52. Klein, P. -O., & Turk-Ariss, R. (2022). Bank capital and economic activity. *Journal of Financial Stability*, 62, Article 101068, 7. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2022.101068>
 53. Koeswayo, P. S., Haryanto, H., & Handoyo S. (2024). The impact of corporate governance, internal control and corporatereputation on employee engagement: a moderating role of leadership style. *Cogent Business & Management*, 11(1), 23. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2296698>
 54. Komath, M. A. C., Doğan, M., & Sayilir, Ö. (2023). Impact of corporate governance and related controversies on the market value of banks. *Research in International Business and Finance*, 65, Article 101985, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2023.101985>
 55. Koutoupis, A. G., & Malisiovas, T. (2021). The effects of the internal control system on the risk, profitability, and compliance of the U.S. banking sector: A quantitative approach. *International Journal of Finance & Economics*, 28(2), 12-13. Prieiga per internetą: <https://doi-org.ezproxy.ktu.edu/10.1002/ijfe.2498>
 56. Kuiper, M. E. (2025). There Is No Quick Fix: Compliance Officers' Views on Organizational Behavioral Change. *Journal of Business Ethics*. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10551-025-06183-7>
 57. Latilo, A., Uzougbo, N. S., Ugwu, M. C., & Oduro, P. (2024). Strategies for corporate compliance and litigation avoidance in multinational enterprises. *World Journal of advanced Science and Technology*, 06(01), 073-087. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.53346/wjast.2024.6.1.0048>
 58. Le, T. N. L., Nasir, M. A., & Huynh, T. L. D. (2023). Capital requirements and banks performance under Basel-III: A comparative analysis of Australian and British banks. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 87, 146-157, 155. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.qref.2020.06.001>
 59. Liu, W. -P., & Huang, H. -W. (2020). Auditor realignment, voluntary SOX 404 adoption, and internal control material weakness remediation: Further evidence from U.S.-listed foreign firms. *International Business Review*, 29(5), Article 101712, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101712>
 60. López-Figueroa, J. C., Lagarda-Leyva, E. A., Fornes-Rivera, R. D., & Bueno-Solano, A. (2024). Updating a Quality Management System for a Mexican Industrial Organization: Case Study. *Businesses*, 4(1), 39-52, 40. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/businesses4010003>
 61. Mbir, D. E. G., Agyemang, O. S., Tackie, G., & Junior Abeka, M. (2020). IFRS compliance, corporate governance and financial reporting quality of GSE-listed non-financial firms. *Cogent Business & Management*, 7(1). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1759856>
 62. Miao, W., Ma, Y., & Xu, H. (2025). Capital regulation, regulatory avoidance, and bank systemic risk. *International Review of Financial Analysis*, 100, Article 104002. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.104002>
 63. Monga, R., Aggrawal, D., & Singh, J. (2021). Chapter 14 - Application of AHP in evaluating the financial performance of industries. *Advances in Mathematics for industry 4.0*, 319-333, 322. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818906-1.00014-0>

64. Msechu, S. Z., Kasoga, P. S., & Kipsha, E. F. (2024). Firm characteristics and compliance with IFRSs for small and medium-sized entities in developing countries: evidence from Tanzania. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2399313. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311975.2024.2399313>
65. Musah, A., Padi, A., Blay, M. W., Okyere, D. O., & Ofori, B. S. (2025). Ethical organisational culture, effective internal control systems and tax compliance of small and medium scale enterprises (SMEs): The role of corporate governance. *Social sciences & humanities open*, 11, Article 101331, 8-9. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101331>
66. Musah, A., Padi, A., Okyere, B., Adenutsi, D. E., & Ayariga, C. (2022). Does corporate governance moderate the relationship between internal control system effectiveness and SMEs financial performance in Ghana? *Cogent Business & Management*, 9(1), 8. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2152159>
67. Nasir, M., Simsek, S., Cornelsen, E., Ragothaman, S., & Dag, A. (2021). Developing a decision support system to detect material weaknesses in internal control. *Decision Support Systems*, 151, Article 113631, 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.DSS.2021.113631>
68. Nguyen, N. P., & Hoai, T. T. (2023). Internal controls driven by mindfulness toward enhanced ethical behaviors: Empirical evidence from Vietnam. *Heliyon*, 9(7), Article e18002, 9-10. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18002>
69. Nguyen, Q. K. (2022). Determinants of bank risk governance structure: A cross-country analysis. *Research in International Business and Finance*, 60, Article 101575, 6. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2021.101575>
70. Novatiani, R. A., Kusumah, R. W. R., Yadiati, W., Rachmat, R. A. H., & Rachman, A. A. (2024). Internal auditor competence and internal control: Improving internal audit quality to prevent fraudulent financial statements. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2409339>
71. Pham, Q. T., Tran, T. G. T., Bui, T. T. H., Nguyen, T. P. L., & Bui, A. T. (2023). Impacts of tax enforcement and independent audit on financial reporting quality through the internal control effectiveness: Evidence from Vietnam enterprises. *Cogent Social Science*, 9(1), 4-16. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2175486>
72. Pham, Q. T., Truong, T. H. D., Ho, X. T., & Nguyen Q. T. (2022). The role of supervisory mechanisms in improving financial reporting quality by Vietnam public non-business unit. *Cogent Business & Management*, 9(1), 7. Prieiga per internetą: <https://doi-org.ezproxy.ktu.edu/10.1080/23311975.2022.2112538>
73. Piper, B. (2025). The Effect of Changes in Regulatory Capital Requirements on Bank Lending. A Case Study of Canadian Banks. *Palgrave Macmillan*, 19. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/978-3-032-02208-0>
74. Prescott, G. L., & Sparger, J. R. (2025). Bank compliance audit outcomes and legal expertise: Have regulators got the wrong board expertise mix to mitigate unsafe and unsound practices? *Journal of Accounting and Public Policy*, 54, Article 107381. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2025.107381>
75. Quoc Trung, N. K. (2021). The relationship between internal control and credit risk – The case of commercial banks in Vietnam. *Cogent Business & Management*, 8(1), 10. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1908760>

76. Rafiq, M., & Sohail, M. K. (2025). Adopting regulatory technology for anti-money laundering in banking: Key enablers and barriers in a RegTech model. *Sustainable Futures*, 10, Article 101377. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.sft.2025.101377>
77. Rodríguez Valencia, L. (2025). Financial Performance and Corporate Governance on Firm Value: Evidence from Spain. *International Journal of Financial Studies*, 13(3), 123, 4. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/ijfs13030123>
78. Sahi, A. M., Sahi, A. M., Abbas, A. F., & Khatib, S. F. A. (2022). Financial reporting quality of financial institutions: Literature review. *Cogent Business & Management*, 9(1), 12. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2135210>
79. Santosuosso, P. (2025). A practical approach to designing internal control systems in SMEs. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 11(2), Article 100565, 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.JOITMC.2025.100565>
80. Schmaltz, C., Heidorn, T., & Torchiani, I. (2018). Distance to compliance portfolios: An integrated shortfall measure for basel III. *Journal of Banking & Finance*, 87, 87–101. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2017.09.002>
81. Seyffarth, T., & Kuehnle, S. (2020). Maintaining business process compliance despite changes: a decision support approach based on process adaptations. *Journal of Decision Systems*, 31(3), 305–335. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/12460125.2020.1861920>
82. Song, Z., Liu, Y., & Wang, J. (2022). Mandatory internal control and earnings management. *Emerging markets finance and trade*, 58(12), 3439–3453, 3452. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1540496X.2022.2050903>
83. Tan, Y. (2023). Internal control and bank liquidity creation: Evidence from China. *Research in International Business and Finance*, 66, Article 102030, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2023.102030>
84. Teichmann, F., Wittmann, C., & Boticiu, S. (2023). Compliance as a form of defense against corporate criminal liability. *Journal of Economic Criminology*, 1, Article 100004. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100004>
85. Uyar, A., Wasiuzzaman, S., Kuzey, C., & Karaman, A. S. (2022). Board structure and financial stability of financial firms: Do board policies and CEO duality matter? *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 47, Article 100474, 4. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2022.100474>
86. Vu, Q., & Nga, N. T. T. (2022). Does the implementation of internal controls promote firm profitability? Evidence from private Vietnamese small- and medium-sized enterprises (SMEs). *Finance Research Letters*, 45, Article 102178, 5. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102178>
87. Wali, K., Paridon, K. V., & Darwish, B. K. (2023). Strengthening banking sector governance: challenges and solutions. *Wali et al Future Business Journal*, 9(1), Article 95, 11. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1186/s43093-023-00279-0>
88. Walker, C., & McGrath, J. (2023). Banking on cultural change: individual accountability in the financial services sector in Ireland. *The Journal of Corporate Law Studies*, 23(1), 69–103. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/14735970.2023.2248675>
89. Wang, C., Meng, L., Li, L., & Zhao, Z. (2025). Board of directors' internationalization, internal control quality, and corporate litigation risk. *Finance research letters*, 76, Article 106994, 7. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.106994>

90. Wang, K. T., Wu, Y., & Ho, K. -Y. (2021). Internal control reporting and cost of bond financing: Evidence from China. *International Review of Economics & Finance*, 76, 1323–1346, 1323. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2019.11.016>
91. Wang, P., & Liang, S. (2025). Internal audit independence, legal person governance structure, and financial reporting quality. *International Review of Economics & Finance*, 101, Article 104142, 8. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104142>
92. Wutich, A., Beresford, M., & Bernard, H. R. (2024). Sample Sizes for 10 Types of Qualitative Data Analysis: An Integrative Review, Empirical Guidance, and Next Steps. *International Journal of Qualitative Methods*, 23. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/16094069241296206>
93. Xie, Y., Wu, D., Li, X., & Tian, S. (2023). How does environmental regulation affect productivity? The role of corporate compliance strategies. *Economic Modelling*, 126, Article 106408. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2023.106408>
94. Xu, H., Han, X., Shen, Y., & Zhou, M. (2025). Is internal control more efficient in employee-friendly firms? *International Review of Financial Analysis*, 97, Article 103875, 15. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103875>
95. Yamen, A., & Can, G. (2023). The impact of public governance perception on the quality of financial reporting. *Economic research-ekonomska istraživanja*, 36(3), 1. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2023.2223264>
96. Yohannes, A., & Godschalk, H. (2025). EBA specifies e-money definition – What does this mean in practice? Prieiga per internetą: <https://paytechlaw.com/en/eba-specifies-e-money-definition-what-does-this-mean-in-practice/>
97. Zhen, X., & Zhou, Y. (2025). Digital transformation and corporate creditworthiness. *Finance Research Letters*, 74, Article 106742, 2. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.FRL.2025.106742>
98. Zhou, W., Liu, B., Chen, T., & Chen, Y. (2025). Institutional investors' cross-ownership and internal control quality. *International Review of Financial Analysis*, 106, Article 104475, 3. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/J.IRFA.2025.104475>
99. Zhu, J., Hu, X., Gao, J., & Tan, H. (2024). Internal control risk disclosure, media coverage and stock price crash risk: Evidence from China. *International Journal of Accounting Information Systems*, 55, Article 100710, 15. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2024.100710>
100. Zhu, P., & Song, J. (2021). The role of internal control in firms' coping with the impact of the COVID-19 pandemic: evidence from China. *Sustainability*, 13, 6294, 5-13. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/su13116294>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. 3 major compliance challenges and solutions (2024). Independent Banker, 74(9), 44–49. Prieiga per internetą: <https://research-ebsco-com.ezproxy.ktu.edu/c/7a7sn3/viewer/pdf/36ehmjkrez?route=details>
2. 1-asis VAS „Finansinė atskaitomybė“, 2015 m. gegužės 29 d. Nr. 2015-08345. (2015). <https://www.avnt.lt/assets/Apskaita/VAS-2020/1-VAS.pdf>
3. 315-asis tarptautinis audito standartas. Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas, 2019 m. gruodis. (2019). https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/ISA-315-Full-Standard-and-Conforming-Amendments-2019_at_18_01_2022%20IFAC.pdf
4. ATITIKTIES FUNKCIJOS GAIRĖS, 2022 m. spalio 11 d., Nr. V 2022/(1.160.E-9004)-441-201. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/38758_60412ad6e85c1a7d07ba533272f822b8.pdf
5. Basle Committee on Banking Supervision. Basle. (1998, September). Framework for internal control systems in banking organisations. Prieiga per internetą : <https://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>
6. Conceptual Framework for Financial Reporting. (2018). <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>
7. COSO. Committee of sponsoring organizations. [žiūrėta 2025-10-19]. Prieiga per internetą: <https://www.coso.org/>
8. Dėl Bendrųjų Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių prašymų išduoti leidimus pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo, 2004 m. gegužės 06 d. Nr. 58, suvestinė redakcija (nuo 2025-08-28). (2004). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.233259/asr>
9. Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01). (2018). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/333d0834605311e8b7d2b2d2ca774092/XvEaInopvw>
10. Dėl elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo tvarkos, vidaus kontrolės sistemos ir klientų lėšų apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01). (2010). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E54E75D2F4A4/tQopluHgBP>
11. Dėl LB valdybos 2009 m. gruodžio 24 d. Nutarimo nr. 238 „Dėl LB išduodamų leidimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms“ pakeitimo, 2025 m. liepos 09 d. Nr. 03-98, suvestinė redakcija (nėra). (2025). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0057f4325dc511f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=-vvhf07uz>
12. Dėl Lietuvos banko išduodamų leidimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 24 d. Nr. 238, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-11). (2010). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.363238/asr>
13. Dėl Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių vadovų ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų vertinimo nuostatų patvirtinimo, 2013 m. lapkričio 14 d. Nr. 03-181, suvestinė redakcija

- (nuo 2024-12-30). (2013). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.460201/sOSPLizavM>
14. Dėl Pranešimo apie Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių kvalifikuotosios įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalies įsigijimą ir perleidimą teikimo taisyklių patvirtinimo, 2017 m. rugsėjo 12 d. Nr. 03-138, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30). (2017). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/83fddc7098be11e7b3928d2a13aab184/asr>
 15. Dėl Užsienio valstybių elektroninių pinigų įstaigų filialų, įsteigtų Lietuvos Respublikoje, licencijavimo taisyklių, 2012 m. vasario 23d. Nr. 03-43, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-11). (2012). <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.419334/asr>
 16. Dėl vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01). (2010). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E54E75D2F4A4/tQopluHgBP>
 17. Dėl Viešojo elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų sąrašo tvarkymo taisyklių, 2009 m. gruodžio 30d. Nr. 246, suvestinė redakcija (nuo 2012-03-07). (2010). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.363240/asr>
 18. Elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų veiklos apžvalga. 2025 m. II ketvirtis (2025). Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/58622_fd7e4cf7b5a806ac6fbd0b58c51dc678.pdf
 19. Euronext corporate solutions (2025). 8 steps to develop a strong compliance strategy (and why you should). Prieiga per internetą: <https://www.corporatesolutions.euronext.com/blog/compliance/strategy>
 20. Financial crime academy (2026). Compliance objectives: proper laws, regulations, and standards for the company. Prieiga per internetą: <https://financialcrimeacademy.org/compliance-objectives/>
 21. INTERNATIONAL STANDARD ISO37301, 2021 m. balandžio mėn. Compliance management systems — Requirements with guidance for use. [žiūrėta 2026-02-08]. Prieiga per internetą: <https://cdn.standards.iteh.ai/samples/75080/98db41625e0445a193a12f005dd5f30b/ISO-37301-2021.pdf>
 22. Lietuvos bankas. <https://www.lb.lt>
 23. Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas, 2024 m. birželio 25 d. Nr. XIV-2811, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01). (2024). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f06cb9b2338c11efb121d2fe3a0eff27/AGEqgoHGwa>
 24. LR akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-30). (2000). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106080/asr>
 25. LR bankų įstatymas, 2004 m. kovo 30 d. Nr. IX-2085, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01). (2004). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230458>
 26. LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01). (2011). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415752>
 27. LR finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymas, 1999 m. birželio 15 d. Nr. VIII-1227, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30). (1999). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83535/FlZSxnYmPA>
 28. LR finansų įstaigų įstatymas, 2022 m. rugsėjo 10 d. Nr. IX-1068, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30). (2002). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.183130/asr>

29. LR mokėjimo įstaigų įstatymas, 2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01). (2009). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.361198/asr>
30. LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18). (1999). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.89775/PeWVHFmchh>
31. LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, 1997 m. birželio 19 d. Nr. VIII-275, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01). (1997). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C44837068B55/LNUZrZCErB>
32. LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas, 2002 m. gruodžio 10 d. Nr. IX-1253, suvestinė redakcija (nuo 2024-01-01). (2023). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197703/tpzaNszSWN>
33. Payment Instruments and Systems. [žiūrėta 2026-03-21]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/press/stats/paysec/html/index.en.html>
34. The Institute of Internal Auditors (2020, Liepa). Trijų linijų modelis. Trijų gynybos linijų modelio atnaujinimas. <https://www.theiia.org/globalassets/documents/resources/the-iias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense-july-2020/three-lines-model-updated-lithuania.pdf>

Priedai

1 priedas. Įstatymai skirti EPI ir MĮ įmonių veiklai

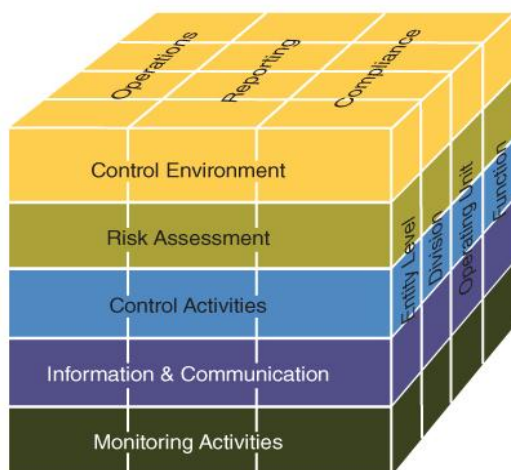
Elektroninių pinigų įstaigos	Mokėjimo įstaigos
(LR finansų įstaigų įstatymas, 2022 m. rugsėjo 10 d. Nr. IX-1068, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30), 2002)	
(LR akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835, suvestinė redakcija (2025-07-01 - 2026-06-30), 2000)	
(LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1868, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2011)	(LR mokėjimo įstaigų įstatymas ir LR bankų įstatymas, 2009 m. gruodžio 10 d. Nr. XI-549, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-01), 2009)
(LR mokėjimų įstatymas, 1999 m. spalio 28 d. Nr. VIII-1370, suvestinė redakcija (2025-07-01 – 2026-06-18), 1999)	
(LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, 1997 m. birželio 19 d. Nr. VIII-275, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 1997)	
(Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2018)	
(Dėl Bendrųjų Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių prašymų išduoti leidimus pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo, 2004 m. gegužės 06 d. Nr. 58, suvestinė redakcija (nuo 2025-08-28), 2004)	
(Dėl Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių vadovų ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų vertinimo nuostatų patvirtinimo, 2013 m. lapkričio 14 d. Nr. 03-181, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30), 2013)	
(Dėl Pranešimo apie Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių kvalifikuotosios įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalies įsigijimą ir perleidimą teikimo taisyklių patvirtinimo, 2017 m. rugsėjo 12 d. Nr. 03-138, suvestinė redakcija (nuo 2024-12-30), 2017)	
(Dėl vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2010)	
(Dėl Viešojo elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų sąrašo tvarkymo taisyklių, 2009 m. gruodžio 30d. Nr. 246, suvestinė redakcija (nuo 2012-03-07), 2010)	
(Dėl Lietuvos banko išduodamų leidimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 24 d. Nr. 238, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-11), 2010)	
(Dėl Užsienio valstybių elektroninių pinigų įstaigų filialų, įsteigtų Lietuvos Respublikoje, licencijavimo taisyklių, 2012 m. vasario 23d. Nr. 03-43, suvestinė redakcija (nuo 2025-07-11), 2012)	
ir kiti teisės aktai.	

2 priedas. COSO sistemas

COSO I sistema (Graham, 2015, p. 20)

COSO II sistema (Graham, 2015, p. 21)

3 priedas. COSO sistemos 17 principų

COSO sistemos 17 principų:

1. Kontrolės aplinka
 - 1.1. Demonstruoja įsipareigojimą sąžiningumui ir etikos vertybėms
 - 1.2. Vykdo priežiūros atsakomybę
 - 1.3. Nustato struktūrą, įgaliojimus ir atsakomybę
 - 1.4. Demonstruoja įsipareigojimą kompetencijai
 - 1.5. Užtikrina atsakomybę
2. Rizikos vertinimas
 - 2.1. Nurodo aiškius tikslus
 - 2.2. Nustato ir analizuoja riziką
 - 2.3. Įvertina sukčiavimo riziką
 - 2.4. Nustato ir analizuoja reikšmingus pokyčius
3. Kontrolės veikla
 - 3.1. Pasirenka ir plėtoja kontrolės veiklą rizikai mažinti
 - 3.2. Pasirenka ir plėtoja informacijų bendrąsias kontrolės priemones
 - 3.3. Diegia kontrolės priemones per politiką ir procedūras
4. Informacija ir komunikacija
 - 4.1. Naudoja atitinkamą informaciją
 - 4.2. Bendrauja viduje
 - 4.3. Bendrauja išorėje
5. Stebėsena
 - 5.1. Atlieka nuolatinius ir (arba) atskirus vertinimus
 - 5.2. Vertina trūkumus ir praneša apie juos

4 priedas. Klausimynas apklausti ekspertus (išorės auditoriai, audito grupės / skyriaus vadovai, vidaus auditoriai, priežiūros institucijos atstovai, MLRO specialistai, atitikties specialistai)

Tema	Klausimas	Pagrindimas
EPĮ / MĮ reglamentavimas	Pagrindinis klausimas: Kaip keičia EPĮ ir MĮ valdymą, nuo 2026-01-01 atnaujinti vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos, bei pradinio ir nuosavo kapitalo reikalavimai? Papildantys klausimai: Kaip nuo 2026-01-01 įsigaliojanti EPĮ ir MĮ pradinio bei nuosavo kapitalo skaičiavimo tvarka paveikė EPĮ ir MĮ valdymo sprendimus, susijusius su kapitalo planavimu ir priežiūra? Kurios EPĮ ir MĮ įmonių kapitalo skaičiavimo taisyklių nuostatos kelia daugiausiai praktinių iššūkių valdymo procese?	(Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2018). (Dėl vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2010).
EPĮ / MĮ valdymas	Pagrindinis klausimas: Kaip EPĮ ir MĮ valdymo struktūros ir vadovybės sprendimų priėmimo praktika daro įtaką vidaus kontrolės sistemos veiksmingumui ir atitikties užtikrinimui? Papildantys klausimai: Su kokiais iššūkiais susidūrėte vertindami EPĮ ir MĮ valdymo struktūrą, ar turėjote jiems rekomendacijų? Kokių?	Dao ir kt. (2023). Yamen (2023).
Vidaus kontrolės elementai	Pagrindinis klausimas: Kaip praktiškai EPĮ / MĮ užtikrina finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę, vertinant pagal vidaus kontrolės sistemą? Papildantys klausimai: Kokie vidaus kontrolės sistemos elementai daugiausia turi įtakos tikslams, patikimoms ir laiku parengtoms ataskaitoms? Kodėl taip manote? Kokie vidaus kontrolės sistemos elementai daugiausia turi įtakos rodiklių skaičiavimams? Kodėl taip manote? Kokius dažniausiai pasitaikančius vidaus kontrolės sistemos trūkumus pastebite, kurie neigiamai veikia finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę? Kodėl? Kokios vidaus kontrolės sistemos spragos dažniausiai identifikuojamos vidaus auditorių, o kokios – išorės audito ir LB patikrinimų metu? Kodėl? Kokias dažniausias vidaus kontrolės sistemos spragas EPĮ ir MĮ įmonėse pastebite praktikoje,	Dao ir kt. (2024). Graham (2015). Dao ir kt. (2023). (Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2018). (Dėl vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2010).

	vertinant pasirengimą 2026 metų pakeitimams? Kodėl?	
Atitikties užtikrinimas	Pagrindinis klausimas: Kaip praktiškai EPI / MĮ užtikrina finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę, vertinant įstatymų pokyčius? Papildantys klausimai: Su kokiais iššūkiais susiduriate keičiantis įstatymais, kurie gali paveikti finansinių ir reguliavimo ataskaitų kokybę? Kodėl? Kokias atitikties užtikrinimo spragas EPI ir MĮ įmonėse pastebite praktikoje, vertinant pasirengimą 2026 metų pakeitimams? Kodėl? Kaip vertinate atitikties specialistų ataskaitas, kokios informacijos jose dažniausiai trūksta jūsų manymu?	Keller & Kokkinis (2022). Teichmann et al. (2023). Gyamerah et al. (2024). Lietuvos bankas.
Finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos	Pagrindinis klausimas: Kurios finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos veikia rodiklių užtikrinimą? Kodėl? Papildantys klausimai: Kokius rodiklius galima apskaičiuoti EPI / MĮ pateiktose LB ataskaitose? Ar yra poreikis, plėsti LB ataskaitas, jog būtų vertinami papildomi rodikliai, kokie? Kokios informacijos reiktų papildomai LB ataskaitose, jog būtų galima vertinti įmonių finansinę padėtį rodiklių pagalba? Kokios dažniausiai pasitaikančios klaidos, tikrinant LB ataskaitų kokybę?	Conceptual Framework for Financial reporting (2018). Pham ir kt. (2023).
Patikimumo užtikrinimas	Pagrindinis klausimas: Kaip EPI / MĮ vidaus kontrolės sistema padeda užtikrinti nuosavo kapitalo pakankamumo rodiklio reikalavimų laikymąsi? Kaip EPI / MĮ vidaus kontrolės sistema prisideda prie pelningumo rodiklių valdymo? Papildantys klausimai: Kokie veiksmai dažniausiai gali lemti kapitalo reikalavimų neatitikimus EPI ir MĮ įmonėse? Kaip šiuos neatitikimus padeda sumažinti vidaus kontrolės sistema? Pateikite praktinių pavyzdžių. Kaip vidaus kontrolės sistema daro įtaką EPI ir MĮ pelningumo rodikliams? Kodėl taip manote?	Koutoupis ir Malisiovas (2021). (Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2018).
LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros	Pagrindinis klausimas: Kaip Lietuvos banko inspektavimo priemonės prisideda prie finansinių ataskaitų kokybės gerinimo EPI ir MĮ įmonėse? Papildantys klausimai:	Yamen (2023).

	Kaip LB inspektavimų rekomendacijos yra praktiškai įgyvendinamos, siekiant pagerinti ataskaitų kokybę? Su kokiais informacijos pateikimo iššūkiais susiduria LB patikrinimų metu? (skirtas LB ekspertams) Su kokiais informacijos pateikimo iššūkiais susiduria išorinio audito metu? (skirtas išorės auditoriams) Ką rekomenduotumėte EPI ir MĮ įmonėms tobulinti vidaus kontrolės sistemoje?	
--	--	--

5 priedas. Klausimynas apklausti EPI / MĮ įmonių atstovus

Tema	Klausimas	Pagrindimas
EPI / MĮ reglamentavimas	Pagrindinis klausimas: Su kokiais iššūkiais susidūrėte keičiant įmonės valdymo struktūrą, kai nuo įsigaliojo 2026-01-01 vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos, bei pradinio ir nuosavo kapitalo reikalavimai? Papildantys klausimai: Kokie praktiniai iššūkiai valdymo procese buvo sunkiausi, pasikeitus kapitalo skaičiavimo taisyklių nuostatomis?	(Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo taisyklių ir elektroninių pinigų įstaigų (mokėjimo įstaigų) pradinio kapitalo ir nuosavo kapitalo skaičiavimo ataskaitos formų patvirtinimo, 2018 m. gegužės 24 d. Nr. 03-83, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2018). (Dėl vidaus kontrolės, rizikos valdymo ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigoms, 2009 m. gruodžio 30 d. Nr. 247, suvestinė redakcija (nuo 2026-01-01), 2010).
EPI / MĮ valdymas	Pagrindinis klausimas: Kaip Jūsų nuomone įmonės valdymas siejasi su vidaus kontrolės sistema? Pateikite trūkumus, privalumus. Papildantys klausimai: Kaip įmonės valdymas veikia įmonės veiklą kasdien? Kokius išskirtumėte iššūkius?	Dao ir kt. (2023).
Vidaus kontrolės elementai	Pagrindinis klausimas: Kokių rekomendacijų esate gavę iš LB dėl vidaus kontrolės sistemos gerinimo? Papildantys klausimai: Su kokiais iššūkiais susiduriate kiekvieną dieną kalbant apie vidaus kontrolės užtikrinimą? Kurie vidaus kontrolės sistemos elementai siejami su finansinių ataskaitų kokybe. Kodėl taip manote?	Graham (2015).
Atitikties užtikrinimas	Pagrindinis klausimas: Kokių rekomendacijų esate gavę iš LB dėl užtikrinimo teisės aktams įgyvendinimo? Papildantys klausimai: Su kokiais iššūkiais susiduriate keičiantis įstatymams? Kaip vertinate atitikties specialistų kompetencijas, ar sunku surasti atitinkamus specialistus?	Keller & Kokkinis (2022). Teichmann et al. (2023). Gyamerah et al. (2024). Lietuvos bankas.
Finansinių ataskaitų kokybės charakteristikos	Pagrindinis klausimas: Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami LB ataskaitas? Papildantys klausimai: Kokios informacijos trūksta LB puslapyje, jog būtų užtikrinta ataskaitų kokybė?	Yamen (2023). Lietuvos bankas.

	Kaip vertinate LB puslapyje teikiamas gaires? Kokios informacijos jums trūksta? Kaip vertinate LB ataskaitų turinį?	
Patikimumo užtikrinimas	Pagrindinis klausimas: Kaip vertinate vidaus kontrolės poveikį įmonės pelningumui pasiekti? Pateikite problemas, su kuriomis susiduriate. Kokie vidaus kontrolės sistemos elementai daro įtaką nuosavo kapitalo pakankamumo užtikrinimui? Kodėl taip manote? Papildantys klausimai: Kaip vertinate aukšto kapitalo pakankamumo rodiklio užtikrinimą, su kokiomis praktinėmis problemomis susiduriama? Kaip vertinate veiklos efektyvumą, kokius rodiklius naudojate savo veiklos stebėsenai?	Vu ir Nga (2022). Koutoupis ir Malisiovas (2021). Klein ir Turk-Ariss (2022). Valencia. (2025).
LB sprendimų priėmimas dėl EPI / MĮ veiklos vykdymo / peržiūros	Pagrindinis klausimas: Kaip vertinate LB patikrinimų rekomendacijas? Ar būna atvejų, jog nesutinkate su išvadomis? Kodėl? Papildantys klausimai: Su kokiais iššūkiais susiduriate LB patikrinimų metu? Kokie specialistai būna dažniausiai įtraukti informacijai pateikti, kokios jų įžvalgos po patikrinimų?	Yamen (2023). Lietuvos bankas.

6 priedas. Interviu sutikimo forma

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Interviu sutikimo forma

Tyrimo projekto pavadinimas: Lietuvos bankui teikiamų elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų ataskaitų kokybės ir patikimumo tyrimas

Tyrimo tyrėjas: Lina Mačekonienė

Dėkojame, kad sutikote dalyvauti interviu (interviu trukmė 30-60 min), kuris yra minėto tyrimo projekto dalis. Ši sutikimo forma yra būtina, kad galėtume užtikrinti, jog suprantate savo dalyvavimo tikslą ir sutinkate su dalyvavimo sąlygomis. Todėl prašome perskaityti ir pasirašyti šią formą, kad sutinkate su šiais punktais:

- interviu bus įrašomas ir bus parengtas jo stenogramos tekstas;
- jums bus išsiųstas stenogramos tekstas ir suteikta galimybė ištaisyti bet kokias faktines klaidas;
- prieiga prie interviu stenogramos teksto ir jį analizuoti teisę turi tik tyrimo tyrėja (Lina Mačekonienė);
- tyrimo proceso metu bet kokia interviu turinio santrauka ar tiesioginės citatos iš interviu, kurios bus paskelbtos akademiniuose leidiniuose ar kitose akademinėse publikacijose, bus anonimizuotos, kad nebūtų galima nustatyti jūsų tapatybės, ir bus imtasi priemonių, kad kita interviu informacija, pagal kurią būtų galima nustatyti jūsų tapatybę, nebūtų atskleista;
- faktinis įrašas bus (sunaikintas);
- bet kokie aukščiau nurodytų sąlygų pakeitimai bus atliekami tik gavus jūsų aiškų sutikimą.

Pasirašydamas šią formą sutinku, kad:

1. aš savanoriškai dalyvauju šiame projekte. Suprantu, kad dalyvauti nebūtina ir galiu bet kuriuo metu nutraukti interviu;
2. interviu stenogramos tekstas ar jos ištraukos gali būti naudojamos kaip aprašyta aukščiau;
3. aš nesitikiu gauti jokios naudos ar atlygio už savo dalyvavimą;
4. aš galiu paprašyti interviu stenogramos teksto kopijos ir galiu daryti pakeitimus, kuriuos manau esant reikalingus, siekdamas užtikrinti bet kokio susitarimo dėl konfidencialumo veiksmingumą.

Vardas pavardė: _____

Parašas: _____

Data: _____

7 priedas. MAXQDA kodavimo medis

Code System	Frequency
Code System	380
Atitikties užtikrinimas	0
Komunikavimas	4
Konsultavimas	2
Interesų konfliktų valdymas	5
Kapitalo pakankamumo rodiklio priežiūra	7
Klientų lėšų priežiūra	4
Protokolų priežiūra	2
Ataskaitų teikimas	6
Reikalavimų sekimas/vykdymas	31
EPI/MĮ reglamentavimas	0
Valdymo struktūros reikalavimai	8
Pareigų atskyrimas	25
Kompetencijos	29
Atitikties užtikrinimas	3
Vidaus kontrolės reikalavimai	4
Problemos ir iššūkiai	0
IT sistemos ir jų supratimas	5
Investuotojų pritraukimas	5
Kaštai	11
LB ataskaitos	0
LB ataskaitų terminas	2
LB ataskaitų instrukcijos	8
Balanso straipsniai LB ataskaitose	0
Atsargos rezervas/kapitalo didinimas	2
Nematerialus turtas	1
Einamųjų metų nepaskirstytas pelnas	1
Finansinis turtas	5
Specialistų trūkumas	8
Kapitalo rodiklio metodo pasirinkimas	5
Verslo modelio stebėsena	3
Regulatoriaus lūkesčiai	3
Verslo procesų supratimas	2

EPI/MĮ valdymas	0
Valdymo organų susirinkimai	1
Specialistų įsitraukimas	7
Vadovų, valdybos požiūris	11
Vadovų, valdybos lūkesčiai	5
Vadovų, valdybos užduotys	10
Vidaus kontrolės elementai	0
Kontrolės aplinka	6
Rizikų vertinimas	17
Kontrolės veikla	4
Informacija ir komunikacija	11
Stebėsena	14
Finansinių ataskaitų kokybės užtikrinimo charakteristikos	0
Papildomos kokybinės charakteristikos	7
Pagrindinės kokybinės charakteristikos	18
Veiklos rodikliai	0
Nefinansiniai rodikliai	1
Kiti rodikliai	3
Pelningumo rodiklis	20
Kapitalo pakankamumo rodiklis	26
LB sprendimų priėmimas dėl EPI/MĮ veiklos vykdymo/peržiūros	0
Skelbtina informacija	2
Patikrinimų svarba	12
Bendradarbiavimas	10
LB ir EPI/MĮ skirtingas požiūris	4